

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA DĚJIN UMĚNÍ

OBOR: DĚJINY VÝTVARNÝCH UMĚNÍ

Oblačné sloupy v českých zemích

MAGISTERSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Hana Petříková

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Martin Pavlíček, Ph.D.

OLOMOUC 2011

PALACKÝ UNIVERSITY OLOMOUC
PHILOSOPHICAL FACULTY
DEPARTMENT OF THE HISTORY OF ART

BRANCH: HISTORY OF ARTS

The Columns of Clouds in the Czech Lands

MASTER THESIS

Hana Petříková

Thesis Supervisor: Mgr. Martin Pavlíček PhD.

OLOMOUC 2011

PODĚKOVÁNÍ

Tímto děkuji všem, kteří mi byli při shromažďování poznatků nápomocni, zejména panu Mgr. Martinu Pavlíčkovi, Ph.D. za odborné vedení mé práce a za trpělivost. Velký dík patří také Mgr. Marianě Pisarčíkové, Mgr. Janě Zajoncové, Mgr. Anně Vitešnickové a kolegům z Národního památkového ústavu.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem předkládanou magisterskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a pramenů.

V Šumvaldě, dne 27. 11. 2011

.....

OBSAH

Obsah.....	1
1 Úvod.....	3
1.1 Oblačné sloupy v odborné literatuře.....	5
2 Vývoj fenoménu mariánských, trojičních a světeckých sloupů	9
2.1 Od počátku do renesance	9
2.2 První mariánské sloupy.....	10
2.3 Sloup Nejsvětější Trojice ve Vídni a jeho vliv	14
3 Pokus o ujasnění terminologie architektonických a výtvarných složek mariánských, trojičních a světeckých sloupů.....	18
4 Vyhodnocení a závěr. Vývoj oblačných sloupů v českých zemích	20
5 Katalog	26
5.1 Žlutice (okr. Karlovy Vary).....	28
5.2 Žďár nad Sázavou (okr. Žďár nad Sázavou)	33
5.3 Zákupy (okr. Česká Lípa).....	36
5.4 Žatec (okr. Louny).....	41
5.5 Lomnice (okr. Brno-venkov)	46
5.6 Kutná Hora (okr. Kutná Hora).....	49
5.7 Blíževedly (okr. Česká Lípa)	53
5.8 Chrudim (okr. Chrudim).....	57
5.9 Hodonín (okr. Hodonín).....	63
5.10 Telč (okr. Jihlava).....	65
5.11 Velvary (okr. Kladno)	69
5.12 Vyškov (okr. Vyškov).....	72
5.13 Teplice (okr. Teplice)	76
5.14 Fulnek (okr. Nový Jičín)	81
5.15 Uherské Hradiště (okr. Uherské Hradiště).....	84
5.16 Město Touškov (okr. Plzeň-sever).....	87
5.17 Dubá (okr. Česká Lípa)	90
5.18 Bakov nad Jizerou (Mladá Boleslav)	93
5.19 Polička (okr. Svitavy).....	96
5.20 Brno-Líšeň (okr. Brno-město).....	102

5.21 Čáslav (okr. Kutná Hora).....	104
5.22 Polná (okr. Jihlava)	106
5.23 Žleby (okr. Kutná Hora).....	109
5.24 Šluknov (okr. Děčín)	111
5.25 Choceň (okr. Ústí nad Orlicí).....	114
5.26 Skuteč (okr. Chrudim)	117
5.27 Ledec nad Sázavou (okr. Havlíčkův Brod)	120
Poznámky:.....	124
Literatura a prameny	
Summary	
Obrazová příloha	
Anotace	

1 ÚVOD

Dle *Slovníku pojmů z dějin umění* je sloup: „svislá bodová podpora kamenná, výjimečně zděná z cihel nebo dřevěná, volně stojící nosná a podporovací část stavební konstrukce...Od antiky se sloup uplatňuje také jako samostatný památník a znamení.“¹

Sloup tedy může být součástí architektury, stejně tak jako solitérním prvkem. Světecké, morové nebo čestné sloupy se v průběhu několika staletí staly neodlučitelnou součástí téměř každé středoevropské obce na území bývalé habsburské monarchie, ať už v podobě vysokého, bohatě zdobeného monumentu s množstvím kvalitních výtvarných prací či skromného pilířku se sochou - výrazem lidové tvořivosti.

Předkládaná práce se zabývá těmi druhy sloupů, které svým typem vychází z vídeňského morového sloupu Nejsvětější Trojice na třídě Am Graben. Oblačný (obláčkový) dřík zde symbolizuje oblačný sloup, kterým Hospodin vedl Izraelity na poušti: „Hospodin šel před nimi ve dne v sloupu oblakovém, a tak je cestou vedl, v noci ve sloupu ohnivém, a tak jim svítil, že mohli jít ve dne i v noci (Ex 13, 21).“² Manifestuje také propojení nebe a země, tedy spojení s Bohem.

V práci bude pojednáno o genezi tohoto fenoménu. Hlavní částí práce však bude katalog oblačných sloupů nacházejících se na našem území shromažďující dosavadní historické a uměleckohistorické bádání.

Z důvodu rozsáhlosti dané problematiky byl výběr sloupů popsaných v katalogu omezen pouze na sloupy jejichž dřík je pojednán výhradně sochařsky jako souvislá oblačná hmota bez přiznání původního architektonického prvku a sloupy jejichž architektonicky ztvárněný dřík je sice přiznán, ale oblačná hmota jej pokrývá v takové míře, že je možno jej považovat za oblačný. Památky, na jejichž dříky byly obláčky naaplikovány bez hlubšího kompozičního záměru v náznaku nebo pouze v malé míře ke zdůraznění souvislosti s nebeskou sférou, nejsou do katalogu zahrnuty.

Práce si klade za cíl systematicky utřídit poznatky o oblačných sloupech, najít a upozornit na spojitosti mezi jednotlivými památkami a v neposlední řadě nabídnout ikonografický rozbor. Sledován bude také podíl architektů nebo sochařů na tvorbě těchto monumentů.

1.1 Oblačné sloupy v odborné literatuře

Přehled literatury věnované tématu světeckých sloupů příliš položek neobsahuje. Půjde spíše o dílčí a rámcové studie, samotným fenoménem oblačných sloupů se podrobněji nezabýval žádný autor.

Prvním relevantním pokusem o soustavnou topografii mariánských sloupů se stala publikace Antonína Šorma a Antonína Krajčy *Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě* s podtitulem *Příspěvky k studiu barokní kultury* z roku 1939.³ Titul hovoří sice jen o sloupech mariánských, přesto soupis památek ve třetí části knihy obsahuje stručné zmínky i o sloupech zasvěcených Nejsvětější Trojici. První dvě části práce jsou spíše kompilací, složenou z článků různých autorů, většinou se kriticky vyjadřujících ke zničení sloupu Panny Marie v roce 1918 na Staroměstském náměstí v Praze. Výše zmiňovaný soupis mapující velké množství památek tohoto druhu zvláště v Čechách a zvláště na Moravě, uvádí kapitola o příčinách vzniku morových sloupů. U každé památky se nachází více či méně podrobný popis, jenž obsahuje letopočet vzniku, historii monumentu, popřípadě úryvky z pramenů, ilustrace k vybraným sloupům a fotografie souběžné i historické.

Ladislav Kozák se ve stati, která byla otištěna ve dvou částech, první pod názvem *Západočeské barokní sloupy sv. Trojice v Historickém sborníku Karlovarska* v roce 1955⁴, a druhá pod názvem *Západočeské barokní architektury a morové sloupy trinitární ve Vlastivědném sborníku Karlovarska* z roku 1961⁵, věnuje problematice architektonických dispozic sloupů Nejsvětější Trojice založených na půdorysu rovnoramenného trojúhelníka. Omezuje se, jak už sám název naznačuje, pouze na oblast západních Čech, a to navíc pouze v omezeném časovém úseku, na počátek 18. století.

Všímá si také povahy mariánského a trojičního kultu, urbanistických předpokladů pro vznik monumentů na trojúhelném půdorysu, vývojem tohoto typu půdorysu u barokních sakrálních architektur,

a celkově také dobovým okolnostem vzniku fenoménu barokních sloupů a jejich zřizovatelů a tvůrců.

Kozák rozděluje éru budování daných památek do čtyř období. V prvním období vymezeném lety 1650 až 1680 docházelo k výstavbě sloupů výhradně mariánského zasvěcení. Druhé období vymezují roky dvou velkých morových epidemií 1680 a 1713. Tehdy se podle něj v západních Čechách postavily z celkového množství sloupů jen dvě pětiny mariánských a zbývající tři pětiny trojičních, přičemž mariánské sloupy stojí zejména ve feudálních sídlech (např. Doupov, Kynžvart) a trojiční v hornických městech (např. Horní Slavkov, Jáchymov).⁶

Ve třetím období po moru v roce 1713 do kanonizace sv. Jana Nepomuckého roku 1729, se mariánské sloupy staví jen minimálně, zatímco se v této době budují ty nejvýznamnější památníky sv. Trojice (např. Karlovy Vary, Valeč, Teplá). V následujícím čtvrtém období probíhajícím od roku 1729 do roku 1781, kdy byl vydán toleranční patent, vzniká opět řada sloupů mariánských, trojičních sloupů jen několik málo.⁷

Dle Kozákova zjištění se na území západních Čech nachází 19 sloupů Nejsvětější Trojice, což tvoří zhruba polovinu všech trojičních sloupů v celých Čechách. Tento jev spočívá v oblibě trojičního kultu mezi německým obyvatelstvem, jehož koncentrace byla v minulosti v západních Čechách značná.⁸

Kozák dělí půdorysné dispozice na kvadratické vyskytující se v raném baroku (například Horní Slavkov, Klášterec nad Ohří, Jáchymov) a na dispozice trigonální čili vrcholně barokní (např. Žlutice, Karlovy Vary, Teplá). K jednotlivým sloupům přidává i zadatování s popisem.

V druhé části stati otištěné v roce 1961 autor podrobuje analýze „dějinné ovzduší“ stojící za vznikem monumentů na půdorysu rovno-ramenného trojúhelníka. Zároveň se také pokouší o architektonicko-výtvarný rozbor a o uměleckohistorický rozbor.

V závěru vyvozuje, že rozmach sloupových architektur na půdorysu trojúhelníka spočívá v pokročilém studiu geometrie

a trigonometrie využívané zejména ve fortifikačním inženýrství. Kozák vysvětluje početnost památek tohoto typu v západních Čechách jako spojení katolického a protestantského světa podmíněné společným jazykem – němčinou. Interpretuje trojiční sloupy jako projev počínající tolerance vůči nekatolickým konfesím neboť právě kult Nejsvětější Trojice je tím, co spojuje jak katolickou, tak protestantskou věrouku. Doslova dokonce říká, že trojiční sloupy vyjadřují „opozici celých tříd obyvatelstva, národností, bratrstev i jednotlivců vůči jesuitskému režimu.“⁹

V Kozákově práci lze poměrně silně cítit politické postoje tehdejší doby, to platí například pro hodnocení baroku jako doby temna, odsuzování církevních hodnostářů a šlechty, kritiku feudalismu nebo vyzdvihování pracující třídy, ovlivněné Marxovou filozofií. Tyto myšlenkové proudy jsou dnes již, bohužel, překonány. Přesto však má práce své nesporné kvality, zejména pokud jde o statistiky výskytu památek, rozbor architektonických složek, vývoj tvarosloví a celkové ujasnění pojmů.

Gertraut Schikola se v příspěvku do sborníku *Studien zur europäischen Barock- und Rokokoskulptur*¹⁰ zabývá vídeňským morovým sloupem a jeho vlivem v zemích patřících k habsburské monarchii. V koncepci sloupu se zde poprvé objevuje jevištní uspořádání, to znamená, že sochařská výzdoba sloupu funguje na jakési dějové lince a komunikuje tak s divákem. Takovéto pojetí si našlo své obdivovatele a „napodobitele“, a to zejména v zemích střední Evropy. S památkami více či méně inspirovanými vídeňským monumentem se lze setkat nejen v samotném Rakousku (Laa an der Thaya, Stockerau, Baden bei Wien, Linec), ale i u nás (Karlovy Vary, Náměšť nad Oslavou, Smečno, Chrudim). Nutno dodat, že Schikola neomezuje svůj zájem výhradně na sloupy oblačné.

Studie od Jiřího Tomáše Kotalíka otištěná ve sborníku *Matyáš Bernard Braun 1684-1738*,¹¹ vydaném v roce 1988 Národní galerií v Praze, se věnuje Braunovým morovým sloupům a statuím z hlediska jejich krajinných a urbanistických hodnot. Narozdíl od Kozáka, který v budování trojičních sloupů spatřuje výraz sympatií vůči

nekatolíkům,¹² vidí Kotalík v mariánských a trojičních památnících symbol triumfující církve, snahu o zhmotnění katolických dogmat či vyjádření sounáležitosti s římským katolicismem.¹³ Jeho názor se oproti názoru Ladislava Kozáka jeví jako mnohem pravděpodobnější.

Dílčí problematiku mariánských sloupů vzniklých v 17. a 18. století na Hané mapuje Kristýna Glacová.¹⁴ Práce obsahuje kromě poměrně podrobného katalogu i medailony tvůrců, působících v oblasti Hané.

Nejobsáhlejší a nejaktuálnější topografickou prací shrnující dějiny světeckých sloupů v jednotlivých krajích a okresech České republiky je soupis vzniklý v rámci grantového projektu Ministerstva kultury České republiky *Morové sloupy v Čechách a na Moravě*.¹⁵ Ke každé památce shromáždil kolektiv autorů, převážně z řad zaměstnanců Národního památkového ústavu, množství informací, počínaje archivními prameny přes literaturu až po historické a umělecko-historické údaje. Provedli také analýzu materiálu jednotlivých památek a jeho degradace. Tým autorů od roku 1997 až dodnes postupně zpracovává jednotlivé okresy a kraje. Dosud jsou kompletně prozkoumány kraje Liberecký, Karlovarský, Vysočina, Pardubický a Jihočeský, z okresů mimo uvedené kraje jsou to okresy Náchod, Hradec Králové a Rychnov nad Kněžnou. Publikace se však tématem zabývají spíše z hlediska památkové péče a ochrany než pohledu umělecké a stylové kritiky. V každém případě však nabízejí velmi solidní základ pro další umělecko-historické bádání.

Na závěr přehledu odborné literatury nelze opomenout základní práce důležité pro mapování dochovaného fondu památek zpracovávaného typu, jsou jimi umělecko-historické topografie Emanuela Pocheho¹⁶ a Bohuslava Samka.¹⁷

Pro základní orientaci poslouží také soupisy nemovitých kulturních památek jednotlivých okresů České republiky vydávané územními odbornými pracovišti Národního památkového ústavu. Vzhledem k jejich četnosti a snadné dostupnosti zde není zapotřebí uvádět jejich úplný výčet.

2 VÝVOJ FENOMÉNU MARIÁNSKÝCH, TROJIČNÍCH A SVĚTECKÝCH SLOUPŮ

2.1 Od počátku do renesance

Již od starověku sloužily sloupy či pilíře jako konstrukční architektonický prvek. Postupně však jejich uplatnění dostalo nový rozměr a staly se svébytnými výtvarnými monumenty - začaly se používat k vyjádření úcty bohům a významným osobnostem. Už ve starém Egyptě dochází k osamostatnění sloupu v podobě dvojice obelisků umístovaných před chrámy.

V antickém Řecku a Římě se nad sochou Jova vypínal sloup, který odkazoval k jeho příbytku na nebesích, respektive na Olympu.¹⁸ Tento princip přejala římské, tzv. triumfální, sloupy oslavující jednotlivé císaře. Nejznámějšími z nich jsou bezpochyby sloupy císaře Marka Ulpia Trajána a císaře Marka Aurelia v Římě.¹⁹

Tyto monumenty na dřívku zpravidla zdobily figurální reliéfy, na vrcholu pak nesly zpodobení oslavované osobnosti – sloup podtrhoval její význam, vyvyšoval ji na nebesa, současně skrze ni propojoval nebe a zemi a zprostředkovával místo, kde sloup stál, božské požehnání.²⁰

Motiv sloupu jako poctu světcům či panovníkům užíval také křesťanský středověk, důkazem toho je sloup Panny Marie ve francouzském Clermont-Ferrandu, pocházející snad už z 10. století.²¹

Další příklad využití sloupu známe i z novověku, z období renesance. Jde o tzv. sloup hojnosti – Collona dell'Abbondanza. Starý antický sloup s novověkou Donatellovou sochou Hojnosti na vrcholu stával na Mercato Vecchio ve středu Florencie. Personifikace Hojnosti v ruce držela roh hojnosti a koš s ovocem. Postupem času nahradila originál sochy kopie od Giovanniho Battisty Fogginiho. Jiný sloup hojnosti stojí ve florentské zahradě Boboli. Původně však měl oslavovat velkovévodkyni Johanu Rakous-

kou, dřík se ale zlomil a Giambolognova socha velkovévodkyně musela být přepracována na Hojnost.²²

2.2 První mariánské sloupy

„Zlatá doba“ budování čestných či votivních sloupů, již s důkladně promyšlenou koncepcí a umocněnou monumentalitou, však náleží do období od konce šestnáctého století do konce století osmnáctého. Rozvoj tohoto fenoménu bezprostředně souvisí s hlubokou katolickou zbožností barokního člověka. Ve větší míře než v ostatní Evropě se uplatňuje zejména ve střední Evropě, přesněji, na území ovládaném Habsburky. Svůj počátek má ale v Itálii, konkrétněji v Římě, již roku 1586. Tehdy se papež Sixtus V. z rodu Peretti (1585-1590) rozhodl na svatopetrském náměstí postavit egyptský obelisk na vrcholu opatřený křížem, aby tím, v době po tridentském koncilu (probíhal 1545-1563), obhájil jeho pohanský původ a dal mu nový křesťanský význam.²³ Na celou stavební akci dohlížel papežský architekt Domenico Fontana (1543-1607), jenž se svého úkolu zhostil tak dobře, že za to byl papežem povýšen do šlechtického stavu.²⁴

Dalším významným stavebně-uměleckým počinem se stalo osazení egyptského obelisku u apsidy římské raně křesťanské baziliky S. Maria Maggiore téhož roku. O rok později následovalo umístění obelisku do blízkosti dalšího významného římského kostela S. Giovanni in Laterano a do středu náměstí del Popolo.

Příčinu obliby staroegyptských obelisků je nutno hledat v jejich grafické složce – v hieroglyfech, které často pokrývaly celý jejich povrch. Zkoumáním hieroglyfů se zabývali již antičtí filozofové a raně křesťanští učenci. Zájem o ně neutuchal ani v období renesance, kdy byly v souladu s novoplatonickou filozofií vykládány jako odraz Boží moudrosti či jako Boží písmo. O takovému chápání hieroglyfů se zasloužil zejména humanista Marsilio Ficino (1433-1499) a později i jezuita Athanasius Kircher (1602-1680), ten v roce 1650 vydal spis „*Obeliscus Pamphilius*“, v němž se věnoval interpretaci hieroglyfů z egyptského obelisku druhotně použitého na *Fontáně čtyř řek* (1648-

1651) na Piazza Navona v Římě vytvořené Gian Lorenzem Berninim.²⁵

Umisťování obelisků k důležitým chrámům a na velká náměstí mělo také svou čistě utilitární funkci. Ve městě s čilým poutnickým provozem sloužily ke snazší orientaci věřících, kteří se v Římě ocitli poprvé a ještě se zde tak dobře nevyznali.²⁶

Christianizace se nevyhnula ani jiným druhům antických památek. Roku 1588 nechává Sixtus V. restaurovat triumfální Trajánův sloup (dokončen 113 po Kr.), celé akce se opět ujímá architekt Domenico Fontana, ten navíc opatřil vrcholek sloupu bronzovou sochou sv. Petra, prvního papeže. Roku 1589 Fontana restauruje triumfální sloup císaře Marka Aurelia (dokončen 193 po Kr.) a završuje jej, podobně jako Trajánův sloup, bronzovou sochou, tentokrát apoštola Pavla. Oba monumenty měly nyní odkazovat k počátkům křesťanství, tedy k době pronásledování křesťanů a prvních mučedníků.²⁷

O vztyčení prvního skutečně katolického mariánského sloupu v pravém slova smyslu, před průčelím baziliky S. Maria Maggiore, se na počátku 17. století zasloužil papež Pavel V. Borghese (1605-1621). Ten pověřil svého dvorního architekta Carla Maderna (1556-1629) zrealizováním celého plánu, opět byl druhotně použit antický pilíř. Maderno na sokl, jím vyprojektovaný, osadil sloup původem z Maxentiovy baziliky a završil jej bronzovou sochou Panny Marie s malým Ježíškem v náručí, vytvořenou sochařem původem z Nizozemí Guglielmo Berthelotem.²⁸ Tato událost tedy znamenala prvopočátek, ze kterého vzešel fenomén typický pro barokní střední Evropu 17. a 18. století.

V zaalpské oblasti vznikl první mariánský sloup v Mnichově v letech 1673-1638. Jeho výtvarná koncepce ovlivnila i v pořadí druhý mariánský sloup v Zápí postavený na náměstí Am Hof ve Vídni roku 1648.²⁹ U obou monumentů byl využit stejný kompoziční typ, kdy byla nároží soklu osazena čtveřicí sousoší s draky bojujících putti v přílbicích a vrchol sochou Panny Marie. Mnichovské sochy vytvořil z bronzu sochař Hubert Gerhard. Draci mají v tomto případě ztělesňovat zlo, tedy ďábla.³⁰ Na mnichovském sloupu se Panna Maria ob-

jevuje v ikonografickém typu Panny Marie Vítězné (stojí na měsíci s Ježíškem v náručí, na hlavách mají korunky), kdežto na vídeňském sloupu je znázorněna jako Immaculata (se svatozáří s dvanácti hvězdami stojí na zeměkouli obtočené hadem), jež mělo vystihovat tehdy ještě církví neschválené dogma o neposkvrněném početí Panny Marie. Toto ikonografické schéma opakuje i první mariánský sloup v českých zemích vzniklý v roce 1650 na Staroměstském náměstí v Praze. Staroměstský magistrát jej dal postavit jako výraz vděčnosti za ubránění Starého Města Pražany před švédskými vojsky roku 1648. Vzniklo tak kvalitní ryze barokní umělecké dílo, první svého druhu u nás. Architekturu sloupu snad navrhl Carlo Lurago (1615-1684), významný pražský architekt původem z Itálie, realizování sochařské výzdoby se ujal Jan Jiří Bendl (asi 1610-1680).³¹ Práce mu spolu se čtyřmi pomocníky trvala poměrně krátce, pouze několik měsíců.³²

Na nároží pomníku byly opět osazeny bojující postavy, tentokrát však putti s draky nahradili „dospělí“ andělé bojující s personifikovanými ďábly. Skrývá se zde ostentativní narážka na tehdejší náboženské poměry v zemi, změněné po bitvě na Bílé hoře, kdy po porážce stavovských vojsk byli nekatolíci nuceni opustit svou vlast.³³ Zároveň však výzdoba sloupu oslavuje statečnost obyvatel Prahy v boji proti Švédům, sloup má tedy nejen děkovnou funkci, ale současně i charakter pomníku.³⁴

Pražský sloup byl bohužel jako symbol habsburské monarchie stržen 3. listopadu 1918,³⁵ a tak si představu o jeho podobě můžeme udělat jen z několika dochovaných fragmentů, kreseb a fotografií. Tento čin zničení památky kritizovali již v té době mnohé osobnosti tehdejší kultury, například spisovatel Jaroslav Durych.³⁶ Po vychladnutí zjitřených protihabsburských emocí, se rozhořela vášnivá diskuze ohledně znovupostavení sloupu trvajícím v podstatě dodnes. Již o 6 let později – 8. prosince 1924 – se v Praze uskutečnila výstava týkající se mariánského sloupu, jež byla v květnu 1935 přenesena do Olomouce. K výstavě vyšel i katalog.³⁷

V dalších letech vznikali v Čechách obdobné statue po vzoru Bendlova díla. Bendl sám vytvořil podobný mariánský sloup ještě v Lounech (1673) a svatováclavský sloup, tzv. vinařský, v Praze (1676), který stojí u kostela sv. Františka Serafínského křížovníků s červenou hvězdou, (dříve stával před Mosteckou věží).³⁸

Vznik sloupů motivovala v první řadě stavební zbožnost a úcta ke světcům. Další mocný impuls představovaly morové epidemie propuknuvší ve dvou vlnách, první kolem roku 1680, druhá mezi lety 1713 a 1715.³⁹ K těmto obdobím se vztahuje rozvoj fenoménu tzv. morových sloupů, ty mají být vyjádřením vděku za skončení morové rány v městě a zároveň jakousi „prevencí“ rány nové, zajišťují přízeň a ochranu světců zejména Panny Marie a příslušných protimorových patronů (zejména sv. Šebestián, sv. Rozálie, sv. Roch, sv. Karel Boromejský). Koncepte morového sloupu bývá také často obohacena zobrazením příslušného lokálního patrona, nebo více patronů.

Typickým příkladem je v Čechách morový sloup v Hradci Králové, jenž byl budován mezi lety 1714-1717 Giovannim Battistou Bulou, a na Moravě morový sloup v Brně na Náměstí Svobody (dříve Dolním náměstí) vytvořený trojicí autorů Ferdinandem Pfaunderem († 1681), Balthasarem Frobelem a Johannem Kasparem Pröbstelem od roku 1681.⁴⁰

Jako o morových sloupech se však mnohdy nesprávně hovoří i o sloupech, které vznikly z jiné příčiny, měly například připomínat ukončení války, vyhranou bitvu nebo zažehnutí požáru.⁴¹

Stavební aktivitu v tomto směru nevyvíjel jen panovník a církev, ale ve velké míře i městské magistráty a nejrůznější spolky. Ty chtěly své obci dodat objekt, kolem kterého by se odehrával veřejný náboženský život, konaly se slavnosti, procesí a poutě, a současně esteticky a urbanisticky obec doplňovaly. Nezřídka byla důvodem k vybudování monumentu touha vyhovět jakési „módní vlně“ masového budování světeckých sloupů.⁴²

2.3 Sloup Nejsvětější Trojice ve Vídni a jeho vliv

Doslova přelomovým momentem ve vývoji sloupů se stalo vybudování čestného sloupu Nejsvětější Trojice na třídě Am Graben ve Vídni spojujícího v sobě jak vděk za skončení morové rány, tak za přestálé obléhání Vídně tureckou armádou.⁴³ Šlo o první sloup zasvěcený Nejsvětější Trojici vůbec. V roce 1679 ve Vídni propukla morová nákaza a již v jejím průběhu nechal neobyčejně zbožný císař Leopold I. (1658-1705) postavit v prostoru Am Graben dřevěný sloup opatřený devíti postavami andělů představujících devět chórů andělských, na vrcholu pak zpodobením Nejsvětější Trojice ve formě Gnadenstuhl (Trůn milosti).⁴⁴ Tento ikonografický typ pochází už ze středověku, znázorňuje Boha Otce sedícího na trůnu, kterak drží v rozpažených rukou kříž s ukřižovaným Kristem - Bohem Synem. Holubice Ducha svatého se vznáší u paty kříže.⁴⁵ Zasvěcení Nejsvětější Trojici v neposlední řadě souviselo i s oblibou trinitárního kultu rakouskou habsburskou dynastií.⁴⁶

Dřevěné dílo sochaře Josepha Fruhwirtha však měl v roce 1681, po skončení morové epidemie, nahradit monument kamenný.⁴⁷ Na tvorbě ideové koncepce monumentu se spolu s císařem podílel i jeho zpovědník jezuita Franz Menegatti.⁴⁸

Císař pověřil původem německého umělce Matthiase Rauchmüllera (1645-1686), aby předložil návrh výzdoby nového kamenného sloupu. Celkové ikonografické pojetí mělo zůstat zachováno, pozměnil pouze půdorys soklu, a to tak, že mu dal tvar rovnostranného trojúhelníku symbolizující tak Nejsvětější Trojici.⁴⁹ Rauchmüller ale záhy umírá, do své smrti stihl vytesat pouze dvě části podstavce a tři postavy andělů.⁵⁰ Fruhwirthovo dřevěné dílo stálo na Am Graben ještě v roce 1687.⁵¹

V následujícím roce se práce opět rozbíhají. Je to zejména zásluhou architekta, který v mládí absolvoval sochařské školení v Římě, Johanna Bernharda Fischera z Erlachu (1656-1721), a italského divadelního architekta usazeného ve Vídni Ludovica Ottavia Burnacini-

ho (1636-1707).⁵² Tito dva umělci při částečném zachování původního ikonografického programu vnesli do celého díla nový rozměr. K realizování plastické výzdoby monumentu císař Leopold vybral sochaře z jižního Tyrolska Paula Strudela (1648-1708).⁵³

Burnacini navrhl ve své době revoluční iluzionistický motiv oblačné pyramidy namísto klasického hladkého rovného dřívku. Strudel ji doplnil sochami andělů a andílků (použil i ty vytesané ještě Rauchmillerem), tím vzniklo zobrazení nebeské sféry, tzv. gloria.⁵⁴ [1], [2]

Dle jednoho z Burnaciniho dochovaných nerealizovaných návrhů⁵⁵ lze zřetelně pozorovat scénickou složku kompozice. Děj na sloupu se před divákem odehrává jako na jevišti. Trojice není zachycena v neměnném nadčasovém stavu, nýbrž v okamžiku děje, jednotlivé figury tudíž nemohou existovat osamoceně, mimo kompozici.⁵⁶ [3] Nakonec však zvítězila statictější varianta provedení.

Oblačná pyramida (pylon) měla názorně představovat propojení nebe a země a taktéž má odkazovat ke kapitole 13 v knize Exodus, kdy na sebe Bůh bere podobu oblakového sloupu a ukazuje tak ve dne Izraelitům uprchlým z Egypta na poušti cestu.

Vrchol pylonu završilo sousoší Nejsvětější Trojice z pozlacené mědi.⁵⁷ Schéma Gnadenstuhl nahradila kompozice, která vedle sebe klade na roveň jak Boha Otce, tak Boha Syna, holubice Ducha svatého poletuje nad nimi. Toto ikonografické pojetí se v baroku stalo hojně užívaným.

Kromě vrcholového sousoší zdobí vídeňský morový sloup na soklu i sousoší Víry (Austrie) přemáhající mor v podobě ošklivé stařeny a socha klečícího císaře Leopolda I. v neobvyklé roli coby pokorného prosebníka, jenž vysílá k Bohu modlitby za svůj lid.⁵⁸ Na první etáži soklu se, v souladu s trojúhelnou půdorysnou dispozicí, nachází na každé straně vždy po dvojici reliéfů s výjevy převážně ze Starého a Nového zákona navržených Fischerem z Erlachu a vyhotovených synem Jana Jiřího Bendla Ignazem Johannem Bendlem († asi 1739).⁵⁹ Ten také vytvořil šest emblémů v druhé etáži soklu doplňujících celkovou koncepci sloupu jako oslavu Nejsvětější Trojice a habsburské dynastie.

Koncepce vídeňského morového sloupu znamenala odrazový můstek pro většinu projektů svatotrojických monumentů vznikajících v následujících desetiletích ve střední Evropě. Jeho vliv je rozpoznatelný v mnoha objektech, a to jak po stránce formální, tak i obsahové. V Rakousku například ve sloupu v Laa an der Thaya nebo ve Stockerau, u nás například v Zákupcích, v Polné, atd.

Postupně se propojovala svatotrojická a mariánská tematika. Do kompozice svatotrojických sloupů se už předem počítalo s postavou Panny Marie většinou ve výjevu Korunování nebo Nanebevzetí.⁶⁰ To platí zvláště pro ta místa, kde před vybudováním trojičního objektu nestál dosud žádný mariánský sloup.⁶¹

Často dochází i k převzetí formy oblačného dříku pro sloupy zasvěcené jen Panně Marii (například Ledeč nad Sázavou, Uherské Hradiště), i když od roku 1713 doporučovala česká dvorská kancelář, která udělovala k budování těchto monumentů souhlas, aby se sloupy zasvěcovaly pouze Nejsvětější Trojici.⁶² Zajímavé je zasvěcení sloupu Proměnění Páně v Chrudimi, kde se však vykytuje i zpodobení Nejsvětější Trojice, jednotlivé Božské osoby zde ale existují zvlášť, nezávisle na sobě, nikoli v „kompaktním tvaru“. Podobné uspořádání, zdá se, vychází z výše zmíněného Burnaciniho návrhu.

Na jednom ze dvou Burnaciniho dnes nezvěstných, avšak dobře zdokumentovaných, návrhů vídeňského morového sloupu můžeme vidět velkou zeměkouli na třech oblačných vzpěrách, z níž vyrůstá samotný oblačný pylon.⁶³ U paty pylonu se nachází Panna Marie, na vrcholu pak Svatá Trojice. Glóbus má být v tomto případě zvětšený atribut Panny Marie coby Immaculaty.⁶⁴ Tímto návrhem se jako první inspiroval například Giovanni Stanetti ve svém morovém sloupu (1714-1718) v Baden bei Wien.⁶⁵ [4] U nás se lze s podobným motivem předimenzované zeměkoule setkat například v Karlových Varech (O. J. Wenda, 1716). [5]

Do českých zemí dorazil typ oblačného pylonu na počátku 18. století, a to zásluhou především tyrolských sochařů, přicházejících k nám za prací.⁶⁶ Byli to například Osvald Josef Wenda nebo Jakub

Steinhubel. Vůbec první sloup zasvěcený Nejsvětější Trojici se v českých zemích objevuje ale už v roce 1683 v Polácích u Kadaně.⁶⁷

Jedním z prvních příkladů oblačných sloupů na našem území je sloup Nejsvětější Trojice ve Žluticích z let 1701-1712.⁶⁸ Sloupy v českých zemích mají oproti německy mluvícím zemím tu zvláštnost, že se neomezují jen na základní postavy jako je Svatá Trojice, Panna Maria a andělé, nýbrž oplývají množstvím křesťanských světců a lokálních patronů. Podobně to v menší míře vypadá i v Maďarsku.⁶⁹

S koncem éry barokní zbožnosti a náboženských slavností, končí i éra budování monumentálních světeckých sloupů. Tyto stavby ztrácejí svou funkci středobodu veřejného městského náboženského života.⁷⁰ V 19.století pak dochází k mnohdy razantním opravám a doplňkům. O tom však detailněji pojednává katalog. Vzájemné souvislosti mezi jednotlivými památkami budou vyhodnoceny v závěru.

3 POKUS O UJASNĚNÍ TERMINOLOGIE ARCHITEKTONICKÝCH A VÝTVARNÝCH SLOŽEK MARIÁNSKÝCH, TROJIČNÍCH A SVĚTECKÝCH SLOUPŮ

Při studiu literatury lze nalézt rozdílné termíny používané pro identické součásti jak architektonické, tak výtvarné složky sloupu. Z důvodu přehlednosti, srozumitelnosti a snadné orientace v pojmech zde bude pojednáno o terminologii tak, jak je užitá v této práci. Jako podklad pro tuto kapitolu částečně sloužila stať Ladislava Kozáka otištěná ve *Vlastivědném sborníku Karlovarska* v roce 1961.⁷¹

Stylobat, podesta – jedno- až několikastupňová podezdívka, vyrovnávající nerovnost terénu. Zpočátku na čtverhranném půdorysu, později se půdorysný rozvrh mění.

Balustráda, zábradlí – u raně barokních sloupů se většinou nevyskytovala. U složitěji komponovaných monumentů se však stává neoddělitelnou součástí výtvarné koncepce často nesoucí výtvarnou složku. Balustráda zpravidla kopíruje nebo variuje tvar stylobatu, podia či soklu, její půdorys je však často rozvíjen do složitých útvarů o několika osách symetrie. Na čelní straně bývá do zábradlí prolomen vchod. V 18. století se často starší raně barokní sloupy dodatečně opatřují balustrádami osazenými světeckými postavami.

Podium – vysoká podezdívka pod vlastním soklem sloupu. Může být jednoduché, kvadratické či rozmanitě tvarované na různém půdorysném rozvrhu s akcentovanými nárožními ve tvaru plochých pilastrů. Často rovněž na přidružených soklících osazeno postavami světců. Podium někdy bývá zdobeno i římsami, reliéfy a nápisy.

Sokl, podstavec – podnož vlastního sloupu, většinou čtyřbokého či trojbokého půdorysného rozvržení nebo půdorysů z nich odvozených. Často bohatě profilován a římsován. Někdy zdooben reliéfy a nápisy.

Sloup – zpočátku využívá antického tvarosloví, později tvar obelisku nebo torovaného dřívku. Na počátku 18. století se objevují monumenty jejichž konstrukční složka se téměř rozpouští a mění se v iluzionisticky pojatý oblačný sloup. Tvůrci často místo klasického antického sloupu využívají obelisk nebo pyramidu (pyrám).⁷²

Vrcholová statue – socha na vrcholu sloupu, její námět určuje zasvěcení památky.

Sochařsko-kamenická složka – zdobí architekturu památky, její kvalita do značné míry ovlivňuje uměleckou kvalitu celého monumentu. Plně se podřizuje ideové koncepci a vůli objednavatele či tvůrce.

Plintus – plochá deska sloužící jako podstavec pro sochu světce.

Umělecko-řemeslná složka – doplňuje a podtrhuje celkový vzhled památek. Jde především o kovové doplňky: svatozáře, palmové ratolesti, liliové květy, biskupské hole, ale i kované mříže, lucerny atd.

4 VYHODNOCENÍ A ZÁVĚR. VÝVOJ OBLAČNÝCH SLOUPŮ V ČESKÝCH ZEMÍCH

Sledovaný soubor obsahuje dvacet osm památek dochovaných na území Čech, Moravy a Slezska. V Čechách se nachází dvacet dva objektů tohoto typu, tedy neoddiskutovatelně největší počet, na Moravě pět a ve Slezsku pouze jeden. Byly vytvořeny v rozmezí let 1701-1770. Oblačný sloup vytvořený v českých zemích před a po tomto datu se nepodařilo dohledat, proto lze předpokládat, že jde o fenomén u nás zasahující čistě 18. století.

Na budování těchto monumentů měli často zásluhu představitelé měst a obcí, tedy městské rady, ovšem nalezneme i stavebníky z řad šlechtických majitelů panství či bohatých měšťanů. Tak jako tak se i šlechta i majetní měšťané často podíleli na financování takovýchto zakázek dary nebo odkazy různých finančních obnosů po své smrti. Důvody vzniku oblačných sloupů korespondují s příčinami budování mariánských, trojičních i jiných sloupů obecně. Primárně mají vyjadřovat úctu a vděk tomu, komu jsou zasvěcené, to znamená Svaté Trojici nebo Panně Marii. S tím se pojí i ochranná a přímluvná funkce, kterou pomáhali realizovat asistenční světci.

Na památkách sledovaného souboru se objevuje na 55 různých světců a několik starozákonních postav. Největší počet světců zobrazených ať už v podobě sochy nebo reliéfu nese sloup Nejsvětější Trojice v Zákupích (1706-1710) a sloup Proměnění Páně v Chrudimi (1714-1732), za nimi následuje sloup Nejsvětější Trojice v Blíževědlicích. Jediná památka, na které se kromě vrcholové statue nevyskytuje žádná jiná postava je mariánský sloup ve Žlebech.

Nejfrekventovanějším světce s největším počtem výskytů je sv. Florián, který se v plně plastické podobě vyskytuje ve čtrnácti případech a v jednom případě alespoň na reliéfu. Těsně za ním následuje sv. Jan Nepomucký, jenž se v plně plastické podobě vyskytuje třináctkrát a jednou na reliéfu, z toho osm památek nese oba tyto

svaté zároveň. Z toho jasně vyplývá, že nebezpečí požáru vzbuzovalo strach, který lze přirovnat ke strachu z epidemie. Svědčí to také o mimořádně rozsáhlé úctě, již se těšil Jan Nepomucký v českých zemích, a to i v době, kdy nebyl ještě ani beatizován.

V dobách, kdy české země pustošila černá smrt, doporučovala dokonce i pražská lékařská fakulta, vzdávat náležitou úctu Panně Marii a dalším světcům, zejména sv. Rochovi, sv. Šebestiánovi, sv. Rozálii, sv. Pavlíně, sv. Václavu, sv. Karlu Boromejskému a výše uvedenému sv. Janu Nepomuckému, jejichž přímluva má obzvláště silný účinek.⁷³ Toto potvrzují i výsledky předkládané práce. Kromě nejfrekventovanějšího sv. Floriána a sv. Jana Nepomuckého, se jako další v pořadí ocitá právě doporučovaný sv. Václav (ve 12 případech), pak sv. Šebestián (v 11 případech), sv. Roch (v 8 případech) a sv. Karel Boromejský (oba v 7 případech). Sv. Rozálie se objevuje v pěti případech z toho jednou na reliéfu.

Jako překvapení se jeví přítomnost sv. Josefa, jenž se vyskytuje celkem devětkrát, tedy častěji než někteří oblíbení tradiční protimoroví patroni. Lze to snad vysvětlit jeho blízkým vztahem k Panně Marii a potažmo i k Nejsvětější Trojici, tedy Bohu Synu, jehož se stal pěstounem. Některé památky sledovaného typu kromě tradičních světeckých postav nesou i neobvyklé světce jako například sv. Bonaventuru, sv. Edmunda, sv. Eufemii, sv. Hedviku, sv. Matyldu, sv. Vincence Ferrerského nebo sv. Petra z Alcántary.

Sv. Bonaventura (1221, Bagnoreggio – 1274, Lyon) je jedním z nejdůležitějších teologů scholastiky, roku 1588 jej papež Sixtus V. jmenoval církevním učitelem. Jako velmi mladý se stal františkánem, studoval v Paříži a získal doktorát z teologie. V roce 1257 byl jmenován sedmým generálem františkánského řádu. Za svatého jej 14. dubna 1482 prohlásil papež Sixtus IV. Znázorňován bývá ve františkánském oděvu, někdy s kardinálským kloboukem. Často je vyobrazován v okamžiku smrti nebo při nakládání jeho mrtvého těla na máry.

Když bylo **sv. Edmundovi z Ostanglien** (kolem roku 840, Anglie – 870, u Thetfordu) patnáct let nastoupil na anglický trůn. Byl strašlivě mučen a sťat po vpádu pohanských Dánů.

Sv. Eufemie (12. století, Diessen nebo Andechs – kolem roku 1180, Altomünster) byla abatyší kláštera v Altomünsteru a jako abatyše bývá i znázorňována.

Sv. Hedviku Slezskou (1174, Andechs – 1243, Třebnice) od útlého dětství vychovávaly benediktinky v klášteře v Kitzingen. Již ve dvanácti letech ji otec provdal z politických důvodů za vévodu Jindřicha I. Navzdory tomu, že manželství uzavřeli z ryze účelových důvodů, bylo velmi šťastné. Hedvika proslula láskou ke svému lidu a prohlubováním víry v něm. Založila množství nemocnic a také první ženský konvent ve Slezsku, klášter cisterciacek v Třebnici. Papež Klement IV. Hedviku svatořečil již za dvacet čtyři let po její smrti. Světice bývá zobrazována jako vévodkyně, někdy i jako cisterciacka, s modelem třebnického kostela v rukou. Místo modelu může nést i mariánský obraz nebo sochu a své boty, protože prý často chodila bosá.

Sv. Matylda (kolem roku 895, Engern – 968, Quedlinburg) se v roce 909 provdala za vévodu Jindřicha I., po jeho smrti v roce 936 konala Matylda skutky milosrdenství, starala se o chudé a nemocné. Mimo jiné založila kláštery v Quedlinburgu, Nordhausenu, Engernu a Pölde. Sv. Matylda bývá zobrazována v královském šatě s modelem kostela v rukou jako almužnice.

Sv. Petr z Alcántary (1499, Alcántara/Lisabon – 1562, Arenas) byl reformátorem františkánského řádu a velkým mystikem. Proslul jako podporovatel Terezie z Avily. Žil přísně asketicky a založil řeholi tzv. Alkantarínů. V důsledku svého sebetrýznění se mu dostávalo četných mystických vizí. Založil také několik klášterů. V roce 1169 jej za svatého prohlásil papež Klement IX. Sv. Petra z Alcántary lze na vyobrazeních rozpoznat podle prostého řeholního roucha, mívá u sebe důtky, lebku, holuba, hvězdu nebo knihu a kalamář.⁷⁴

Využití těchto světců lze vysvětlit specifickými vazbami těchto světců ke stavebníkovi popřípadě k osobě, která v některých případech mohla stát za návrhem ideové koncepce památky.

Jak již vyplynulo z výše uvedeného textu oblačné sloupy se zasvěcovaly převážně Nejsvětější Trojici a Panně Marii. Zvláštním případem je zasvěcení sloupu Proměnění Páně v Chrudimi, i zde lze však přeneseně hovořit o trojičním sloupu neboť statui završuje zpodobení Boha Otce, a v sochařské složce památky nalezneme i ostatní osoby Svaté Trojice. Počet mariánských statuí je pozoruhodně vyrovnaný počtu trojičních statuí, přesněji se ve sledovaném souboru objevuje patnáct trojičních a třináct mariánských.

Co se týče ikonografie, je Panna Marie na mariánských oblačných sloupech znázorňována v drtivé většině jako Immaculata, pouze ve Vyškově jako Nanebevzatá. Svatá Trojice se objevuje ve dvou ikonografických schématech: Gnadenstuhl a Žaltářový typ, přičemž první uvedený je užit pouze u dvou památek (Žďár nad Sázavou, Bakov nad Jizerou). Zvláštními případy, kdy se vrcholové sousoší Svaté Trojice rozděluje na jednotlivé osoby, které se dostávají ze špičky sloupu na jiné části objektu jsou kromě Chrudimského sloupu Proměnění Páně i trojiční sloupy v Polné, Žatci (na náměstí 5. května) a Fulneku. V Polné a Fulneku se Trojice navíc propojuje se znázorněním svaté Rodiny, kterou lze chápat jako „Trinitas terrestris“.⁷⁵

Nutno dodat, že trojiční zasvěcení sousoší nevyklučuje ani přítomnost postavy Panny Marie. V jedenácti případech (Šluknov, Chrudim, Fulnek, Polná, Zákupy, Blíževedly, Město Touškov, Dubá, Brno-Líšeň a oba sloupy v Žatci) se trojiční a mariánská symbolika propojuje, ve většině případů výjevem Korunování Panny Marie.

Z hlediska půdorysného uspořádání neplatí pravidlo, že by se trojboké architektonické složky užívalo jen pro trojiční monumenty a čtyřboké jen pro mariánské, i když se zdá, že k tomu zpočátku vývoj směřoval. V zásadě lze ale říci, že se trojboká dispozice využívala u mariánských monumentů nepoměrně méně než čtyřboká dispozice pro trojiční, trojboké dispozice pro mariánský sloup bylo užit pouze v Poličce a v Chocni, kdežto čtyřboký podstavec nese sloup zasvěcený Trojici v Blíževedlech, Chrudimi, Fulneku, Městě Touškov, Brně-Lišni a v Polné.

Až na Františka Tollingera, kterému literatura přisuzuje autorství u třech památek sledovaného typu, a Antonína Rigy, autora dvou památek, se s žádným jménem nesetkáme vícekrát. Na tvorbě oblačných sloupů se podílí velké spektrum umělců, od takřka lidových, přes kvalitní regionální autory až po takové osobnosti jakými byli Matyáš Bernard Braun, autor monumentu v Teplicích, či Jan Blažej Santini-Aichl, velmi pravděpodobný tvůrce architektonické složky sloupu v Chrudimi. Většinou jde ale o umělce tvořící v rámci regionu, jen málokdy z něj svými díly přesahujícími jinam. Z nich vyniká obzvláště František Antonín Pacák se svým poličským mariánským sloupem či Josef Jelínek, autor trojičního sloupu v Bakově nad Jizerou.

Podíl architekta se podařilo dokázat pouze v jednom případě, a to u sloupu Proměnění Páně v Chrudimi, kde lze předpokládat účast architekta Santiniho. V literatuře bývá často naznačována účast architekta Františka Maxmiliána Kaňky na tvorbě sloupu v Poličce, kterou se ale zatím nepodařilo archivně prokázat. Kaňkovo jméno se také často uvádí v souvislosti s teplickým sloupem, zde jde ale spíše jen o inspiraci jeho dílem.⁷⁶ Všechny památky sledovaného typu vesměs hrály kromě náboženské i důležitou urbanistickou roli. Stavěly se na exponovaných místech a stávaly se takřka organickou součástí města.

Ze zákresu jednotlivých sledovaných památek do mapy lze určit místa jejich zvýšeného výskytu, jde především o oblast severních Čech a o oblast zasahující východní Čechy, severní část Vysočiny a nejvýchodnější výběžek Středočeského kraje. [51] Jako zajímavý fakt se jeví, že se památky zasvěcené Nejsvětější Trojici objevují převážně na území severních a západních Čech, což, jak již bylo naznačeno v předchozích kapitolách, mohlo být způsobeno vyšší koncentrací obyvatelstva německé národnosti v těchto místech. Na pomezí Čech a Moravy a na Moravě samotné naproti tomu jednoznačně převažují mariánské monumenty.

Oblačné sloupy se u nás první tři desetiletí 18. století budují celkem rovnoměrně, do té doby se zde vytvořilo devatenáct památek

sledovaného typu. Po roce 1731 bylo realizováno už jen devět monumentů.

Vedle sloupů s oblačným dříkem se paralelně objevuje i linie památek, jejichž dříky obláčky sice zdobí, ale pouze v malé míře, často jsou jen naznačené. Jde o sloupy v Mimoni (1677), Horní Stropnici (1765), Kadani (1753-55), Semilech (1738), Třeboni (1780) a jinde.

Východisko kompozice oblačných dříků lze spatřovat ve vídeňském trojičním sloupu na třídě Am Graben, jiný oblačný sloup vytvořený před tímto monumentem se nepodařilo dohledat. Odpovědnost za zrod tohoto fenoménu tedy patří jeho autorům Johannovi Bernhardovi Fischerovi z Erlachu, a zejména Ludovicu Ottaviovi Burnacinimu, který je autorem koncepce oblačného dříku. Určitý vliv měly i Burnacinioho nerealizované návrhy.

Celý klíč k tomu, jak se koncepce oblačného sloupu z Rakouska dostala do Čech, se pravděpodobně skrývá v osobě, která dle pramenů zhotovila návrh pro žlutický sloup, její vypátrání se jeví jako nelehký úkol pro budoucí bádání. Větší jasno by snad do problematiky vneslo taktéž zevrubné prozkoumání archivů, které zde z důvodu rozsáhlosti souboru nebylo možné uskutečnit v potřebné míře. Bádání lze taktéž dále směřovat do oblasti Rakouska a hlouběji proniknout do problematiky oblačných sloupů v kontextu rakouského barokního sochařství.

Na závěr nutno zkonstatovat, že sledované památky se vesměs nalézaly v dobrém stavu, dokazuje to úctu, kterou sice nelze srovnávat s onou barokní zbožnou úctou, ale která přesto dokazuje, že si obce a města váží svého kulturního dědictví a potažmo i své minulosti.

5 KATALOG

Veškeré sledované památky jsou zde seřazeny chronologicky. Katalogová hesla obsahují v úvodu základní údaje o umístění, hlavním autorovi, době vzniku a materiálu. Tyto údaje doplňují informace o objednavateli, stavebních obnovách, úpravách a restaurování. Následuje i soupis pramenů a literatury řazený chronologicky.

Je-li památka vedena v Ústředním seznamu kulturních památek, je v katalogu zaznamenáno i její rejstříkové číslo. Číslo jednotlivých katalogových hesel jsou představena vždy před danou lokalitu. V případě, že stavba sloupu trvala několik let, je brán za určující údaj pro chronologické řazení letopočet počátku zakázky. Pokud v hesle chybí nějaká položka, znamená to, že se údaj zatím nepodařilo dohledat.

Ke katalogu patří i obrazová příloha s patřičným popisem vyobrazení. Je zařazena na konec práce, odkazy k jednotlivým vyobrazením obsahuje v úvodu každé katalogové heslo. Užití zkratky vysvětluje následující seznam použitých zkratk.

Seznam použitých zkratk

AM	Archiv města
APA	Archiv pražského arcibiskupství
AO	Archiv obce
ČFVU	Český fond výtvarných umění
DA	Diecézní archiv
DÚ	Děkanský úřad
FÚ	Farní úřad
MěÚ	Městský úřad
MZA	Moravský zemský archiv
NA	Národní archiv
NPÚ, ú.o.p.	Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště
PÚ/R	Památkový úřad Rakousko
ŘA	Řádový archiv
ŘSLS/P	Ředitelství státních lesů a statků v Praze
ŘSRF/P	Ředitelství císařských soukromých a rodinných statků v Praze
SObA	Státní oblastní archiv
SOKA	Státní okresní archiv
SPS	Státní památková správa
ÚSKP	Ústřední seznam kulturních památek
ZPÚ	Zemský památkový úřad

5.1 Žlutice (okr. Karlovy Vary)

Sloup se sousoším Nejsvětější Trojice a sochami světců na Velkém náměstí

[6], [7], [8]

Rejst. č. ÚSKP 25086/4-1149

Autor a doba vzniku:

Osvald Josef Wenda, 1701-1712

Materiál:

pískovec

Objednavatelé:

Žlutická městská rada, Ferdinand Hroznata hrabě Kokořovec
z Kokořova

Obnovy, restaurování:

1759 – renovováno Josefem Grünerem⁷⁷

1798, 1853 – renovováno Johannem Müllerem⁷⁸

1886 – renovováno Wenzlem Fischerem⁷⁹

1905 – renovováno Antonem Honauerem a Johannem Fischerem⁸⁰

1935 – restaurováno Fredem Seidlem⁸¹

1967-1970 – restaurováno Václavem Hlavatým, Josefem Vitvarem,
Miroslavem Vajchrem a Aloisíí Viškovskou-Altmanovou⁸²

1989-1990 – restaurováno Oldřichem Drahotušským a Jindrou Tu-
hou⁸³

2011 – vyhlášení veřejné zakázky na restaurování sloupu⁸⁴

Světecké postavy:

sv. Ludmila, sv. Václav, sv. Vojtěch

Epigrafická složka:

Na čelní straně soklu v kartuši nápis kurentem:

Allen und jedem / Christgläubigen beiderlei Geschlechtes / welche bei
dieser Statue dreimal den Vers / Ehre sei dem Vater, dem Sohne und

dem / Heiligen Geiste mit drei Vaterunser / und dem englischen
Grusse / andächtig beten, ist vermög / erzbischöflicher Bulla de dato /
Prag den 26. Oktober 1764 / vierzigtägiger Ablass / verliehen

Na soklu v kartuši nápis:

IST GELOBT AM IAHR DES / ERLÖSERS CHRISTI / VON MIR
FERDINAND / HROSNATA GRA = /= FEN VON KO = / = KORZOWA
VND MEINER STADT LUDITZ⁸⁵

Na soklu v kartuši nápis:

ALLER HEILIGSTE / VND VNZERTHEILTE DREY / FALTIGKEIT /
DICH DREYMAHL GROS / SER GOTT! FVSFALLEND / BETH ICH
AHN / DIR GOTT ERGIB ICH MICH / NEBST DENEN ERBEN /
BITTEN DEMÜTHIGLICH / LAS DIR BEFOHLEN

Nápisy na římse podia: RENOVAT MDCCLXXXVIII // WIEDER
RENOVIRT 1836 UND 1886. 1905 // RENOVIERT 1935

Prameny:

SOka Karlovy Vary, AM Žlutice, Gedächtnisbuch der Stadt Luditz.

NA, SPS, kart. 627.

NA, ČFVU, kart. 217, fasc. 161, rok 1967.

NA, ČFVU, kart. 268, fasc. 314, rok 1969.

NA, ČFVU, kart. 1298, fasc. 34, rok 1989-1990.

NPÚ, ú.o.p. v Plzni, restaurátorská zpráva 560.

NPÚ, ú.o.p. v Plzni, restaurátorská zpráva 561.

Literatura:

Hille 1908, s. 394-399; Russ 1936, s. 92; Krajča – Šorm, s. 254; Ko-

zák 1955, s. 106-107; Blažíček 1958, s.113; Kozák 1961, s. 125;

Poche 1982, s. 447; Träger 1993 s.194-195; Fleissner 1994, s. 24,

31, 36-37, 56, 64, 68, 108; Adamcová – Nejedlý – Slížková 2004,

s. 10-11, 115-122; Kuča – Zeman 2006, s. 229.

Statue stojí přibližně uprostřed náměstí na nevydlážděné části,
čelní stranou obrácena k jihu. Základ stavby tvoří čtyřstupňová pode-

sta na kruhovém půdorysu zakončená balustrádou s římsou, jejíž jednotlivá pole rámují pilířky osazené zakončovacími články ve tvaru artyčoků. Do zábradlí jsou symetricky prolomeny tři vchody.

Z nízkého podia ve tvaru sférického trojúhelníku s rízalítořě vystouplými nárožími. Na podium dosedá trojboký sokl vlastního pilíře se zkosenými nárožími. Sokl je dole opatřen patkou a v horní části římsou, střední části v plochách stěn trojhranu velmi jemně vystupují nad ostatní hmotu soklu.

Oblačný pilíř má tvar vysokého obelisku na půdorysu rovnostranného trojúhelníka, jehož plochu hustě pokrývají malé oblé, měkce modelované obláčky. Autor však přiznal hmotu obelisku, pod obláčky tudíž na některých místech prosvítá pevný hladký povrch tohoto geometrického tělesa. Na vrcholu pilíře trůní na oblačném trůnu Svatá Trojice.

Sochařská výzdoba dále sestává z šesti andílků osazených vždy po dvojicích na třech stranách podia. Tito sedí na několika obláčcích a mezi sebou drží boltcovou nápisovou kartuš nahoře zdobenou korunou. Nad kartuší se v horní části soklu nachází pozoruhodná lucerna, sestává z jakéhosi kruhového oblačného prstence, z něhož nahoře a na bočních stranách vystupují tři okřídlené hlavičky putti. Doprostřed prstence je vsazena samotná lucerna ze segmentů třech pronikajících se kruhů v jejichž středu se nalézá odklápěcí skleněná polokoule orámovaná zlaceným kovem, dovnitř se vsazovala svíce či kahan.

Vlastní oblačný pilíř oživuje až udivující množství andílků či jen okřídlených hlaviček zachycených v čilém pohybu. Celý dřík tedy navozuje dojem vzrušeného hemžení. Kromě andílků sloup zdobí i sochy světců umístěné na každé straně pilíře v dolní části, představují české patrony sv. Václava s praporcem, sv. Vojtěcha s biskupskou berlou a sv. Ludmilu v dynamických pozicích, znázorněné bez zjevných ikonografických zvláštností. Zajímavou okolností se jeví volba těchto ryze českých patronů na území s především německým osídlením.

Svatá Trojice, jak už bylo výše zmíněno, se objevuje na vrcholu jehlanu. Po stranách kamenného kříže trůní Bůh Otec a Ježíš Kristus po jeho pravici. Bůh Otec má na klíně položeno velké říšské jablko, pravou rukou se vztyčenými dvěma prsty žehná pozorovateli. Kristus je oděn jen do roušky omotané kolem boků. Holubice Ducha Svatého se vznášejí pod nohama obou figur v paprskové svatozáři. Památku doplňují také dlouhé zlacené kovové palmové listy, které někteří andělkové na oblačném pilíři drží v rukou.

Z dnes nezvěstných archivních pramenů, jejichž obsah ale známe zprostředkovaně od jiných badatelů, se dozvídáme, že 2. května 1701 žlutická městská rada uzavřela s Osvaldem Josefem Wendou, sochařem a místním občanem, smlouvu na zhotovení památníku Nejsvětější Trojice.⁸⁶ Důležitým momentem je ovšem zmínka, že tak sochař učiní na základě jemu dodaného hotového návrhu. Autora tohoto návrhu se zatím bohužel nepodařilo zjistit. Při komparaci Wendových ostatních děl lze zkonstatovat, že výtvarná koncepce žlutického sloupu nepochybně převyšuje Wendovy schopnosti, zásadní zásluhu na vzhledu sloupu měl tudíž autor návrhu. Wenda oproti původnímu plánu ze své invence statui obohatil ještě o okolní balustrádu a tři lucerny.

Z výtvarného hlediska jde o bezpochyby mimořádně kvalitní umělecké dílo. Dochovalo se relativně v autentickém stavu bez pozdějších výrazných zásahů a doplňků. Hmotu sloupu je poměrně kompaktní, dochází k výraznému propojení architektonické a výtvarné složky.

Výtvarné prostředky sochaře nejsou nijak expresivní přesto je sochařská výzdoba velmi dynamická a dramatická, využívá efektů přirozeného světla a zároveň vykazuje autorův zájem o detail a materiály přetrvávající z období raně barokního realismu. Celkový účinek a kompozice v prostoru náměstí už dává tušit nadcházející etapu vrcholného baroku.

Koncepce sloupu bezpochyby vychází z monumentu na Am Graben, avšak svébytně a inovativně ho transformuje. Není bez zají-

mavosti, že socha sv. Ludmily svou kompozicí přímo odkazuje k Berniniho *Extázi sv. Terezie* z let 1645-1652.⁸⁷

5.2 Žďár nad Sázavou (okr. Žďár nad Sázavou)

Sloup se sousoším Nejsvětější Trojice a dalšími světci na Náměstí republiky

[9], [10]

Rejst. č. ÚSKP 20542/7-4637

Autor a doba vzniku:

Jakub Steinhubel, 1706

Materiál:

pískovec

Objednavatelé:

magistrát Žďáru nad Sázavou z fundace hejtmana Jiřího Reka

Obnovy, restaurování:

1737 nebo 1739 – první oprava dle letopočtu na balustrádě

1826 – druhá oprava rovněž dle letopočtu na balustrádě

1864 – opraveno Josefem Bencem⁸⁸

1865 – renovováno Liberátem Kundtem⁸⁹

1922-1924 – restaurováno Janem Růžičkou⁹⁰

1961 – restaurováno Quidem a Janou Adamcovými⁹¹

1990-1993 – restaurováno Oto Pospíchálem a Petrem Mášou⁹²

2004-2005 – restaurováno Martinem Kovaříkem⁹³

Světecké postavy:

sv. Florián, sv. Jan Nepomucký, sv. Rozálie, sv. Šebestián

Epigrafická složka:

Na kmeni sochy sv. Šebestiána:

JACOB / STAEN / HAEBL 1706

Na čelní straně podstavce:

MOROVÉ SOUSOŠÍ N TROJICE / DÍLO SOCHAŘE TYROLSKÉHO

PUVODU / JAKUBA STEINHUBLA USAZENÉHO VE ŽĎÁŘE /
ZŘÍZENÉ ZA MOROVÉ EPIDEMIE ROKU 1706

Prameny:

SOkA Žďár nad Sázavou, AM Žďár nad Sázavou, kniha 4.

SOkA Žďár nad Sázavou, AM Žďár nad Sázavou, kart. 6, inv. č. 106.

SOkA Žďár nad Sázavou, AM Žďár nad Sázavou, kart. 226,
inv. č. 356.

SOkA Žďár nad Sázavou, AM Žďár nad Sázavou, kart. 329,
inv. č. 537.

SOkA Žďár nad Sázavou, AM Žďár nad Sázavou, kart. 329,
inv. č. 538.

NA, ČFVU, kart. 3, fasc. 3, období 1960-1961.

NPÚ ú.o.p v Brně, spisovna, Žďár nad Sázavou.

NPÚ ú.o.p v Brně, restaurátorská zpráva 9219.

Literatura:

Wolny 1842, s. 445; Sochor 1919, s. 57-58; Svoboda 1937, s. 100-101, 144; ZPP 1938, s. 91-94; Krajča – Šorm 1939, s. 280; Bartušek – Zemek 1970, s. 82-84; Filka – Švoma, s. 27; Maxová – Nejedlý – Zahradník 2006, s. 264-274.

Sloup ve Žďáru nad Sázavou není oblačným sloupem v pravém slova smyslu, přesto jde o zajímavou modifikaci, která si bezpochyby zaslouží své místo v tomto katalogu.

Památka stojí na zatravněném ostrůvku v ploše náměstí. Tvoří ji podium ve tvaru trojboké architektury s prázdným vnitřním prostorem sloužícím jako grotta pro sochu sv. Rozálie. Podium zakončuje průběžná římsa vždy na každé straně uprostřed segmentově vyduťá. Uvnitř plochy segmentu se nachází vždy po dvojici hlaviček andílků znázorněných ve vysokém reliéfu. Na každém ze třech rohů podia stojí socha světce, na čelní straně je to sv. Jan Nepomucký, vzadu vpravo sv. Florián a vzadu vlevo sv. Šebestián. Nad podiem se tyčí

římsovaný sokl z něžž pak vyrůstá vlastní sloup pozoruhodného ikonografického rozvržení.

Na nízkém shluku volutovitě utvářených obláčků stojí trojice andělů podpírajících glóbus na oblakové podušce na němž se nachází Nejsvětější Trojice ve schématu Gnadenstuhl: klečící Bůh Otec drží v ruce ramena kříže s ukřižovaným Kristem, vysoko nad nimi poletuje v kruhové paprskové svatozáři holubice Ducha svatého. Bůh Otec má nad hlavou svatozář ve tvaru rovnostranného trojúhelníka a pod nohama další oblak z něhož vykukují čtyři polopostavy andílků se zlatými palmovými ratolestmi v ruce.

Celou stavbu kolem dokola obklopuje kruhová balustráda se třemi brankami umístěnými na osu každé strany podia.

Z restaurátorských průzkumů vyplynulo, že v minulosti pokrývala povrch památky pestrá polychromie, která byla v první polovině 19. století nahrazena bílým fermežovým nátěrem.⁹⁴

Žďárskému sloupu nelze upřít originalitu, i když se zde vyskytuje poněkud „zastaralé“ schéma Gnadenstuhl. Originálnost této koncepce však přesahuje Steinubelovy kvality, kdy lze zejména v maskách soch a ve statickosti postav rozpohybovaných pouze draperií pozorovat nedostatek virtuozity zpracování; a tak se zde nabízí možnost vytvoření sloupu ve Žďáře nad Sázavou Steinhubelem podle návrhu jiného umělce, archivně ale dosud nebylo prokázáno.

5.3 Zákupy (okr. Česká Lípa)

Sloup se sousoším Nejsvětější Trojice, sochami světců a nádržemi na vodu na náměstí Svobody

[11]

Rejst. č. ÚSKP 41422/5-3430

Autoři a doba vzniku:

Ondřej Dubke, kamenický mistr Bartoloměj Einsele a dílna, 1706-1710

Materiál:

různé druhy pískovce

Objednavatel:

Anna Marie Františka, velkovévodkyně Toskánská, rozená vévodkyně Sasko-Lauenburská

Obnovy, restaurování:

1717 – nahrazeny vodní nádrže⁹⁵

1756 – renovováno Josefem Augustinem Krausem a Františkem Möl-
tzerem⁹⁶

1860 – obnoveno sochařem Ignazem Künstnerem⁹⁷

1895 – renovováno Josefem Seligerem a Eduardem Künstnerem⁹⁸

1960 – restaurováno Ladislavem Šobrem, Miloslavem Smrkovským
a Josefem Vitvarem⁹⁹

1972-1973 – restaurováno Ladislavem Pichlem, Ladislavem Šobrem
a Václavem Luxem¹⁰⁰

1996 – statické zajištění sloupu¹⁰¹

2007 – restaurováno Radomilem Šolcem a Janem Fedorčákem¹⁰²

Světecké postavy:

sv. Anna, sv. Alžběta, sv. Bonaventura, sv. Edmund, sv. Eufemie,
sv. Florián, sv. František z Pauly, sv. Hedvika, sv. Jan Nepomucký,
sv. Josef, sv. Kateřina Alexandrijská, sv. Lucie, sv. Matylda, Panna

Marie, sv. Mikuláš, sv. Václav, sv. Vavřinec, sv. Terezie, na reliéfech
pravděpodobně sv. Antonín Paduánský, sv. František z Assisi
a sv. Ivan

Epigrafická složka:

Vpředu na podstavci v kartuši nápis:

Anna Maria Francisca Dei gratia / Principissa de Toscana / nata /
Ducissa Saxoniae, Angri et Westphaliae / speciali pietatis affectu se-
se / devovit / ut praesens statua / uni in essentia, trinoque in personis
Deo / Patri et Filio et Spiritui sancto / consecrata / pro aeterna gloria /
perennaret. / MDCCVIII

V kartuši vpravo na podstavci nápis:

Wir beten Gott in drei Personen an / Geheimnisvoll und unerfor-
schbar ist sein Wesen, / Dasz auch der hellsten Geist es nicht er-
gründen kann / Unendlich ist und bleibt er wie er stets gewesen. /
Munificentia augustissimi Imperatoris / Ferdinandi I. et clementissi-
mae Impera / tricis Mariae Annae renovata / MDCCLX

V kartuši vlevo na podstavci nápis:

Preis Ehre Dir und Anbetung in Ewigkeit / O! unerforschte heiligste
Dreieinigkeit! / Des Himels Geister ruhn verklärt in Deinem Lichte, /
Wir Erdenkinder stehn vor Deinem Angesichte / O Gott der Stärke,
Helfer in der Not, / Sei Gnädig uns im Leben und im Tod.

Prameny:

NA, ŘSRF/P – účetní archiv, kart. 2881, č. 541.

NA, ŘSRF/P – účetní archiv, kart. 2960, č. 124.

NA, ŘSRF/P – účetní archiv, kart. 2960, č. 125.

DA Litoměřice, Fary I., Zákupy.

SOKA Česká Lípa, AM Zákupy, inv. č. 680, kart. 86.

SOKA Česká Lípa, FÚ Zákupy, kart. 44.

SOKA Česká Lípa, FÚ Zákupy, kart. 38, Liber memorabilium Rei-
chstadiensis Decanalis Ecclesiae SS. MM. Fabiani et Sebastiani.

SOKA Česká Lípa, AM Zákupy, inv. č. 1195, kart. 145.

SOBa Litoměřice, pobočka Děčín, Vs Zákupy, kart. 714.

SOBa Litoměřice, pobočka Děčín, Vs Zákupy, inv. č. 836, kart. 1028.

SOBa Litoměřice, pobočka Děčín, Vs Zákupy, inv. č. 1024, kart. 1078.

NA, PÚ/R, kart. 103.

NA, SPS, kart. 605.

NA, ŘSLS/P, kart. 501.

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 64/R.

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 755/A.

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 1202/R.

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 977/R.

Literatura:

Heimrich 1860; Just 1879, s. 119; Mittheilungen 1896, s. 62; Hantschel 1897, s. 163-164; Paudler 1897, s. 383-385; Friedrich 1899, s. 8; Hantschel 1904, s. 1109; Krajča – Šorm 1939, s. 254; Poche 1982, s. 334; Macek – Zahradník 1996, s. 24-25; Nejedlý – Zahradník 2003, s. 140-159.

Památka stojí přibližně uprostřed dlážděného a asfaltovaného náměstí. Základem byla několikastupňová podesta, která dnes koresponduje s úrovní terénu. Podestu lemuje kuželková balustráda na půdorysu trojúhelníka s konkávně prohnutými stranami a okosenými vrcholy. Do středu prohnutých stran jsou přičleněny kruhové nádrže na vodu, zbylé tři strany prolamují otvory vchodů. Nárožní pilířky tvoří podstavce pro sochy světců. Ze středu balustrády se zvedá dvouetážové podium na podobném půdorysu jako balustráda, jen s mírněji prohnutými stranami, členěné římsami a krátkými plochými pilastry. Na dolní etáži se na třech stranách nachází rollwerkové nápisové kartuše, na nárožích pak kartuše s korunkami, znaky a svatými jmény. Horní etáž zdobí figurální reliéfy a na pilastrech dekorativní festony.

Nad podiem se tyčí pyramida vyrůstající ze shluku oblaků, pokrytá oblačnými konzolami nesoucími postavy svatých, přičemž mezi mraky prosvítá pevná hmota vlastní pyramidy. Zároveň se mezi obla-

ky objevuje množství andílčích postaviček či jen okřídlených hlaviček. Vrchol sloupu pak zakončuje sousoší Nejsvětější Trojice v triumfálním (Žaltářovém) typu, shlížející dolů na svět.

Dosavadní literatura nepochybuje o autorství Ondřeje Dubkeho, jehož jméno bychom však na dochovaných dobových účtech hledali marně. Je to proto, že působil jako dvorní sochař donátorky statue Anny Marie Františky Toskánské, a tudíž za práci dostal svou pravidelnou mzdu.¹⁰³ Kamenické práce zastával mistr Bartoloměj Einsele.

Z dochovaných účtů vyplývá, že projekt stavby neuvažoval o umístění kašen, vytesal je sám Einsele pravděpodobně těsně před dokončením statue, s jeho honorářem za tuto práci totiž původní smlouva nepočítala.¹⁰⁴ Již v roce 1717 byly nádrže kašen zřejmě kvůli špatnému stavu nahrazeny novými.

Obnova v roce 1860 poznamenala epigrafickou složku památky – latinské nápisy zůstaly nezměněny, nečitelné německé nápisy však byly nahrazeny novými. Nejradikálnějším, a zároveň bohužel nejvíce poškozujícím, zásahem ale byla rekonstrukce balustrády z níž provádějící sochař Ignaz Künstler odstranil polovinu z původních dvanácti soch a zbylé skulptury na balustrádě přeskupil. Odstraněno bylo šest skulptur, pravděpodobně šlo o sv. Šebestiána, sv. Barboru, sv. Apolónii a andělské postavy.¹⁰⁵ Z pramenů také víme, že některé ze soch stávaly na soklech i ve středech vodojemů.¹⁰⁶

Na balustrádě tak dnes stojí sv. Vavřinec, sv. Lucie, sv. Alžběta, sv. Eufemie, sv. Kateřina a sv. Florián; na římsě druhé etáže podia sv. Václav, sv. Jan Nepomucký a sv. Mikuláš, nad nimi sv. Hedvika, sv. František z Pauly a sv. Bonaventura, o něco výše nad nimi pak stojí sv. Josef, sv. Anna a sv. Terezie; konečně těsně pod vrcholem se nachází Panna Marie, sv. Edmund a sv. Matylda. K tomuto výčtu světců nutno započíst také sv. Františka z Assisi, sv. Antonína Paduánského a sv. Ivana pravděpodobně se vyskytující na plastických reliéfech ve druhé etáži podia.¹⁰⁷

Jak vidno, jde o pestrý a v našich končinách poměrně neobvyklý výběr svatých, který nepochybně vychází z okruhu donátorky a jejího kapucínského zpovědníka, která v kraji proslula jako velká mece-

náška a schopná zvelebovatelka svých panství. Někteří světcí, zejména sv. Matylda, sv. Edmund a sv. Hedvika, se váží k sasko-lauenburské dynastii, z níž velkovévodkyně Anna Marie Františka pocházela.¹⁰⁸

Autorka hesla *Zákupy v Uměleckých památkách Čech*¹⁰⁹ Anežka Merhautová-Livorová tvrdí, že skulptury na statui znázorňují čtrnáct svatých pomocníků. Toto tvrzení se ukazuje jako mylné, i když Anna Marie Františka dala skutečně na svém panství sloup osazený čtrnácti svatými pomocníky vystavět, nachází se ale ve středočeském Kácově.¹¹⁰

Není pochyb o tom, že tvarosloví zákupského sloupu bezprostředně vychází z vídeňského morového památníku v prostoru Am Graben. Sloup hrál v kontextu Zákup mimo úlohu náboženskou i výraznou roli urbanistickou.

Zdá se, že rekonstrukce v roce 1860 napáchala mnohé škody, ke kterým při celkovém hodnocení monumentu musíme nutně přihlížet. Sochařská složka působí hmotně a staticky, draperie jsou klidné, v podstatě kopírující těla světců. Právě zdánlivý klid a soustředěnost jednotlivých postav kontrastuje s oblačnou hmotou, která se v nadýchaných útvarech vine až k vrcholu a ožívá hemžením andílků.

5.4 Žatec (okr. Louny)

Sloup se sousoším Nejsvětější Trojice a dalšími světci na náměstí Svobody

[12], [13], [14], [15]

Rejst. č. ÚSKP 42658/5-783

Autor a doba vzniku:

František Tollinger (Zallinger), 1707-1713

doplňky z roku 1735 od Jana Karla Vettera

Materiál:

pískovec

Objednavatelé:

postaveno z fundace Jana Klementa Calderara a jeho manželky Anny Barbory Rozálie

Obnovy, restaurování:

kolem 1965 – restauroval František Rada?¹¹¹

2002 – restaurovali Radomil Šolc a P. Podzemský¹¹²

2003 – restauroval Radomil Šolc¹¹³

Světecké postavy:

sv. Antonín Paduánský, sv. Florián, sv. Jan Nepomucký, sv. Josef,
sv. Karel Boromejský, sv. Prokop, sv. Václav, sv. Zikmund

Epigrafická složka:

Nápis na pásce a draperii v kartuši s reliéfem na čelní straně sloupu:
S.[ANCTA] TRINITAS MISERERE // S.[ANCTA] MARIA ORA [P]R[O]
NOB[IS] // JOANNES CLEMENS CALDERAR CONSUL / S
PHARMAQ REUS ZIATEC[E]NS COLUMNA[M] FUNDAVIT / CVIVS
UXOR ANNA [B]ARBARA ROSALIA ADIURA[VI]T /IN VITA ~/~
SPLENDOR CLEMENTIAE FVIT [I] / AETATIS SEXAGINTA LEGE /
PRO MEMORIA / SVCCESOR ANTONIVS DOMANOS¹¹⁴

Nápisy v kartuších nesených andílky:

DEO / PATRI CREATO / RI // DEO / FILIO REDEMP / TORI // DEO / SPIRI / TVI SANC / TO SANC / TIFICATORI

Nápisy na soklech pod sv. Karlem Boromejským, sv. Antonínem Paduánským, sv. Václavem a sv. Josefem:

FAMA / PERICLI / TANTIUM / REFUGIUM / ET ASYLUM //
S[ANCTUS] / CAROL[US] / BOR[R]JO / MEV[S] - S[ANC]T[US]
ANTON[IVS] V[ON] PADUA - S[ANCTUS] / WEN / CES / LAV[S] //
ITE / AD / IOSEPH

Nápis na soklu pod sv. Prokopem:

IN HONOREM D[IVI] / PROCOPII ABBATIS / ERECTA A IOANNE /
IGNATIO HAVNER¹¹⁵

Nápis na soklu pod sv. Zikmundem:

ISTA STATVA LOCATA EST / A SIGISMVNDO KLAPKA¹¹⁶

Nápisy na bocích soklu pod sv. Janem Nepomuckým:

IOA[NNI] N[EPOMUCENO] / GEORG OTTER / SICHD. LOWEN /
CRON CAESAREY / IUDEX ET PHYSICUS / DISTRICT:[US]
ZIAT[ECENTIS] / IURAT[US] // CUM / CATHARINA / ANTONIA G
OTTER SICHIN / CONIUGE / FIERI FECIT / A 18 IULI / 1710

Nápis na zadní straně soklu pod sv. Prokopem:

IIBH / C / DENI IVLII A[NNO] 1712

Prameny:

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 112/R.

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 1479/R.

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 1596/R.

Literatura:

Krajča – Šorm 1939, s. 254; Poche 1982, s. 398; Blažíček 1958, s. 113.

Přibližně uprostřed žateckého náměstí Svobody se nachází troj-
jichní sloup. Památka spočívá na několikastupňovém stylobatu na pů-

dorysu rovnostranného trojúhelníka s okosenými rohy a konkávně vpadlými stranami. Krycí desku stylobatu lemuje balustrové kamenné zábradlí s šestibokými pilířky oddělujícími jednotlivá pole balustrády. Z čelní strany prolamuje balustrádu kovaná branka, kterou z každé strany obklopuje velká andělská postava zahalená v draperii stojící na nízkém čtyřhranném soklíku zdobeném akantovou kartuší.

Na pilířcích balustrády leží nástavce, které slouží jako sokly nesoucí sochy všech světců. Všechny nástavce jsou šestiboké, střídavě se ale částečně obměňují, první typ je nad patkou zdobený listy akantu, po stranách pak malými volutovými křídly, na čelní straně nese rollwerkovou kartuš s korunou, která u některých soch nese i krátký nápis, zakončuje ho profilovaná římsa. Druhý typ je obdobný, sokl má ale hladké tělo, zdobené z čelní i zadní strany malou kartuší, a pod vrchní římsou mohutný obloun. Sokly třetího typu nesou postavy sv. Zikmunda a sv. Prokopa, jsou hladké a rovné rovněž zakončené římsou na bocích zdobené plochým dekorem pásky s volutami a na čelní straně okřídlenou andílčí hlavičkou, ztvárněnou v nízkém reliéfu, a nápisem.

Na stylobatu spočívá římsované podium na obdobném půdorysu. Stěny podia člení mírně ustupující pravoúhlá zrcadla s vykousnutými nebo naopak zdůrazněnými rohy, okosená nároží zdobí akantové kartuše vyvedené v nízkém reliéfu. Podium od soklu nesoucího oblačný obelisk odděluje profilovaná římsa. Sokl je subtilnější než podium, má obdobné půdorysné utváření. K nárožím jsou představena volutová křídla s mohutnou stlačenou volutou dole, která slouží jako podstavec pro sochy tří andělů přidržujících štíty opřené u svých nohou.

Z čelní strany sokl nese kartuš z pískovce jiného odstínu tvořenou akantem s pentlí. Kartuš je nahoře opatřena korunou, dole ji jako by nadzvedává dvojice malých andílků, kteří zároveň mezi sebou natahují iluzivní draperii s nápisem. Kartuš vyplňuje reliéf znázorňující milostný obraz madony na oblaku s Ježíškem v náručí mezi dvěma klečícími donátory, mužem a ženou. Jak naznačuje nápis, jde o žateckého lékárníka Jana Klementa Calderara a jeho manželku Annu

Barboru Rozálii, kteří stavbu sloupu fundovali. Manželům od úst vychází nápisová páska s kajícími prosbami.

Z římsovaného soklu vyrůstá vlastní sloup – trojhranný obelisk – hustě pokrytý malými spirálovitými obláčky mezi nimiž vykukuje velké množství andílčích hlaviček, které se u vrcholu mění v celé postavy větších andělů podpírajících oblačnou masu, na které trůní Nejsvětější Trojice. U paty obelisku se na každé straně vyskytuje ještě dvojice andílků, kteří mezi sebou drží list pergamenu či papíru s votivními nápisy („Bohu Otci Stvořiteli“, „Bohu Synu Vykupiteli“, „Bohu Duchu svatému Posvětiteli“), velmi podobný motiv se objevuje na Fischerově a Burnaciniho sloupu ve Vídni. Žatecký sloup završuje velký měděný kříž pod nímž, jak už bylo uvedeno výše, trůní Bůh Otec a po jeho pravici Bůh Syn, holubice Ducha svatého se jim vznáší u nohou.

V porovnání s blíževedelským sloupem Nejsvětější Trojice vzniklým o pouhý rok později, působí sloup v Žatci poněkud elegantnějším a zdobnějším dojmem, a to jak v provedení architektonické složky, tak i sochařské. Světecké postavy jsou vesměs vyobrazeny tradičně bez ikonografických zvláštností, jsou vyčleněny na balustrádu mimo hlavní hmotu památky a tvoří pouhou stafáž kompozičně s hlavní hmotou památky nijak nekomunikující.

Výběr světců poukazuje na funkci sloupu. Postavy rozhýbává mírné esovité prohnutí těla nebo jen kontrapost. Draperie činí dojem měkké látky členěné měkkými záhyby. Dynamičtější draperie se vyskytuje u postavy sv. Josefa, kde pod jeho pravou rukou tvoří velký mísovitý záhyb. Výzdoba šatu některých světců prozrazuje Tollingerův zájem o detail, vidět je to zejména na mitře a šatu sv. Prokopa, lemu rochetu sv. Jana Nepomuckého a sv. Karla Boromejského a zbroji sv. Zikmunda.

V Žatci se nachází ještě jeden oblačný sloup, rovněž zasvěcený Trojici. Jde o trojbokou architekturu sestávající z římsovaného podia zdobného volutami a taktéž římsou zakončeného soklu, který nese trojboký obelisk s římsovou hlavicí. Podium nese na třech stranách postavy sv. Floriána, po němž také bývá někdy sloup nazýván,

sv. Vavřince a madony. Obelisk obtáčí oblačný prstenec oživený postavíčkami a hlavičkami andílků. Na vrcholu trůní na zeměkouli samotný Bůh Otec s žezlem v levici. Ježíš je zde přítomen jako dítě v náručí Panny Marie. Sloup vytvořil Jan Karel Vetter v letech 1742-1746. Ten také provedl v roce 1735 doplňky staršího žateckého trojičního sloupu.¹¹⁷

5.5 Lomnice (okr. Brno-venkov)

Sloup se sochou Panny Marie Immaculaty a dalšími světcí na náměstí Palackého

[16], [17]

Rejst. č. ÚSKP 28909/7-530

Autor a doba vzniku:

Mathias Thomasberger, 1710 (dle chronogramu)

Materiál:

lomový kámen, vápenec

Objednavatelé:

František Gabriel hrabě Serényi, Antonín Amat hrabě Serényi

Obnovy, restaurování:

1853 – opraveno a snad i doplněno Josefem Břenkem

1915 – opraveno dle nápisu na památce

1960 – restauroval Jan Urban¹¹⁸

1999 – restauroval Jan Trtílek¹¹⁹

Světecké postavy:

sv. Antonín Paduánský, sv. Florián, sv. Jan Nepomucký, sv. Roch,
sv. Šebestián, sv. Vít

Epigrafická složka:

Nápisy na menze:

TIBI SERENISSIMAE COELORV REGINAE / MISERICORDIAE
PLENAE MARIAE / EGO ANTONIVS / HUMILIS SERVUS TVVS /
IN GRATIARUM ACTIONEM / PRAESENS MONVMENTVM /
DEMISSIME CONSECRE // SVSCIPE / HOC EXILE MVNVSCVLVM
/ ET ME / FAMILIAMQVE MEAM ETAC SVBDITOS / CONTINVA /
MISERICORDIAE TVAE / PROTECTIONE GVBERNA // VT FIAT
PRO ME INTERCEDITE SANCTI PATRONI PRAESENTES

Další nápis:

RENOV[ATUM] 1915

Prameny:

NPÚ, ú.o.p. v Brně, fotodokumentace k restaurování (text chybí) 10/4 a 10/5.

NPÚ, ú.o.p. v Brně, restaurátorský průzkum 580/3 a 580/4 a 580/5.

NPÚ, ú.o.p. v Brně, restaurátorská zpráva 661 a 662.

Literatura:

Oharek 1923, s. 322; Krajča – Šorm 1939, s. 263-264; Krsek – Kudělka – Stehlík 1996, s. 81; Samek 1999, s. 412; Stehlík 2006, s. 43-50.

Uprostřed lomnického náměstí se nalézají další z několika ikonograficky obzvláště pozoruhodných objektů daného typu. Sloup vyrůstá z kruhové podezdívky lemované kovaným plotem. Podstavec sloupu tvoří umělé skalisko seskládané z přírodního kamene, před nímž je z čelní strany představena kvádrová menza s nápisy doplněná reliéfním rostlinným ornamentem a znaky majitelů panství Antonína Amata Serényiho a jeho choti Františky z Valdštejna.

Kolem skaliska se v pravidelných rozestupech nacházejí menší skalky představující postranní sokly pro sochy světců, a to sv. Jana Nepomuckého, sv. Floriána, sv. Rocha, sv. Šebestiána, sv. Antonína Paduánského a sv. Víta. Ležící postava sv. Rozálie svírající kříž s Ukřižovaným je umístěna v grottě nad menzou na čelní straně skaliska.

Z horní části grotty vyrůstá strom života, s korunou obsypanou jablky, jehož kmen obtáčí had, po stranách sedí dvě nahé postavy – Adam a Eva. Nad korunou stromu, u paty sloupu, klečí archanděl s plamenným mečem v levé ruce, pozdviženou pravicí vrhá kopí do chřtánu hada. Kolem paty oblačného dřívku dále klečí tři velké postavy andělů. Subtilní dřívok se skládá z kompaktní oblačné hmoty tvořené kulovitými obláčky prokládanými okřídlenými hlavičkami i celými po-

stavami andělů různých velikostí. Na půlměsíci na špičce sloupu stojí Panna Marie spínající ruce znázorněná jako Immaculata se svatozáří složenou z dvanácti hvězd.

Mariánskou statui chtěl vybudovat již František Gabriel hrabě Serényi, který se významně podílel na urbanistickém rozvoji Lomnice s cílem vytvořit z ní důstojné šlechtické sídelní město. Za svého života to ale nezvládl, proto výstavbu sloupu dokončuje až Františkův nástupce Antonín Amat hrabě Serényi.

Miloš Stehlík v roce 2006 připsal lomnický sloup brněnskému sochaři Mathiasi Thomasbergerovi († 1711).¹²⁰ Thomasberger v Lomnici pracoval i na dalších zakázkách jako byla výzdoba hřbitovní kaple Antonína Paduánského nebo výzdoba dřevěného klekátko v zámecké kapli. Přímo očividně se nabízí srovnání s brněnskou kašnou *Parnas*, navrženou Johannem Bernhardem Fischerem z Erlachu (1656-1723), jenž zde taktéž použil manýristický prvek umělého skaliska.

I přes razantní renovaci provedenou v polovině 19. století brněnským sochařem Josefem Břenkem, při níž odstranil většinu původního umělcova rukopisu, lze poměrně zřetelně pozorovat řezbářskou metodu autora i při sochařském zpracování kamene. Postavy jsou statické, hmoty celkově málo rozvinuty do prostoru. Pohled na sousoší ze strany napovídá o tom, že umělec počítal hlavně s čelním a zadním pohledem. Spojení stromu života vyrůstajícího ze skaliska a mariánského motivu činí sloup v Lomnici nejen v rámci daného tématu ojedinělým.

5.6 Kutná Hora (okr. Kutná Hora)

Sloup se sochou Panny Marie Immaculaty a dalšími světcí na Šultysově ulici

[18]

Rejst. č. ÚSKP 38738/2-1043

Autor a doba vzniku:

František Baugut, 1713-1715

Materiál:

pískovec

Objednavatelé:

kutnohorská městská rada

Obnovy, restaurování:

1876 – obnoveno Liberátem Kundtem

1961 – restauroval Miroslav Smrkovský a Ladislav Šobr¹²¹

2000 – archeologický průzkum základů sloupu provedený Janem Frolíkem¹²²

2003 – restauroval Jaroslav Kereš¹²³

Světecké postavy:

sv. Karel Boromejský, sv. František Xaverský, sv. Roch, sv. Šebestián, na reliéfech sv. Barbora, sv. Bernard, sv. Jakub Menší, sv. Jan Nepomucký, Panna Marie, sv. Máří Magdaléna

Epigrafická složka:

Nápis na zadní straně podia:

MATRI DEI / SEMPER VIRGINI / SINE NAEVO / CONCEPTAE /
RITE POSVIT / EPIDEMICA LVE / LIBERATA / MARIANIS GRATIIS /
DE VOTA / AC / OBSTRACTA / KVTTENBERGA

Nápisy na štítech horníků:

PESTIFEROS / LIBITINO MOR / BE DE / VICERE / SANA / VIT //

CONTRA VIRVS / IN BRACHIO / POTENTIAM / OSTENDIT//
GLORIOSA POENITENTIA PESTEM LOCIDETUR BAVIT //
DE MORTIS / TELA / IN PROPRIO / VVLNERE / CORN ERE / XIT

Prameny:

SOka Kutná Hora, zápisy městské rady z října roku 1713.

SOka Kutná Hora, fond inv. č. 14348/20.

MěÚ Kutná Hora Odbor památkové péče, Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu provedeném v lokalitě Kutná Hora Šultysova ulice, akce Morový sloup – zjišťovací sonda, 2000.

NPÚ, ú.o.p. středních Čech, restaurátorská zpráva 191.

NPÚ, ú.o.p. středních Čech, restaurátorská zpráva 1043-A 61.

Literatura:

Veselský 1877, s. 121-126; Hejnic 1898, s. 14-15; With 1930, s. 28; Krajča – Šorm 1939, s. 114-116, Blažíček 1958, s. 112; Blažíček 1971, s. 114; Poche 1978, s. 198; Blažíček 1989a, s. 311; Oravová 2007, s. 21-29; Štěrbová 2010, s. 37.

Na konci bývalého Horním rynku, nyní Šultysovy ulice, stojí mariánský sloup postavený jako reakce na vlnu černé smrti, která se českými zeměmi prohnala v roce 1713. Památka je umístěna na několikastupňovém stylobatu tvaru čtyřlístu, vyrovnávajícím svažité terénu. Krycí desku stylobatu lemuje kuželková balustráda s hranolovými pilířky zakončenými piniovou šiškou a v nárožích koulí.

Čelní stranu balustrády prolamuje kovová branka umožňující přístup k monumentu. Hmoty podia má tvar válce k němuž jsou diagonálně přičleněny čtyři pilíře na hranolovém půdorysu, jejichž tělo tvoří atlanti představující horníky polosedící na haldě vytěžené horniny, jednou rukou přidržují římsu podia a druhou rukou štít s nápisy s chronogramy informující o vzniku sloupu, o počtu obětí a uzdravených i o tom, že sám autor se morem nakazil a posléze uzdravil. Stěny podia zdobí nízké reliéfy s výjevy kající se sv. Máří Magdaleny, sv. Jana Nepomuckého a sv. Bernarda z Clairvaux. Všichni tito světcí

jsou znázorněni klečící nebo poloklečící, tělo natočené ze tří čtvrtin směrem k divákovi, tvář z profilu. Zadní strana je místo reliéfu opatřena nápisem.

V nárožích na římse podia se nacházejí sochy sv. Fratiška Xaverského, sv. Rocha, sv. Šebestiána a sv. Karla Boromejského. Z podia vyrůstá úzký sokl sloupu na kruhovém půdorysu s diagonálně přičleněnými předstupujícími úzkými hermami s polopostavami andělů nesoucích zalamovanou bohatě profilovanou římsu. Stěny soklu vyplňují reliéfy vyobrazující Zvěstování Panně Marii, sv. Jakuba Menšího a sv. Barboru. Na zadní stěně soklu, přímo nad nápisem na podiu, se nachází znak města Kutná Hora pozměněný císařem Ferdinandem III. v roce 1643.¹²⁴

Na soklu spočívá vlastní obelisk spirálovitě obtočený nepravidelným oblačným prstencem. Na oblaku u paty obelisku, na římse soklu, sedí na každé straně vždy po dvojici andílků s rouškami kolem boků společně držících v natažených rukou symboly vztahující se k jednotlivým reliéfům: nad scénou Zvěstování je to mariánský monogram, nad sv. Jakubem klobouk, nad sv. Barborou věnec z růží a nad městským znakem podnos s vytěženou rudou.

Obelisk ožívají okřídlené hlavičky andílků, na vrcholu pak celé andělské postavičky podpírají zeměkouli vystupující ze shluku oblaků. Na zeměkouli obtočené hadem s jablkem v tlamě stojí postava Panny Marie coby Immaculaty.

Jak již bylo naznačeno výše, památka měla děkovnou i ochrannou funkci. Tomu odpovídá i výběr světců umístěných na římse podia, jsou to tradiční protimoroví patroni. Osobnosti sv. Františka Xaverského a sv. Karla Boromejského navíc naznačují i vazbu k jezuitskému řádu, jehož byl František Baugut, autor monumentu, členem. Lze předpokládat, že i představení kutnohorských jezuitů měli možnost do programu výzdoby zasahovat.

Svatí jsou zde znázorněni tradičně, až na Karla Boromejského, vyobrazeného méně obvykle s velkým křížem za zády, který podpírá ramenem. U nohou má položenu arcibiskupskou mitru a berlu. Kříž snad souvisí s Karlovým bojem proti reformaci. Svatí na reliéfech do

koncepce sloupu také zapadají: kající se Máří Magdalena jako představitelka pokání nakažených a ohrožených morem, Jan Nepomucký jako patron proti moru, sv. Bernard jako vášnivý ctitel Panny Marie, sv. Barbora jako patronka kovkopů již je zasvěcen nejznámější z kutnohorských chrámů a sv. Jakub, jemuž je zasvěcen arciděkan-
ský chrám.

Městská rada se na zbudování sloupu dohodla již v roce 1713, základní kámen položili a posvětili 15. června o rok později.¹²⁵ V *Uměleckých památkách Čech* se pod heslem Kutná Hora objevuje domněnka, že autorem návrhu sloupu byl Jan Blažej Santini-Aichl, to se však jeví jako méně pravděpodobné, nasvědčuje tomu zápis ze zasedání městské rady, podle nějž měl Baugut vyhotovit náčrt či model.¹²⁶

Za autora bývá literaturou jednotně označován Fratišek Baugut (1668-1726), jenž zpočátku působil ve východních Čechách, později se přesunul do jižních Čech a nakonec do Jihlavy, kde umírá. V Kutné Hoře vytvořil také sochařskou výzdobu terasy před jezuitskou kolejí, která je často přirovnávána k výzdobě Karlova mostu.

Skulptury kutnohorské mariánské statue jsou vyobrazeny v nadživotní velikosti. Formy soch působí kompaktně, příliš se neotevírají do prostoru. Postavy se zdají hmotné, draperie tuhé lámané v měkkých záhybech bez dynamické funkce. Celek působí proporčně vyváženým dojmem. Blažíček přirovnává Baugutovy sochy k sochám Bendlovým.¹²⁷ Pozoruhodné jsou postavy horníků – atlantů – v jejichž tvářích se zračí autorův zájem o realitu a individualitu.

Dle Blažíčka odráží mariánský sloup v Kutné hoře „amgrabenskou“ statui, byť ve zjednodušené podobě.¹²⁸

5.7 Blíževedly (okr. Česká Lípa)

Sloup se sousoším Nejsvětější Trojice a dalšími světci na náměstí

[19]

Rejst. č. ÚSKP 21584/5-2841

Autor a doba vzniku:

František Tollinger (Zallinger)?, 1714

Materiál:

pískovec

Objednavatelé:

dědicové zesnulého Mathesa Scholze

Obnovy, restaurování:

1792, 1793, 1807, 1815, 1829 – drobné opravy¹²⁹

1855 – Franz Möniger¹³⁰

1888 – Josef Schiffner¹³¹

1914 – firma Jakuba Kozourka¹³²

1961 – Ladislav Šobr, Václav Hlavatý, Josef Vítvar, Dagmar Tichá¹³³

1983-1985 – Ladislav Šobr¹³⁴ (nahrazeny silně poškozené sochy sv. Antonína Paduánského a sv. Marka)

Světecké postavy:

sv. Anna, sv. Antonín Paduánský, sv. Alžběta, sv. František z Assisi, sv. Jáchym, sv. Jan Nepomucký, sv. Josef, Panna Marie, sv. Václav, sv. Vít, sv. Vojtěch, sv. Zachariáš, Velekněz, evangelisté Matouš, Marek, Lukáš a Jan

Epigrafická složka:

Na čelní straně podia špatně čitelný nápis v kurzivě:

[---] Aller Heyligsten / Dreyfaltigkeit und deren Heyligen Landes / Patronen ist dieße Cappelln Von deß / Wayl. Seel. Herrn Mathes

*Scholtzen / Seinen Hinter Laßenen Erben AuffEr / Bauet Worden Im
jahr Christi 1714*

Nápis kapitálou na podstavci sloupu vlevo:

*S.S. RELIQVIAE / S. DONATIS / S. PLACIDAE MARTYRE / S.
QVIRINI*

Některé sochy světců označeny nápisy nesoucími jejich jméno:

*St. Adalbertus // St. Johannes Nepo // St. Vitus // St. Wentzeslaus //
MARIA // S. JOSEPHVS // S. MATHEVS // S. LVCAS // S.
ANTONIVS // S. MARCVS // S. ANNA // S. ZACHARIAS // S.
JOACHIM*

Prameny:

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 222/R.

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 751/R.

NA, PÚ/R, kart. 3.

SOKA Česká Lípa, FÚ Blíževedly, Rechnungsbuch über die milde
Stiftung der allerheiligsten Dreyfaltigkeitsstatue auf dem Ringe in dem
Stadtel Bleiswedel.

DA Litoměřice, Liber rerum memorabilium ad administraturam
Bleiswedlensem pertinentium.

NA, SPS, kart. 81.

SOKA Česká Lípa, MNV Blíževedly, kart. 14, inv. č. 129.

Literatura:

Sommer 1833, s. 330; Grunert 1884, s. 99; Pillat 1888, s. 327-328;

Linke 1893, s. 98-99; Ankert 1900, s. 77; Kühn 1915, s. 135-137;

Kühn 1916, list 41; Blažíček 1958, s. 113; Poche 1977, s. 89;

Nejedlý – Zahradník 2003, s. 13-26.

Památku stojící v jižní části náměstí tvoří nízký jednostupňový
stylobat na čtvercovém půdorysu, z jehož středu vyrůstá kvadratické
v dolní části třikrát odstupňované římsou zakončené podium se zesí-
lenými nárožními nesoucími sochy zemských patronů sv. Vojtěcha,
sv. Jana Nepomuckého, sv. Víta a sv. Václava. Obvod stylobatu ví-

ceméně ohraničuje balustrové zábradlí se čtyřmi nárožními pilířky a osmi mezpilířky nesoucími ostatní sochy. Na čelní straně je ve středním poli balustrády prolomen vchod. Socha Velekněze stojí v této mezeře osamoceně před čelní (severozápadní) stranou podia na konvex-konkávě tvarovaném nízkém soklu. Celé sousoší je vně stylobatu ohraničeno sloupky s řetězy. Sochy na balustrádě znázorňují z čelní strany Pannu Marii a sv. Josefa mezi nimiž stojí žehnající velekněz, sochy na nárožích zábradlí představují čtyři evangelisty se svými atributy. Na dvojicích mezpilířků se objevují dva manželské páry, blíže Panny Marie jsou to její rodiče Jáchym a Anna, blíže sv. Josefa Zachariáš a Alžběta. Na zbývající protilehlé straně stojí dvojice františkánských světců Františka z Assisi a Antonína Paduánského. Z kvadratické hmoty podia vyrůstá soklová část vlastního sloupu opatřená bohatě profilovanou patkou a římsou. Na čelní straně soklu se nachází reliéfní nápisová kartuš nahoře zdobená korunou a z obou stran lemovaná dvěma okřídlenými hlavičkami andílků a stylizovanými oblaky. Nápis je bohužel nečitelný. Vlastní dřív pokrývá souvislý ornament volutovitě zkroucených obláčků a okřídlených hlaviček putti.

Na vrcholu sloupu na jakémisi oblačném abaku trůní Bůh Otec s kovovým zlaceným žezlem v pravé ruce, na klíně si levou rukou přidržuje glóbus. Po jeho pravici sedí Ježíš Kristus, který má o pravé rameno opřený vysoký kovový kříž a zároveň si pravou rukou přidržuje cíp roucha. Nad nimi se vznáší kovová holubice Ducha Svatého z níž kruhovitě vyzařují zlacené paprsky.

Ideová koncepce památky odkazuje k motivu Zasnoubení Panny Marie. Panna Marie s Josefem drží v napřažené ruce zlacený věnec z ratolestí, dle kresby Karla Kühna otištěné v článku věstníku vídeňské Centrální komise v roce 1915,¹³⁵ by obě postavy měli v ruce držet ještě kovové doplňky ve tvaru liliových stvolů.

Vzhledem k silnému poškození sloupu v minulosti a razantním restaurátorským zásahům, kdy byly rekonstruovány obličejové sochy, rozleptané louhem po restaurování v roce 1914, a téměř všechny ulámané paže, je poměrně těžké hodnotit autentičnost výtvarného

vyznění. Lze alespoň říci, že sochy působí hmotně a i přes snahu postavy rozpohybovat, poněkud staticky, oděny jsou do těžkých, bohatě řasených draperií. Vyznačují se rustikálnějším pojetím.

Za autora je literaturou shodně považován František Tollinger z Litoměřic, autor sloupů v Žatci a Velvarech. Dobu vzniku, tedy rok 1714, určuje nápis na čelní straně podia.

5.8 Chrudim (okr. Chrudim)

Sloup Proměnění Páně se sochami světců a kašnou na Resselově náměstí

[20], [21]

Rejst. č. ÚSKP: 32920/6-781

Autor a doba vzniku:

Giovanni Battista Bulla, Jiří Quadroni (?), Jan Blažej Santini-Aichel (?), Donát Morazzi, Jan Pavel Cechpauer (?), Ignác Rohrbach (?), Jiří František Pacák (?), 1714-1732, František Záborský, 1843

Materiál:

pískovec

Objednavatel:

chrudimská městská rada

Obnovy, restaurování:

1798 – první oprava sloupu¹³⁶

1842-1843 – přistavěny tři kašny, zbouráno staré zábradlí a znovu postaveno nové¹³⁷

1906 – zrenovoval Jan Kalous¹³⁸

1941 – restaurováno Karlem Zentnerem¹³⁹

1980-1981 – restaurovali Karel Krátký st. a Karel Krátký ml.¹⁴⁰

1994 – Karel Krátký restauroval dětskou postavu s rohem hojnosti¹⁴¹

2009 – restaurováno Zdeňkem Šmahelem¹⁴²

Světecké postavy:

sv. Alois Gonzaga, sv. Antonín Paduánský, sv. Dominik, Eliáš,
sv. František z Assisi, sv. František z Pauly, sv. Jakub Větší, sv. Jan Evangelista, sv. Jan Nepomucký, sv. Juda Tadeáš, Ježíš Kristus,
sv. Kateřina Alexandrijská, Panna Marie, archanděl Michael, Mojžíš,
sv. Petr, sv. Šebestián, sv. Vincenc Ferrerský

Epigrafická složka:

Pod nikou s archandělem Michaellem nápis: OBNOVENO LP. 1941

Prameny:

- SOKA Chrudim, AM Chrudim I., inv. č. 342.
SOKA Chrudim, AM Chrudim I., inv. č. 343.
SOKA Chrudim, AM Chrudim I., inv. č. 344.
SOKA Chrudim, AM Chrudim I., sign. PozK Chrudim 2001.
SOKA Chrudim, AM Chrudim I., sign. PozK Chrudim 2018.
SOKA Chrudim, AM Chrudim I., inv. č. 380.
SOKA Chrudim, AM Chrudim I., inv. č. 333.
SOKA Chrudim, DÚ Chrudim, kniha 2.
SOKA Chrudim, DÚ Chrudim, kniha 3.
SOKA Chrudim, AM Chrudim I., inv. č. 336, kniha 128.
SOKA Chrudim, AM Chrudim II., kart. 111.
SOKA Chrudim, AM Chrudim II., kart. 118
SOKA Chrudim, AM Chrudim III, inv. č. 69.
NA, PÚ/R, kart. 26.
NA, SPS, kart. 205.
SOKA Chrudim, AM Chrudim III., kart. 202, inv. č. 1306.
SOKA Chrudim, AM Chrudim III., inv. č. 46.
MěÚ Chrudim – Odbor školství a kultury, restaurátorská zpráva z roku 1980.
MěÚ Chrudim – Odbor školství a kultury, zpráva o prohlídce restaurátorského díla z roku 1981.

Literatura:

Schaller 1790, s. 10; Rybička Skutečský 1848, s. 593-594; Chytil 1900, s. 113-115; Lábler 1902a; Lábler 1902b; Hanus 1912, s. 106-107; Florián 1913, s. 2-3; Florián 1916a, s. 1-2; Florián 1916b, s. 1-2; Florián 1938, s. 95-107; Krajča – Šorm 1939, s. 130-132; Chrudimské noviny 1941a, s. 2; Chrudimské noviny 1941b, s. 3; Chrudimské noviny 1941c, s. 2; Chrudimské noviny 1941d, s. 2; Chrudimské noviny 1941e, s. 2; Chrudimské noviny 1941f, s. 2; Chrudimské noviny

1941g, s. 2; Geissler 1941, s. 3; Blažíček 1958, s. 165-166, 286-287; Poche 1977, s. 546-547; Schikola 1985, s. 265-266; Kořán 1988, s. 106-107; Charvát 1991, s. 40-42, Pitucha – Pitucha ml. 1994, s. 12-13; Pavlík 1997; Pavlíček 1999, s. 414– 424; Maxová – Nejedlý – Zahradník 2002b, s. 10-43; Nejedlý – Zahradník 2008, s. 144-190; Štěrbová 2010, s. 34.

Přibližně uprostřed chrudimského Resselova náměstí stojí pozoruhodný sloup Proměnění Páně s poměrně složitou historií. Vyrůstá z několika stupňového stylobatu, který vyrovnává mírnou svažitosť terénu. Vlastní hmotu památky obklopuje zídka, v čelní části prolomená dvěma poli balustrády s brankou, vymezující prostor pro tři nádrže kašen. Zbylý prostor na čelní straně monumentu slouží jako oltář, přičemž funkci oltářního retabula plní socha Panny Marie.

Půdorys památky má tvar kruhu protáhnutého řeckým křížem se špičatě zakončenými rameny, přičemž na každém rameni stojí socha světce. Druhá etáž podia je opatřena segmentově zaklenutými nikami pro světce, zakončuje ji profilovaná římsa. Sokl sloupu nahrazuje polokoule glóbu pokrytá reliéfně naznačenou vegetací z níž vyrůstá stylizované skalisko se třemi výběžky, nad skaliskem se tyčí samotný oblačný sloup seskládaný z poduškovitých oblaků navršených jeden na druhý. Na římsě druhé etáže podia se vyskytuje skupina světeckých postav, další skupinu nalezneme na skalisku. Kolem sloupu poletuje několik andílčích postaviček či jen andílčích hlaviček, přibližně uprostřed oblačného dřívku se vznáší holubice Ducha svatého obklopená paprčitou svatozáří, na vrcholu pak trůní Bůh Otec shlížející ze svého majestátu dolů na svět. Bůh Otec má nimbus tvaru rovnostranného trojúhelníka a pravou rukou přidržuje královské jablko.

19. listopadu roku 1714 uzavřel magistrát města Chrudimi smlouvu se sochařem Giovannim Battistou Bullou, který měl po předchozí morové ráně zhotovit: „... k ukrocení hněvu Božího, ke cti a slávě nejsvětějšího ... Salvátora pro publica veneratione uprostřed rynku jistý pobožný sloup od kamena in forma pyramidis ...“¹⁴³

Již v této smlouvě je stanoveno hlavní ikonografické schéma, a to Proměnění Páně (Transfigurationis Christi), doplněné o ostatní postavy Božské Trojice – holubici Ducha svatého a Boha Otce – umístěné v oblaku na vrcholu pyramidy, kolem níž se měla vznášet čtveřice andělů držících pásku s nápisem: „Toto je můj syn a v něm se mi zalíbilo“. Další čtyři andělé měli být vytesáni pod postavou Krista spolu s trojicí apoštolů – Petrem, Jakubem a Janem. Nesmělo chybět ani osm postav světců, které však smlouva nespecifikuje. Na monumentu měl mít své místo i erb císařovny Eleonory, třetí manželky Leopolda I.

Téměř o rok později 20. září 1715 však smlouva dostala nový dodatek, jenž upravoval předchozí projekt. Místo oblačné pyramidy měl Bulla zhotovit jediný, spirálovitě stočený oblak, který by sahal od podstavce až po vrchol na němž trůní Bůh Otec. Dle dochovaného zápisu ze zasedání městské rady o téměř další rok později 7. srpna 1716 víme, že byl chrudimským truhlářem Martinem Pešlem vytvořen na základě plánu svého tchána, chrudimského stavitele, Jiřího Quadroniho dřevěný model, potřebný k samotnému provedení sloupu.¹⁴⁴

Zde do dějin památky vstupuje jeden z nejvýznačnějších umělců období baroka u nás. Model i plány totiž poslala městská rada na posouzení samotnému Janu Blažejí Santinimu-Aichelovi do Prahy.¹⁴⁵ Architekt však nebyl z předložených návrhů nijak nadšený a navrhl, že sám zhotoví hliněný model, který dá chrudimskému magistrátu k dispozici.¹⁴⁶ Tak také skutečně učinil.

Santini nebyl jediný, komu se po technické stránce návrhy nepozdávaly, roku 1718 vypracoval další chrudimský stavitel Donát Morazzi návrh na zpevnění základů sloupu.

O rok později, v červnu, došlo konečně k posvěcení základního kamene. Lze předpokládat, že se někdy touto dobou přikročilo ke stavbě základů.

O další rok později, v roce 1720, čteme v zápisu ze zasedání městské rady, že proběhlo hlasování o tom, podle kterého z návrhů má být vlastní realizace provedena, zda dle návrhu Santiniho či

Quadroniho. Bohužel o výsledku hlasování zápis mlčí. Čeněk Florián ve své práci uvádí, patrně na základě chybné interpretace pramenů, že „jest jisto, že se městská rada rozhodla pro p. Santiniho“.¹⁴⁷ Mojmír Horyna ve své monografii Santiniho chrudimský sloup vůbec nezmiňuje.¹⁴⁸ Martin Pavlíček ovšem na základě stylové analýzy chrudimský sloup Santinimu opět připisuje.¹⁴⁹ Zdůrazňuje podobnost architektonické složky s architekturou pražského Kolovratského paláce (projekt asi 1706), kapitulní síň v Plasech (1711) nebo kostela v Chrasti (1717). Dalším argumentem pro autorství Santiniho je i skutečnost, že o položení základního kamene magistrát požádal hraběte Václava Ferdinanda Millesima, s jehož rodem udržoval architekt téměř „přátelské“ vztahy, švagrová Václava Ferdinanda Antonie Františka totiž byla svědkyní při křtu Santiniho nejmladšího syna Jana Ignáce Rocha.¹⁵⁰

Po této zprávě lze najít už jen krátké záznamy o finančních příspěvcích a odkazech měšťanů určených pro budování monumentu. Další pramen pochází až někdy z konce 18. století a je jím zápis v městské kronice, kde se uvádí, že stavba sloupu započala v roce 1724, probíhala 8 let, tedy do roku 1732, a postupně se na ní podílela trojice sochařů: Giovanni Battista Bulla, Jan Pavel Cechpauer a Ignác Rohrbach, který po Cechpauerově smrti převzal jeho dílnu.¹⁵¹ Kvůli nedostatku soudobých pramenů je literaturou autorství Cechpauera a Rohrbacha vesměs přijímáno.

Do celkového charakteru sloupu významně v letech 1842-1843 zasáhla přístavba kašen. Staré zábradlí bylo odstraněno, nahradilo jej kamenné, které tak vymezilo prostor pro kašny. K dolním třem stranám památky byly přístavěny bazény, do nichž voda vytéká z chrličů umístěných v dolní části podia. Čtvrtá, čelní, strana se sochou Panny Marie zůstala bez kašny neboť, jak již bylo výše uvedeno, sloužila pro liturgické účely.

Sousoší v období po první světové válce velmi zchátralo, což zapříčinila republikánská nechuť k upomínkám na katolickou monarchii. Sloup dokonce hrozil zřícením.

K většímu a důkladnějšímu restaurování se přistoupilo až na počátku 80. let 20. století. Restaurátoři však v restaurátorské zprávě konstatovali u naprosté většiny soch silné poškození až ztrátu formy.¹⁵² Současný vzhled sousoší je tedy značně zkreslen silným působením zubu času a následnými restaurátorskými zásahy a doplňky. S přihlédnutím k těmto okolnostem však lze konstatovat, že jde díky kvalitě architektonické složky, a zejména díky originální ikonografické struktuře o mimořádné dílo.

Již ze samotné výše zmiňované smlouvy vyplývá votivní záměr: odvrácení morové rány a uctění milostného obrazu Nejsvětějšího Salvátora z chrudimského arciděkanského chrámu. Na sloupu se tedy vyskytuje množství protimorových světců a světců pomáhajících trpícím a v nemoci a beznadějných situacích: sv. Šebestián, sv. Alois Gonzaga, Jan Nepomucký, František Xaverský, Vincenc Ferrerský, Juda Tadeáš, František z Pauly a Antonín Paduánský.

Přítomnost postavy sv. Kateřiny odkazuje k zasvěcení kostela sv. Kateřiny Alexandrijské nacházejícího se na chrudimském Kateřinském předměstí zhruba od 14. století, vyobrazení archanděla Michaela zase odkazuje k pozdně gotickému kostelu sv. Michala stojícímu v Zieglerových sadech. Postava Panny Marie souvisí nejen s všeobecnou mariánskou úctou, ale rovněž koresponduje se zasvěcením hlavního chrudimského kostela, a to arciděkanského chrámu Nanebevzetí Panny Marie, v němž je uložen uctíváný obraz Nejsvětějšího Salvátora. Přítomnost sv. Dominika může vysvětlit fakt, že od středověku stával v Chrudimi dominikánský konvent zničený za husitských válek.

Stěžejním výjevem ikonografické koncepce je ovšem Proměnění Páně na hoře Tábor – Ježíš Kristus stojí na skalisku mezi starozákonními proroky Mojžíšem a Eliášem, zatímco dole přihlíží apoštolové Petr, Jakub a Jan.

Chrudimský sloup Proměnění Páně je nepochybně ikonograficky pozoruhodné dílo, v porovnání se žlutickým nebo poličským sloupem však působí poněkud těžkopádněji, chybí mu vzdušná elegance poličského sloupu a vířící dynamika sloupu žlutického.

5.9 Hodonín (okr. Hodonín)

Sloup se sochou Panny Marie Immaculaty a dalšími světcí na Masarykově náměstí

[22]

Rejst. č. ÚSKP 45557/7-2223

Autor a doba vzniku:

Antonín Riga, 1716

Materiál:

pískovec, slepenec a mušlový vápenec

Objednavatelé:

kněžna Marie Antonie z Liechtenštejna

Obnovy, restaurování:

1856 – opraveno dle nápisu na památce

1939 – opraveno¹⁵³

1972-73 – restaurováno¹⁵⁴

1997 – restauroval Josef Krososka¹⁵⁵

Světecké postavy:

sv. František Xaverský, sv. Karel Boromejský, sv. Roch, sv. Rozálie

Epigrafická složka:

Nápis na desce na čelní straně:

Viribus unitis civium Goedingensium renovatum MDCCCLVI

Nápis na desce zadní straně podstavce:

L. P. 1939 / na jaře opravili / čtenáři a inserenti / „Farního Věstníku“ /
se svým farářem / P. Antonínem Pekárkem.

Prameny:

NPÚ, ú.o.p. v Brně, rest. zpráva sign. 395/1-4.

Literatura:

Krajča – Šorm 1939, s. 256; Stehlík 1989, s. 525, Samek 1994, s. 497; Krsek – Kudělka – Stehlík 1996, s. 96; Grošová, s. 86-87; Vězdová 2007, s. 20-21.

Sloup završený sochou Panny Marie Immaculaty stojí v severní části hodonínského náměstí. Podium má strohý tvar čtyřbokého hranolu s diagonálně přistavenými hranolovými pilířky k nárožím. Završuje jej průběžná římsa na čelní straně doplněná kartuší se znakem Marie Antonie. Na nárožních pilířcích se nachází postavy protimorových světců sv. Františka Xaverského, sv. Karla Boromejského, sv. Rocha a sv. Rozálie, jež se zde neobjevuje ležící, jak bývá obvyklé, nýbrž stojící.

Z podia vyrůstá nízký sloup nesený, v poměru k vlastnímu sloupu, vysokým jednoduchým soklem s římsou. Na dřík sloupu jsou naaplikovány do prostoru poměrně symetricky vystupující kulovité obláčky oživené několika andělskými hlavičkami i celými postavičkami. Završuje jej zeměkoule s Immaculatou šlapající po hadovi držícím v tlamě jablko.

Památka vznikla jako reakce na mor, který zasáhl Hodonín o rok dříve, v roce 1715. Tomu odpovídá i výběr typických protimorových patronů. Při porovnání s druhým Rigovým oblačným sloupem v Uherském Hradišti se hodonínský mariánský sloup jeví jako jeho menší, skromnější a méně zdobná varianta.

5.10 Telč (okr. Jihlava)

Sloup se sochou Panny Marie Immaculaty na náměstí Zachariáše z Hradce

[23]

Rejst. č. 37868/7-5249

Autor a doba vzniku:

David Lipart, 1716-1720

Materiál:

architektonická složka ze žuly, sochařská složka z mušlového vápence

Objednavatel:

telčská městská rada z odkazu Zuzany Roziny Hodové, rozené Šmídové ze Šmídberku, vdovy po kupci Antonínu Hodovi

Obnovy, restaurování:

1781 – sloup dala opravit telčská měšťanka Anna Marie Šašecí (to dokládala pamětní deska dříve se nacházející u výklenku se sochou sv. Maří Magdaleny)¹⁵⁶

1881 – obnoveno z daru Anny Šašecí¹⁵⁷

1943 – restaurováno Antonínem Zeithammerem¹⁵⁸

1980 – restaurováno Josefem Duškem, Františkem Häckelem a Zdeňkem Šejnostem¹⁵⁹

1995 – restaurováno Bohumilem Zemánkem a Michaelem Bílkem¹⁶⁰

Světecké postavy:

Anděl strážce, sv. František Xaverský, sv. Jakub Větší, sv. Jan Nepomucký, sv. Maří Magdaléna, sv. Roch, sv. Rozálie, sv. Šebestián

Epigrafická složka:

Na podiu z čelní strany pod sochou sv. Rozálie datace 1720

Prameny:

- SOKA Jihlava, AM Telč, kart. 10, inv. č. 270.
SOKA Jihlava, AM Telč, inv. č. 146.
SOKA Jihlava, AM Telč, kart. 2.
SOKA Jihlava, AM Telč, inv. č. 152.
SOKA Jihlava, AM Telč, kart. 161, inv. č. 705.
DÚ Telč, Haus-Protokoll in der Pfarre Teltsch II.
NA, ČFVU, kart. 661, fasc. 61-62, období 1980.
NPÚ, ú.o.p. v Brně, archiv bývalého Státního památkového úřadu, Telč.
NPÚ, ú.o.p. v Brně, restaurátorská zpráva 314/1.
NPÚ, ú.o.p. v Brně, spisovna, Telč.

Literatura:

- Wolny 1842, s. 505; Wolny 1860, s. 107; Beringer – Janoušek 1891, s. 227-233; Hrudíčka 1899, s. 82-83; Šašecí 1909, s. 131; Rampula – Tiray 1920-1922; Krajča – Šorm 1939, s. 276; Kratinová – Samek – Stehlík 1992, s. 117-124; Bláha – Hrdlička – Hrdličková 1999, s. 31; Maxová – Nejedlý – Zahradník 2006, s.135-143.

Mariánský sloup stojí v horní části telčského náměstí na nízkém stylobatu o půdorysu čtverce s konkávně vybranými stranami lemovaném stejně půdorysně utvářenou kuželkovou balustrádou osazenou osmi sochami andílků. Z podezdívky vyrůstá podium obdélné dispozice na delších stěnách rozšířené o dva a dva úzké pilířky zakončené volutovým nástavcem zdobený akantem, které slouží jako podstavec pod sochy asistenčních světců. Nad podiem se tyčí sloup se římsovaným soklem z něhož na čelní a zadní straně vystupuje taktéž volutové křídlo nesoucí skulpturu světce.

Z čelní strany je ve hmotě podia vyhloubena nika se zpodoběním sv. Rozálie. Nahoře nad nikou lze spatřit tři erby: rodu Liechtensteinů-Kastelkornů, Halleweilů a městský znak Telče. Vzadu se nachází stejná nika určená pro sochu sv. Maří Magdaleny, nahoře bez erbů, zdobená pouze okřídlenou hlavou anděla.

Samotný sloup se skládá ze spirálovitých oblaků doplněných o množství postaviček andílků v různých pozicích a gestech, na vrcholu se pak nachází Panna Marie zobrazená jako Immaculata, prostovlasá, se svatozáří složenou z dvanácti hvězd, stojící na drakovi obtáčejším zeměkouli.

Monument nechali zřídit radní města Telče z odkazu místní měšťanky Zuzany Roziny Hodové, vdovy po kupci Antonínu Hodovi. K tomuto účelu věnovala v roce 1710 1000 zlatých. Smlouva s Davidem Lipartem, brtnickým sochařem, byla uzavřena ale až o pět let později, 22. května 1716. V neobvykle obsáhlé a podrobné smlouvě se sochař kromě jiného zavazuje, že vystaví sloup k poctě Panny Marie se šesti statuemí, a to: sv. Jakubem, sv. Šebestiánem, sv. Rochem, sv. Františkem Xaverským, sv. Janem Nepomuckým, sv. Andělem strážným, sv. Rozálií a sv. Maří Magdalenou v nikách podstavce.¹⁶¹ Práce na sloupu, jak vypovídají dochované účty, z větší části skončily již po dvou letech, v roce 1718. V roce 1720 byl sloup doplněn letopočtem 1720 a trojicí erbů patřících tehdejšímu zeměpánovi Františku Antonínovi z Liechtenštejna-Kastelkorna, jeho manželce Marii Anně rozené Halleweilové a městu Telči.¹⁶²

Dle dochovaných účtů bylo sousoší po svém dokončení natřeno olovnatou bělobou, tento nátěr zapříčinil pozdější degradaci památky podpořenou i samotným charakterem použitého kamene, který velmi snadno zvětrává.¹⁶³ V důsledku toho, došlo k poškození modelace hlav, draperií, ramen a paží většiny světců. Nejvíce se zub času podepsal na balustrádě a na ní osazených sochách, kde musely být některým andílkům doplněny ulámané části těla a křídel.¹⁶⁴

Při restaurování v roce 1980 restaurátoři zjistili, že pravděpodobně sám autor po osazení sloupu k dřívku zřejmě z kompozičních důvodů dodatečně přidal ještě dva obláčky.¹⁶⁵ To dokazuje Lipartovo přemýšlení o konečném vyznění památky *in situ*.

Po výtvarné stránce působí v porovnání například se žlutickým sloupem architektura i sochy poměrně těžkopádně. Lze obtížně určit, zda je to zapříčiněno úbytkem materiálu a tudíž ztrátou plasticity

a rukopisu sochaře. Opticky architekturu odlehčuje vysoký a členitý dřík sloupu.

Skulptury po výtvarné stránce souzní s Lipartovými díly vytvořenými zhruba ve stejné době či o něco dříve v Brtnici (sochařská výzdoba mostů na náměstí a pod zámkem).

5.11 Velvary (okr. Kladno)

Sloup se sochou Panny Marie Immaculaty a dalšími světcí na Náměstí krále Vladislava

[24], [25]

Rejst. č. ÚSKP 31590/2-651

Autor a doba vzniku:

František Tollinger (Zallinger), Matěj Tollinger (Zallinger), kameník
Antonín Falke, 1716-1719

Materiál:

pískovec

Objednavatelé:

velvarská městská rada

Obnovy, restaurování:

1845 – natřeno¹⁶⁶

1872 – opraveno Františkem Bouškou¹⁶⁷

1889 – natřeno¹⁶⁸

1921 – opraveno Jindřichem Čapkem¹⁶⁹

1962 – restaurováno K. Kučerou a K. Čermákem¹⁷⁰

Světecké postavy:

sv. Florián, sv. Prokop, sv. Václav, sv. Šebestián, na reliéfu sv. Rozálie

Prameny:

NPÚ, ú.o.p. středních Čech, restaurátorská zpráva 389.

Literatura:

Vacek 1884, s. 215-216; Velc 1904, s. 398; Čermák 1926, s. 97-101;
Krajča – Šorm 1939, s. 248-250; Blažíček 1958, s. 113; Blažíček
1971, s. 65; Poche 1982, s. 213; Blažíček 1989a, s. 311.

Na vyšší podezdívce na půdorysu čtyřlístu vyžděné z kamene a lemované kovaným plotem s kamennými mezpilířky, stojí dekorativně pojaté podium tvaru čtyřbokého tvaru s válcovými pilířky přisazenými k nárožím. Horní část podia obíhá profilovaná římsa na rovných stranách soklu segmentově zakřivená. Povrch válců v dolní části lemuje akantový motiv a podélně je člení vždy po trojici úzkých, plochých volutových křídlech zdobených perlovcem a kytkami. Na rovných stranách podia jsou umístěny tři reliéfy s výjevy ze života Panny Marie: Zvěstování, Navštívení a Obětování v chrámu, na čtvrté, čelní straně se nachází výjev se sv. Rozálií. Světecké postavy, umístěné na nárožích podia představují sv. Václava ve zbroji se štítem a pozvednutou pravicí, v níž pravděpodobně třímal dnes chybějící kopí, sv. Floriánovi, znázorněnému také ve zbroji rovněž chybí kopí, sv. Šebestián je vyobrazen tradičně téměř nahý připoutaný k pahýlu stromu s jednou rukou uvázanou nahoře a s druhou dole. Nejzajímavěji se jeví sv. Prokop, jenž je vyobrazen jako opat s mitrou na hlavě, kterak křížem zažehnává bizarní postavičku ďábla schoulenou u jeho nohou.

Z podia vyrůstá kónický sokl v nárožích zdobený volutami a zakončený dvěma římsami, který také nese kartuše se znaky země Koruny české a města Velvar. Volutovými oblaky hustě pokrytý dřík sloupu, jehož pevná architektonická forma v některých partiích pod obláčky prosvítá, oživují okřídlené andělské hlavičky i celé postavičky nesoucí kartuše se symboly znázorňujícími jednotlivé invokace mariánských litaní. Na vrcholu dříku stojí na zeměkouli obtočené hadem Immaculata s hvězdnou svatozáří v rozevlátém šatě a sepjatýma rukama.

Velvarská mariánská statue vnikla jako reakce na morovou ránu jež postihla město v roce 1713. U paty sloupu dokonce stával oltář u něhož se měly v době ohrožení morem konat bohoslužby.¹⁷¹ Starší literatura uvádí jako autora řezbáře Františka Zallingera z Litoměřic, jde však o obměnu jména Františka Tollingera, umělce pocházejícího z Tyrol. Kromě něj se na tvorbě sousoší podílel i kameník Antonín

Falke a zřejmě zásadním způsobem i Tollingerův syn Matěj, jenž po smrti otce převzal jeho dílnu.¹⁷²

Roku 1716 se městský magistrát rozhodl, že na rynku nechá vystavět kamennou sochu Bohorodičky, soše musely ustoupit dřevěné masné a pekařské krámy, které tam až do té doby stávaly.¹⁷³ Tollinger vyhotovil i dnes neznámý dřevěný model, vysoký 150 cm, podle nějž se mělo pracovat.¹⁷⁴

Ikonografická výzdoba je poměrně čitelná, respektuje funkci monumentu chránit město a vzdát poctu Panně Marii, proto se zde objevují čeští národní patroni jako sv. Václav a sv. Prokop. Dále se zde vyskytuje sv. Florián, ochránce před požárem, a dvojice protimorových patronů – sv. Šebestián a sv. Rozálie na reliéfu.

V porovnání s blíževedelským trojičním sloupem, jenž se často připisuje rovněž Františku Tollingerovi, se velvarská památka zdá být o něco kvalitnější, pravděpodobně je to díky podílu Matěje Tollingera. Obláčky nejsou pojety tak schematizovaně a ryze dekorativně jako v Blíževedlích. Mírně esovitého prohnutí postav je dosaženo kontrastem, tužší draperie dobře kopírují pohyb těla.

5.12 Vyškov (okr. Vyškov)

Sloup se sochou Panny Marie a dalšími světci na Masarykově náměstí

[26]

Rejst. č. ÚSKP 24250/7-3913

Autor a doba vzniku:

Christian Pröbstel a kameník Ondřej Josef Strumek, 1717-1719

Materiál:

vápenec

Objednavatelé:

vyškovská městská rada

Obnovy, restaurování:

1731, 1750, 1781 – datováno nápisem

1861 – restaurováno V. Nedvědem

1878, 1890 – menší opravy

1907 – restaurováno V. Beckem a J. Cihlářem

1933 – odstraněny sloupky s řetězy

1966 – restaurováno Vojtěchem Hořínkem a Alešem Rozehnalem

1974 – restaurováno Oldřiškou Keithovou

1976 – sochy světců nahrazeny betonovými kopiemi

1996 – restaurováno pod vedením Jaroslava Budíka

Světecké postavy:

sv. František Xaverský, sv. Karel Boromejský, sv. Pavlína, sv. Roch,
sv. Rozálie, sv. Šebestián

Epigrafická složka:

Nápis nad grottou se sv. Rozálií:

FOETVIT HIC PESTIS ROSALIA FLAVIT ODOREM / O ROSA VIVA
MEI FASCIA CORDIS ERIS

Nápis nad grottou se sv. Pavlínou:

RENOVATIVM / ANNO MDCCXXXI / FACTORIBVS ET BENE
FACTORIBUS ELISABETHA / LARIS NIMSDORF JOSEPHA
LVKAWETZR / EXECUTORE VENCESLAO. / RESTAVRAVIT ANNO
MDCCL / SENATUS POPVLVSQVE VISCOVIENSIS // SVSTINVIT
PAVLO TVLERAT PAVLINA LEVAMEN / GRATIA CVM PAVLO
SVBEMIT ISTA MIHI

Nápis na východní straně v kartuši na volutovém křídle:

ISTA / QVASI PALMA / EXALTATA IN CADES

Nápis na východní straně ve druhé etáži podia:

IRA DEI TVRBE FINEM CROCITABAT IN VRBE / PESTE SED
ARMA PRECES SVPERA VERVNT / VNDE PATENS GRATO
VISCOVIA PECTORE MATRI / CVJVS THRONVS IN COLVMNA
NVBIS / OMNIBVS GRATAS VOVIT CANAS DECORE / ARBHAS /
AMODO NEC NOCEAT NEX VRBANA TIBI

Nápis na západní straně v kartuši na volutovém křídle:

QVASI CEDRVS / CYPRESSVS IN MONTE SION

Nápis na západní straně ve druhé etáži podia:

VNI DEO GLORIA LAVS DEI PARAE ALIIS DIVIS / PATRONIS
NOSTRIS VIRTVS / INSIGNISOVE VENERATIO / NOBIS VERO HIS
IN TERRIS PAX / POSVIT / IN TESSERAM VERAEE GRATIT VIDINIS
SENATUS POPVLVSQVE / VISCOVIENSIS EX VOTO

Prameny:

NPÚ, ú.o.p. v Brně, restaurátorská zpráva z roku 1966.

MěÚ Vyškov, restaurátorská zpráva z roku 1996.

Literatura:

Wolny 1860, s. 422; Vyškovské noviny 1907, s. 1-2; Krajča – Šorm
1939, s. 280; Zemanová 1972; Noga 1993, s. 4; Noga 1994, s. 5;
Zemanová 1995, s. 5; Stehlík 1996, s. 95; Raška 1997, s. 1, 6; Ze-
manová 1997, s. 10; Jordán 1998, s. 91; Glacová 2004, s. 128-139.

Vyškovská mariánská statue se nachází v horní části Masarykova náměstí. Na třístupňový stylobat dosedá kompaktní hmota dvouetážového podia. Dolní širší část podia zakončuje odstupněná profilovaná římsa, nároží člení jednoduché ploché pilastry. Do dvou protilehlých stran podia jsou prolomeny niky sloužící jako grotty pro sochy sv. Rozálie a sv. Pavlíny, další dvě protilehlé strany zdobí volutová křídla, z nichž východní nese nápisovou kartuš ve tvaru rozvinuté iluzivní draperie. Ve středu římsy nad grottami se nacházejí oválné medailony, zdobené festony složenými z listů a motivů zřasené stuhy, nad grottou sv. Rozálie vyobrazující městskou bránu s hradbami, a nad grottou sv. Pavlíny nesoucí text týkající se opravy památky v roce 1781.

Druhé nižší a celkově subtilnější patro podia rovněž zakončuje římsa a člení jej pilastry. Pole mezi pilastry nad grottou se sv. Rozálií vyplňuje reliéf s výjevem ze Starého Zákona znázorňující krále Davida v královském oděvu hrajícího na harfu k němuž se z pravého horního rohu snáší postavička anděla s lebkou a mečem v ruce. Pole na protilehlé straně vyplňuje reliéf s motivem mrtvého těla v rakvi nepochybně odkazující na překonanou morovou ránu.

Podium nese oblačný sloup složený z klasické patky a oblačného dřívku s množstvím andílčích hlaviček i celých postaviček. Oblačná hmota se spirálovitě otáčí směrem k vrcholu, na němž klečí zády k sobě dvě téměř stejné stranově převrácené skulptury Panny Marie Nanebevzaté oddělené velkou svatozáří ve tvaru zlacené sedmicípé hvězdy. Panna Marie opticky téměř splývá s dřívkem což zapříčiňuje její provedení v životní velikosti.

Asistenční světecké postavy nalezneme na nárožích krycí desky podia, jde o sv. Františka Xaverského pravou rukou zdvihajícího kříž, sv. Karla Boromejského s provazem kolem krku na znamení kajícího, sv. Rocha a sv. Šebestiána. Sv. Šebestián je zde netradičně zobrazen v římské zbroji, v pokleku připoutaný ke stromu, jako jediný ze světců neupírá zrak na vrchol sloupu k Panně Marii. Mezi sv. Františkem a sv. Karlem a mezi sv. Šebestiánem a sv. Rochem se v dolní části dřívku na protilehlých stranách nachází dva andělé

znázornění jako ženské postavy v téměř taneční póze držící v rukou lebku a meč. Při restaurování v roce 1996 byly postavy anděla a Panny Marie na jižní straně pomníku kvůli velmi špatnému stavu a naprosté ztrátě modelace v podstatě znovu vytvořeny.

Sloup byl zřízen vyškovskou městskou radou jako poděkování za ochránění před morovou ranou v roce 1717, jeho ikonografická koncepce se tedy vztahuje k protimorové symbolice včetně výběru světců. Často se zde také objevuje motiv lebky jako *memento mori* a motiv meče jako odznak vítězného boje. Výjev Davida hraje cího posedlému králi Saulovi na citeru má znamenat útěchu a zapuzení zlého ducha, kterým je v tomto případě černá smrt. Tento výjev použil i Jan Sturmer, když sochu krále Davida s harfou přičlenil ke svému souboru sloupů a soch v Kunčině (1710-1720).¹⁷⁵

Starší literatura se domnívá, že monument vytvořil sochař, vyškovský měšťan, Jeroným Foerster. Jde však o omyl vyvolaný nejspíše prvním svazkem topografie sepsané malířem Ignácem Chambrezem *Nachlass eines Mährischen Künstlers zu Belehrung seiner Söhne*.¹⁷⁶ Z dochovaných účtů také víme, že sousoší bylo plynchromováno.¹⁷⁷

Hodnocení výtvarné úrovně památky bohužel silně zkresluje restaurátorské zásahy. Světecké sochy jsou vlastně novotvary vytvořené podle betonových kopií, které nahradily velmi poničené originály. Pokud se lze spoléhat na striktní respektování předloh, vypovídají nám o autorově zálibě v dynamické šroubové kompozici, kterou aplikoval na všechny postavy i na vlastní dřív, dynamice a objemu postav se přizpůsobují i měkké draperie. Pröbstel dal světcům také exaltovaný citový výraz. Poměrně strohé hmotné podium kontrastuje s dynamickou sochařskou výzdobou.

5.13 Teplice (okr. Teplice)

Sloup se sousoším Nejsvětější Trojice a dalšími světci na Zámeckém náměstí

[27], [28], [29]

Rejst. č. ÚSKP 42458/5-2492

Autor a doba vzniku:

Matyáš Bernard Braun s dílnou, kameník Matyáš Bäuml, Balthasar Permoser?, 1718-1719

Materiál:

pískovec

Objednavatel:

František Karel hrabě Clary-Aldringen

Obnovy, restaurování:

1813 – první oprava

1894-1898 – restaurováno Wilhelmem Gerstnerem a Fritzem Eichmannem za účasti architekta Friedrich Ohmanna¹⁷⁸

1953 – restaurováno Miroslavem Böswartem¹⁷⁹

1968-1969 – restaurovali František Rada, Miroslav Zentner¹⁸⁰

1984 – restaurovali Zemánek a ing. Vaněček¹⁸¹

2002 – restauroval Michael Bílek¹⁸²

2002 – restaurovali Bořivoj Rak a Karel Panzer¹⁸³

Světecké postavy:

sv. František Borgia, sv. Jan Křtitel, sv. Josef, sv. Karel Boromejský,
sv. Pavel, sv. Roch

Prameny:

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 509/R.

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 787/R.

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 1446/R.

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 1447/R.

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 1451/R.

Literatura:

Eichler 1828, s. 30; Karafiat 1917, s. 53-56; Pleyer 1930, s. 110; Poche 1937, s. 272; Krajča – Šorm 1939, s. 237; Wirth 1957, s. 775; Blažíček 1958, s. 143; Neumann 1969, s. 141; Peer 1969, s. 50; Blažíček 1971, s. 112; Poche 1982, s. 54; Schikola 1985, s. 269; Poche 1986, s. 107, 111, 114-115; Kotalík 1988, s. 50-52; Blažíček 1989a, s. 497; Kořán 1999, s. 80, 85.

Mohutný pilíř Nejsvětější Trojice se nachází na západním okraji Zámeckého náměstí. Podezdívku o půdorysu rovnostranného trojúhelníka s rovně okosenými vrcholy a ostatními stranami konkávně vpadlými vyrovnávající svažité terén lemuje novodobý kovaný plot. K vlastnímu sloupu jsou přičleněny tři kašny, které ohraničuje římsováná zídka na obdobném půdoryse jako podezdívka s čtverhrannými pilířky v nárožích nesoucími ozdobné vázy.

Jednotlivá pole zídky zdobí reliéfy doplněné listovými a květinovými festony. Na kratších stranách jsou to výjevy ze Starého Zákona nějakým způsobem spjatý s vodou: Kristus a Samaritánka, Rebeka u studny a žena s křížem jedoucí na jelenu. Posledně jmenovaný výjev se vztahuje k rytině Balthasara van Westerhouta ilustrující 2. verš žalmu: „Jakož jelen řve, dychtě po tekutých vodách, tak duše má řve k tobě, ó Bože.“¹⁸⁴ Na delších stranách zídky ve středu členěných odstupňovanými pilastry se po stranách objevují medailony s mužskými bustami vyvedenými v nízkém reliéfu vždy po dvou na každém poli zídky. Jde o Mojžíše a Izaiáše, sv. Matouše a sv. Marka, sv. Lukáše a sv. Jana Evangelistu.¹⁸⁵

Podium má tvar trojhranu na vysoké podezdívce, na němž se střídají konkávní a rovné linie. K nároží jsou přičleněny tři mohutné volutové pilíře, které na čelní straně nesou chrličce ve tvaru andělských hlav. Podium zakončuje bohatě profilovaná odstupněná římsa, ve středech stran trojhranu segmentově zalomená. Stěny podia nesou z každé strany reliéf se starozákonním motivem umístěný ve vy-

výšším profilovaném zrcadle. Jsou to scény z Exodu, a to: Pobití prvorozených, Slavení Pesahu a Uctívání zlatého telete.¹⁸⁶

Architekturu podia zdobí četné vegetabilní detaily, pod římsou v segmentovém poli pak mušle s ratolestmi. Před jednotlivé reliéfy jsou předsunuty sochy světců stojící na téměř samostatných soklech s architekturou podia spojených jen v dolní části. Po stranách doplňují sokl dvě voluty na nichž sedí vždy po jednom andílku. Sochy svatých umístěné v dolní části monumentu představují sv. Šebestiána, sv. Rocha a sv. Karla Boromejského.

Další trojice skulptur situovaná v nárožích na římsu podia zpodobňuje sv. Františka Borgiu, sv. Jana Křtitele a sv. Pavla. Tito svatci obklopují sokl nesoucí oblačný obelisk. Sokl je o něco subtilnější než podium, má také trojboký tvar střídající konkávní a rovné plochy, a zakončuje jej profilovaná římsa. I ono na svých stěnách nese reliéfy, které nějak souvisí s vodou, jde o scénu Setkání Abraháma s Abimelechem u Studny přísahy, dále o Smíření Jákoba s Ezauem při překročení brodu Jabok a Ježíš posílá slepého k rybníku Siloe.¹⁸⁷

Sokl dále zdobí bohaté listové festony a ve středu římsy na delších stranách kartuše tvořené volutami s vegetabilními prvky, nahoře opatřené mušlí. Na čelní straně monumentu se kartuše mění v dvojici erbů patřících fundátorovi. V nárožích na římsu soklu sedí vždy jeden rozverný andílek.

Ze soklu vyrůstá trojboký obelisk na profilované patce, obtočený oblačným prstencem bohatě pročleněný spoustami skotačících andílků, andílčích hlaviček i několika „dospělými“ andělskými postavami. Obelisk vrcholí glóblem na němž trůní Bůh Otec s žezlem a jablkem v rukou a Bůh Syn přidržující velký kříž. Holubice Ducha svatého se v paprskové gloriole vznášejí nad nimi. Kromě Božské Trojice se na glóbu nachází i žertovná dvojice objímajících se andílků.

Památku dal postavit František Karel hrabě Clary-Aldringen, smlouvu s Braunem uzavřel 12. dubna 1718 a již následující rok byl sloup dokončen.¹⁸⁸ Braunovo autorství dokládá i nezachovaná signatura na vrcholu statue M. BRAUN FEC. PRAGAE A.D. 1719.¹⁸⁹ Někteří badatelé v ní spatřují důkaz toho, že části monumentu byly

pravděpodobně vyhotoveny v Braunově ateliéru v Praze, a teprve potom na místě složeny.¹⁹⁰ Nasvědčuje tomu i poměrně krátká doba realizace sloupu, pouhý jeden rok.

Braun po dokončení stavby věnoval hraběti Clary-Aldringenovi mědirytinu s dedikačním nápisem, vytvořenou zřejmě dle návrhu nebo modelu, který sloužil jako předloha teplické statue. Z rytiny lze vyvodit, že konečná podoba statue doznala oproti původnímu plánu i několika vcelku zásadních programových změn.¹⁹¹ Týká se to zejména reliéfů na podiu a soklu, jejichž náměty byly pozměněny, z čehož Ivo Kořán usuzuje na přítomnost dalšího autora a v této souvislosti nadhazuje jméno Balthasara Permosera.¹⁹² Jeho hypotézu podporuje i fakt, že se charakter reliéfů vymyká z rámce produkce Braunovy dílny.

V celé statui se propojuje téma vděku za přečkání strašného moru a oslavná vodní symbolika, Teplice totiž byly už tehdy věhlasným lázeňským městem. Tomuto se v podstatě podřizuje i výběr světců. Kromě tradičních protimorových patronů, jakými jsou sv. Karel Boromejský a sv. Roch se na sloupu vyskytuje i sv. František Borgia, jehož s nemocí spojuje epizoda jeho života, kdy dostal za úkol převézt rozkládající se mrtvé tělo královny Isabely z Toleda do královské hrobky v Granadě. V postavě sv. Jana Křtitele se vcelku zřetelně skrývá oslava vody, kterou užíval ke křtění. Sv. Josef zde má své místo pravděpodobně kvůli svému vztahu k Ježíši Kristu „prameni vody živé“.¹⁹³ Přítomnost sv. Pavla je zatím nejasná.

Teplická statue se vyznačuje určitou nevyrovnaností architektonické a sochařské složky. Jiří Tomáš Kotalík v tom spatřuje určitý diletantismus, pramenící z toho, že Braun navrhl architektonickou složku sám, bez přispění architekta, byť s některými prvky ovlivněnými dílem Františka Maxmiliána Kaňky.¹⁹⁴

I sama sochařská složka působí nevyrovnaně, což bezpochyby zapříčiňuje účast několika dílenských tovaryšů, přesto však skulptury mají specifický „braunovský“ charakter. Vyznačují se rozevlátými, bohatě řasenými, dynamickými draperiemi, téměř tanečními postojí, živými obličejovými maskami a malebně zpracovaným povrchem.

Pozorovatele jistě zaujme spektakl rozverných andílků v nepřeborných pozicích a situacích oživujících obelisk a tematicky odlehčujících výzdobu celé statue. Nutno ještě dodat, že při razantním restaurátorském zásahu v letech 1894-1898 nahradily kopie vrcholové sousoší Nejsvětější Trojice a sochu sv. Pavla.¹⁹⁵

5.14 Fulnek (okr. Nový Jičín)

Sloup Nejsvětější Trojice na náměstí Komenského

[30]

Rejst. č. ÚSKP 14192/8-1567

Autor a doba vzniku:

Jan Sturmer, 1718

Materiál:

vápenec, pískovec

Objednavatelé:

postaveno nákladem obchodníka Sebastiana Mehoffera

Obnovy, restaurování:

1999 – restaurováno Vojtěchem Míčou

Světecké postavy:

malý Jan Křtitel, sv. Rodina, sv. Roch, sv. Šebestián, na reliéfu
sv. Florián

Epigrafická složka:

Nápisy v kartuších:

S. MARIAE / GENITRICI DEI / ATQVE S. IOSEPHO / NVTRICIO //
DEO VNO ET TRINO / LAVS ET GLORIA NVNC ET SEMPER / F.
F.¹⁹⁶

Literatura:

Krajča – Šorm 1939, s. 256; Turek 1940, s. 195, Schikola 1985, s.
266-268; Stehlík 1989, s. 514; Kroupa 1991, s. 21; Samek 1994, s.
459; Krsek – Kudělka – Stehlík 1996, s. 360; Suchánek 1999, s. 51-
54; Suchánek 2003, s. 17-18.

Netradiční ikonografií se kromě sloupu v Chrudimi vyznačuje i fulnecká statue Nejsvětější Trojice. Jak uvidíme níže není zde Božská Trojice znázorněna na vrcholu statue obvyklým způsobem.

Čtyřboké podium s polopilířky nakoso přistavěnými k nárožím zakončuje výrazná profilovaná římsa. Do čelní strany podia je prolomena nika – grotta – pro sochu sv. Jana Křtitele zobrazeného jako chlapce, u jehož nohou sedí beránek. Stlačený záklenek grotty zdobí trojice okřídlených hlaviček andílků, pilířky pak po jedné andílčí hlavičce s akantovo-ovocno-květinovými festony. Na ostatních stěnách podia se nacházejí akantové kartuše a vždy po dvojici hlaviček andílků. Dvě protilehlé strany nesou v kartuších nápisy, kdežto zadní kartuš obsahuje reliéf s motivem sv. Floriána.

Na nárožích podia stojí čtveřice asistenčních postav, na čelní straně je to Panna Marie se sv. Josefem, na zadní straně sv. Šebestián a sv. Roch. Panna Marie a Josef drží za ruce malého Ježíška umístěného mezi nimi ve středu římsy. Oblačný dřík završuje postava na glóbu trůnícího Boha Otce v paprskové mandorle s trojúhelným nimbem nad hlavou, pravicí přidržuje císařské jablko. U jeho nohou se vznáší holubice svatého Ducha. Mezi obláčky připomínající spirálovité voluty vykukuje množství okřídlených andílčích hlaviček a postaviček. Celý monument obklopuje mladší, zřejmě klasicistní, balustráda na půdorysu osmiúhelníka.

Účinek světců zdobících sloup je poměrně jasný: Roch, Šebestián a Florián mají tradičně chránit město před epidemiemi a požárem. Hůře interpretovatelné je ovšem spojení ikonografického schématu svaté Rodiny s malým Janem Křtitelem s trojičným schématem. Dle Gertraut Schikolové lze svatou Rodinu chápat jako „Trinitas terstris“, tedy paralelu k Nejsvětější Trojici.¹⁹⁷ Na čelní vertikální ose statue se tak nachází Otec, o něco níže Duch a u paty sloupu pak Syn, jehož s obláčným sloupem kompozičně spojuje i obláček s andílčí hlavičkou na němž stojí. Právě v osobě Syna Božího ji protíná horizontální osa s matkou Boží na jedné straně a Ježíšovým pěstounem na straně druhé.

Ve zpracování sousoší ve Fulneku lze zřetelně pozorovat Sturmerův řezbářský rukopis, především na traktování těžkých draperií, jejich ostrých záhybech, působících v některých partiích dojmem mokrého roucha. Masky světců nejsou idealizované, Sturmer světce totiž znázornil jako starší osoby.

Pavel Suchánek upozorňuje na odlišný charakter fulneckého sousoší narozdíl od autorových jiných soudobých prací z čehož vyvozuje nutné užití jiného modelu jako předlohy, které snad pramení z touhy objednavatelů po něčem „moderním“.¹⁹⁸ Vyslovuje také domněnku, že s největší pravděpodobností na tvorbě sloupu ve Fulneku pracoval Sturmer sám bez předchozí asistence architekta.¹⁹⁹ Jiří Kroupa v souvislosti s dalším Sturmerovým mariánským sloupem v Kroměříži poukázal na možnou inspiraci soudobými moderními vídeňskými dekoratéry, zejména Antoniem Beduzzim.²⁰⁰

5.15 Uherské Hradiště (okr. Uherské Hradiště)

Sloup se sochou Panny Marie Immaculaty na Mariánském náměstí

[31]

Rejst. č. ÚSKP 45321/7-3471

Autor a doba vzniku:

Antonín Riga, 1718-1721

Materiál:

vápenec, detaily architektury z mramoru a pískovce

Objednavatelé:

městská rada a občané Uherského Hradiště

Obnovy, restaurování:

1926 – restaurováno J. Rejnartem

1993 – restaurátorský průzkum provedený Vítězslavem Martinákem²⁰¹

2002 – restaurátorský průzkum provedený Jindřichem Martinákem²⁰²

Světeckém postavy:

sv. Florián, sv. František Xaverský, sv. Karel Boromejský, sv. Petr z Alcántary, sv. Rozálie, na reliéfu sv. Viktorie

Epigrafická složka:

Nápis v kartuši nad grottou sv. Rozálie:

DEI MATRI / PVRAE VIRGINI / SANCTISQVE PATRONIS /
SENATVS ET POPVLVS / VRBIS HVIVS / VOTIVEPOSVIT²⁰³

Nápis pod sochou sv. Karla Boromejského:

FAMEM / PESTEM, BELLA / AMOVE

Nápis pod sochou sv. Františka Xaverského:

CONCORDIA / DISCORDIAS / COMPRIME

Nápis pod sochou sv. Floriána:

HIC IGNES / E(T) I(N) AETERNOS / EXTINOVE

Nápis pod sochou sv. Petra z Alcántary:

IN VIRTUTE / TUA SALVA NOS / DOMINE!

Nápis pod kartuší se sv. Viktorií:

VICTORIAM

Prameny:

NPÚ, ú.o.p. v Kroměříži, restaurátorský průzkum 150/12.

NPÚ, ú.o.p. v Kroměříži, restaurátorský průzkum a záměr 842/2.

Literatura:

ZPP 1937, s. 10; Krajča – Šorm 1939, s. 257-261; Stehlík 1989, s. 525; Krsek – Kudělka – Stehlík 1996, s. 387; Grošová 1998, s. 91-93; Vězdová 2007, s. 22-25.

Sloup Panny Marie se tyčí přibližně uprostřed zadlážděné plochy hradištského Mariánského náměstí. Z dvoustupňového nízkého stylobatu na půdorysu čtverce s okosenými rohy a vyžlabenými stranami vyrůstá mohutné podium obdobného tvaru. Do čelní stěny podia je prolomena zamřížovaná nika zaklenutá obloukem – grotta – určená pro sochu ležící sv. Rozálie. K okoseným nárožím podia jsou přičleněna ozdobná volutová křídla.

Podium zakončuje výrazná profilovaná římsa, k níž jsou připevněny rollwerkové nápisové kartuše. Kartuš nad grottou se sv. Rozálií nesou dva malí andílci, na římsce nad ní sedí větší andílek s rukama zvednutýma k hlavě. Další podobní andílci sedí i na ostatních stranách podia ve středu římsy. Podium kryje novodobá plechová krytina.

Na římsce v nárožích podia nad volutovými křídly stojí čtveřice světeckých postav, na čelní straně je to sv. Karel Boromejský v kardinálském klobouku s holí zakončenou patriarchálním křížem v pravici, a sv. František Xaverský oblečený jako jezuita, vzadu pak sv. Petr z Alcántary znázorněný v mnišském rouchu a tradičně zobrazený sv. Florián.

Z podia vyrůstá subtilní sokl vlastního sloupu obdobně utvářený jako podium. Na jeho nároží jsou osazena volutová křídla vytvořená z pískovce a zdobená výžlabky a akantem. Na čelní straně soklu je taktéž umístěna rollwerková oválná kartuš obsahující bustu sv. Viktorie ztvárněnou ve vysokém reliéfu. Sokl završuje odstupněná profilovaná římsa, na níž z čelní strany sedí opět postavička andílka. Dřík tvoří oblačná hmota oživená hustě kladenými andílčími hlavičkami a dvěma „dospělými“ anděly, kteří zhruba uprostřed dříku podpírají oblačnou hmotu, aby se i s vrcholovou statuí nezřítla dolů. Na špičce stojí na zeměkouli obtočené ošklivým hadem socha Immaculaty se svatozáří s dvanácti hvězdami kolem hlavy.

Magistrát města složil v červenci roku 1715 slib, že na „Velkém rynku“ vystaví mariánské sousoší na ukončení morové epidemie.²⁰⁴ Sloupu musela o několik metrů ustoupit kašna, která tam doposud stála. Základní kámen posvětil 7. září roku 1718 velehradský prelát Florián Nezorin.²⁰⁵ Celé sousoší bylo postupně dokončeno v roce 1721 a vysvěceno v listopadu téhož roku.²⁰⁶

Pro hradištskou statui je charakteristická dekorativnost patrná zejména na architektonické složce. Riga zde projevil i svůj zájem o detail a materiállovost, což dokazuje například rocheta sv. Františka Xaverského nebo propracované peří na křídlech dvou velkých andělů. Asistenční světecké postavy působí spíše staticky, oživuje je jen naznačená spirálovitá kompozice. Literatura poukazuje na inspiraci morovým sloupem na třídě Am Graben ve Vídni.

5.16 Město Touškov (okr. Plzeň-sever)

Sloup se sousoším Nejsvětější Trojice, Korunováním Panny Marie a dalšími světci na Dolním náměstí

[32]

Rejst. č. ÚSKP 37670/4-1429

Autor a doba vzniku:

Karel Legát, 1723; Andreas Lugert, 1902

Materiál:

pískovec, stylobat a sokly pro sochy světců ze žuly

Obnovy, restaurování:

1902-1903 – opraveno

2008 – restaurováno Jaroslavem Šindelářem

Světecké postavy:

sv. František z Assisi, sv. Jan Křtitel, sv. Kryštof, sv. Vavřinec

Epigrafická složka:

Písmena v kartuši na čelní straně dolní části soklu:

I.C.F / K. H. F.

Na východní straně dolní části soklu:

AN: DO: / 1723

Na boční straně horní části soklu:

Sig Legat / Fecit

Nápisy na soklu sochy sv. Jana Křtitele:

A. Lugert Fecit. // 1903

Prameny:

NPÚ, ú.o.p. v Plzni, restaurátorská zpráva RZ 2234.

Literatura:

Kamper – Wirth 1908, s. 287; Podlaha 1908, s. 332; Krajča – Šorm 1939, s. 237; Poche 1978, s. 376.

Památka se nachází v severní části Dolního náměstí na zadlážděné ploše na okraji městské zeleně. Přímo ve středu nízkého kvadratického stylobatu je umístěn dvouetážový sokl, který nese vlastní sloup. Sochy světců stojí na nárožích na čtyřech samostatných jednoduchých žulových soklících, které spojuje kovaná mříž. Čelní strana soklu je opatřena reliéfní akantovou nápisovou kartuší na níž sedí postavička andílka držící v pravé ruce hvězdu.

Obě části podstavce odděluje odstupňovaná profilovaná římsa s výrazným přesahem. Horní subtilnější část má půdorys čtverce s dvěma protilehlými stranami segmentově vypouklými. Na soklu stojí sloup jako by vyrůstající z květního kalichu, který tvoří akantové listy. Dřík celoplošně pokrývají obláčky ztvárněné v nízkém reliéfu, na mnoha místech spíše jen naznačené. Zhruba v jedné třetině dříku jsou po obvodu sloupu pravidelně rozmístěny čtyři plastické okřídlené andílčí hlavičky, na rozhraní druhé a třetí třetiny pak čtyři plastické obláčky, tvarem připomínající jakési konzolky. Lze jen hádat, zda v minulosti nesloužily jako podpůrné konzoly pro sošky nedochovaných andílků.

Na vrcholu lze spatřit pozoruhodné sousoší, jde o zdvojené postavy Nejsvětější Trojice. Na západní straně je to výjev Boha Otce s Bohem Synem trůnícími na zeměkouli, na východní scéna Koronování Panny Marie, kdy trůnící Bůh Otec s žezlem a Bůh Syn každý jednou rukou přidržují korunu na hlavě Panny Marie, která klečí dole mezi nimi, vydělujíc se z hmoty kamene jen částečně. Oba výjevy rámuje kruhová svatozář opatřená zlacenými paprsky. Nad oběma sousošími se vznášejí jedině holubice Ducha svatého.

Světce obklopující sloup poměrně dobře identifikují jejich atributy, sv. Kryštof nese na rameni Ježíška, sv. Vavřinec je oblečen v ornátu a drží rošt, sv. Jan Křtitel je oděn do kůže, ramena mu při-

krývá plášť. Čtvrtý světec, zřejmě sv. František z Assisi, bývá někdy také označován jako „vousatý světec“. Dle nápisu na soše sv. Jana Křtitele víme, že ji dodatečně vytvořil Andreas Lugert, v roce 1903.²⁰⁷ Spolu se sochou, jež s největší pravděpodobností nahradila starší poničenou skulpturu, vznikly zřejmě i soklíky nesoucí světecké postavy a kovaná mříž mezi nimi. Při restaurátorském zásahu v roce 2008 byla socha sv. Jana Křtitele kvůli svému silně poškozenému stavu přemístěna do lapidária v Chotěšově a její místo na touškovském sloupu zaujala kopie.²⁰⁸ Světci zde evidentně nesplňují funkci protimorových ochránců, epidemie černé smrti totiž městečkem prošla na konci 17. století.

Oblačný sloup v Touškově patří v kontextu dané problematiky spíše ke skromnějším dílům. Obláčky zde mají pouze dekorativní funkci a nepodílejí se jako v jiných případech na kompozičním vygradování památky. Světci tvoří na sloupu kompozičně nezávislou stafáž. Splývavé draperie v místech kontaktu s tělem působí mokrým dojmem, což je patrné zejména u postavy sv. Františka. Nejdynamičtější a nejživější se jeví socha sv. Kryštofa, jejíž póza naznačuje šroubovitý pohyb těla.

5.17 Dubá (okr. Česká Lípa)

Sloup se sousoším Nejsvětější Trojice a dalšími světci na Masarykově náměstí

[33], [34]

Rejst. č. ÚSKP 14122/5-2918

Autor a doba vzniku:

?, 1726

Materiál:

pískovec

Objednavatel:

Anna Kateřina hraběnka Sweerts-Sporcková

Obnovy, restaurování:

snad 1835²⁰⁹

1882, 1909 – dle nápisu na sloupu

1976 – Ladislav Šobr, Ladislav Pichl, Václav Lux²¹⁰

1994 – Pavel Míka, Radomil Šolc²¹¹

Světecké postavy:

sv. Antonín Paduánský, sv. Ivan, sv. Jan Nepomucký, sv. Josef, sv.

Juda Tadeáš, Panna Marie Immaculata, Archanděl Rafael

Epigrafická složka:

Na čelní straně podia na mramorové desce nápis:

VIATOR / HIC STA, / TRINITATEN / ADORA, VIRGINI / VITAE ET
HIS / SANCTIS HONO = / = RES PRAEBE!

Nápis na mramorové desce vpravo na podiu: Errichtet / von / Katharina / Gräfin / von / Swerts-Spork / 1726

Nápis na mramorové desce vlevo na podiu: Renovirt / im / Jahre /
1882 / 1909

Prameny:

DA Litoměřice, Fary I., Dubá.

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 753/R.

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 760/R.

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 897/R.

Literatura:

Bernau 1888, s. 170; Poche 1977, s. 331; Nejedlý – Zahradník 2003, s. 69-73.

Památka se skládá ze stylobatu o čtyřech stupních (původně byl pravděpodobně vyšší) na půdorysu trojúhelníka s konkávně prohnutými stranami a okosenými vrcholy. Z podezdívky vyrůstá podium na půdorysu rovnostranného trojúhelníka, k jehož vrcholům jsou přidruženy hranolové sokly nesoucí sochy světců v první etáži. Bohatě římsované a profilované podium na sobě zároveň nese i nápisové desky z mramoru. Na podium dosedá bez soklu vlastní sloup opatřený ve třech etážích vždy po trojici světců.

V první dolní etáži se nachází sv. Jan Nepomucký, sv. Antonín Paduánský a sv. Ivan stojící na oblacích, které se vydělily z hmoty sloupu. V druhé střední etáži stojí na jakýchsi oblačných konzolách sv. Josef, sv. Archanděl Rafael a sv. Juda Tadeáš. Ve třetí etáži se těsně pod vrcholem vyskytuje Panna Marie Nanebevzatá a na samotném vrcholu Božská Trojice znázorněná po stranách mohutného kamenného kříže zakončujícího oblačný sloup. Trůnící Bůh Otec drží v levé ruce říšské jablko symbolizující zeměkouli, Bůh Syn sedící po otcově pravici drží v pravé ruce žezlo. Levicí objímá vrcholový kříž, který je však jen náhradou zničeného původního. U nohou se jim v paprskovitém nimbu vznáší holubice Ducha Svatého.

Oblačný pilíř se skládá z kompaktní hmoty oblaků připomínajících oblé, na sobě navršené kameny. Místy z nich vykukuje několik okřídlených hlaviček putti.

Jak dokládá restaurátorská zpráva z roku 1994,²¹² byl monument takřka katastrofálně zchátralý. Pískovec byl natolik rozleptaný,

zkorodovaný a odlámaný, že úbytek materiálu téměř smazal původní pevnou barokní sochařskou formu. Plastičnost a profilace velkou měrou opadala, tudíž povrch památky už téměř není autentický. Pokud lze i přes tuto okolnost usuzovat, jeví se památka jako poměrně kvalitní dílo. Sochařská složka působí životně, draperie respektují těla postav pod nimi a vyznačují se spíše oblými záhyby.

Z ikonografického hlediska je pozoruhodný sv. Jan, který si dává ukazováček pravé ruky před ústa na znamení mlčení.

5.18 Bakov nad Jizerou (Mladá Boleslav)

Sloup Nejsvětější Trojice na Mírovém náměstí

[35], [36]

Rejst. č. ÚSKP 30948/2-1455

Autor a doba vzniku:

Josef Jelínek st., 1727-1729

Materiál:

pískovec

Objednavatelé:

bakovská městská rada

Obnovy, restaurování:

1770 – přistavěna balustráda²¹³

1816 – opraveno M. Beranem²¹⁴

1817 – opraveno J. Kotnerem²¹⁵

1856, 1857, 1897 – opravy²¹⁶

1903 – opravil stavitel Kynzl z Bakova²¹⁷

1928, 1942 – další opravy²¹⁸

1958 – restaurovali Vladimír Preclík a Zdena Fibichová²¹⁹

1967 – zlacení doplňků provedla Dagmar Tichá²²⁰

1967-1968 – restaurováno Václavem Hlavatým, Josefem Vitvarem, Miroslavem Vajchrem a Aloisií Viškovskou-Altmanovou²²¹

1994 – restaurováno Ottou Pospíchalem²²²

Světecké postavy:

sv. Jan Nepomucký, sv. Václav, sv. Vojtěch

Epigrafická složka:

Nápisy s chronogramy na třech stranách podia:

POD OBRANV / TROGICI BOŽSKÉ / OBEC I TAKÉ SEBE /
MGESTIS BAKOW / OBĚTVGE // OPRAVY PROVEDENY/ 1856.
1857. 1903. 1928. / 1942. 1958. 1968. / 1984. //

LÁSKA SWORNOST / BOŽÍ POŽEHNÁNÍ / POPŘZEÍ TROICE
SWATÁ / AŤ BIDLEGI / S NÁMI //

MOR HLAD WÁLKV / A OHEŇ / TROGICE BOŽÍ / Z BAKOWA /
ZAŽEN²²³

Prameny:

NPÚ, ú.o.p. středních Čech, restaurátorská zpráva 2.

NPÚ, ú.o.p. středních Čech, restaurátorská zpráva 574.

NPÚ, ú.o.p. středních Čech, restaurátorská zpráva 649.

NPÚ, ú.o.p. středních Čech, restaurátorská zpráva 2401.

Literatura:

Šimák 1930, s. 28-31; Krajča – Šorm 1939, s. 94; Wirth 1957, s. 17;
Blažíček 1958, s. 213; Hastík 1959, s. 68-72; Suchomel 1974, s. 528;
Poche 1977, s. 32; Blažíček 1989c, s. 723; Suchomel 1996, s. 121.

Bakovský trojiční pilíř stojí na zatravněné ploše náměstí. Stylobat má šestiboký půdorys se střídavě rovnými a konkávně prohnutými stranami, lemuje jej stejně utvářená kuželková balustráda. Podium završené výrazně přesahující profilovanou římsou má tvar trojstěnu s k nároží nakoso přičleněnými hranolovými pilířky, na nichž se nachází asistenční světci. Sv. Václav je vyobrazen ve zbroji, pravicí se opírá o korouhev, levicí přidržuje štít. Sv. Vojtěch je oděn jako biskup, pravicí si k hrudi tiskne knihu, levou rukou přidržuje veslo – dle legendy nástroj jeho umučení. Sv. Jan Nepomucký je znázorněn v dynamické pozici se zvednutou pravicí, ve které nepochybně držel kříž skrze nějž hleděl k nebesům, v levici svírá biret.

Plochy stěn podia člení zrcadla s vykrojenými rohy, pilířky z čelní strany zdobí reliéfní motivy svázané stuhy s květinovým festonem. Zrcadla ve středech stran podia nesou výše uvedené tesané nápisy. Z podia vyrůstá sloup umístěný na užším trojbokém soklu

obdobného půdorysu jako podium, sokl zakončuje profilovaná římsa se segmentovými prvky vyplněnými motivem mušle ve středech každé strany. Stěny soklu okrašlují prázdné kartuše tvořené pentlí s akantem. Římsa soklu je na nárožích osazena třemi postavičkami andílků se sepnutými ručkami. Dřík sloupu má tvar trojbokého obelisku nepravidelně omotaného oblačným prstencem s množstvím vykukujících hlaviček okřídlených putti. Na hlavici s volutami je umístěna vrcholová statue představující Nejsvětější Trojici ve schématu Gnadenstuhl, Bůh Otec klečí na glóbu, v ruce drží kříž s ukřižovaným Kristem, holubice Ducha svatého by se měla vznášet nad nimi v paprscitém nimbu, dnes však chybí. Spirálovitá kompozice oblačného prstence plynule přechází a vrcholí právě ve šroubovitě utvářené postavě Boha Otce.

Bakov se v minulosti vyhnul dvěma morovým ranám, jedné v roce 1606, druhé pak v roce 1713, proto se jeho obyvatelé, se svolením majitelky panství hraběnky Černínové z Chudenic a za finanční podpory šlechty a bohatých měšťanů, rozhodli v letech 1727-1729 postavit trojiční statui, jež by město ochraňovala i nadále.²²⁴ Nápis votivního charakteru jasně dokládají příčiny vedoucí k vystavění bakovského trojičního monumentu i jeho zřizovatele – obec Bakov.

Literatura shodně za autora považuje kosmonoského sochaře Josefa Jelínka staršího. Josef (1698-1776), stěžejní osobnost sochařské rodiny Jelínků, nepochybně prošel dílnou Matyáše Bernarda Brauna. Jeho otec byl řezbářem a také Josef tvoří hlavně ve dřevě, pracoval především na výzdobě chrámových interiérů ve středních Čechách.²²⁵ Jeho práce v kameni se vyznačují velkým dynamismem, takřka malebným povrchem, esovitým prohnutím postav, exaltovaným patetickým výrazem a ostře zalamovanými draperiemi jako by rozpohybovanými větrem.

Přestože Jelínek velkoryse otevírá formy jednotlivých postav do prostoru působí celková silueta bakovského sousoší uceleně a uzavřeně.

5.19 Polička (okr. Svitavy)

Sloup se sochou Panny Marie Immaculaty na Palackého náměstí
[37], [38]

Rejst. č. ÚSKP 36799/6-3252

Autor a doba vzniku:

Jiří František Pacák, 1727-1731

Materiál:

pískovec

Objednavatelé:

poličská městská rada

Obnovy, restaurování:

1741-1743 – první oprava a snad i transfer sloupu dále od budovy radnice²²⁶

1838-1839 – renovováno Václavem Štěpánem²²⁷

1891-1892 – restaurováno Františkem Hergeselem a Antonínem Procházkou²²⁸

1926-1928 – restaurováno F. Bechyňou st., F. Bechyňou ml. a L. Václou²²⁹

1941-1942 – restaurováno Miloslavem Baše²³⁰

1962-1964 – restaurováno Aloisem Čihalem a Miloslavem Kolářem²³¹

1973-1976 – kameníci Ústředí uměleckých řemesel provedli opravu architektonické složky²³²

1983-1987 – restaurováno Karlem Krátký, Jiřím Kašparem, Bronislavou Kašparovou a Petrem Mášou²³³

1996 – restaurováno Ladislavem Šobrem a Václavem Snížkem²³⁴

Světecké postavy:

sv. Anna, sv. Florián, sv. Jáchym, sv. Josef, sv. Karel Boromejský, sv. Roch, sv. Šebestián, sv. Václav, sv. Vít

Epigrafická složka:

Nápis pod reliéfem s výjevem Panny Marie jako pokorné služebnice

Hospodina:

AVE SPONSA / SPIRITUS SANC / TI

Nápis pod reliéfem Panny Marie jako matky Syna Božího:

AVE FILIA DEI / PATRIS

Nápis pod reliéfem Panny Marie jako nevěsta Ducha svatého:

AVE MATER / DEI FILII

Nápis v kartuši nad sochou sv. Václava:

COLOSUS / GRATITUDINIS / GLORIAE / MARIANAE / VOTIVUS²³⁵

Pod sochou sv. Václava:

SUB / FAVENTISSIMIS AUSPICIIS / AUGUSTISSIMAE ET
FELICISSIMAE REGNANTIS / IMPERATRICIS / ELISABETHAE
CHRISTINAE / DOMINAE DOMINAE NOSTRAE CLEMENTISSIMAE
/ ERRECTUS

Pod sochou sv. Floriána:

HONORI ET VENERATIONI AUGUSTISSIMAE / CAELORUM
TERRARUMQUE IMPERATRICIS DEIPARAE / VIRGINIS MARIAE
SANCTORUMQUE HIC CIRCUMSTANTIUM / PATRONORUM
QUORUM OMNIUM INTERVENTU CIVITAS ISTA / SAEVI ENTE
DIRA PER HOC REGNUM CONTAGIONE / CONSERVATA FUIT AB
HAC LUE IMMUNIS IN PERPETUUM / GRATITUDINIS
MOENNOSYNON ET IMPETRANDUM VETERIS /
CONSERVATIONIS PATROCINIUM/ SUPPEDANEO A MORTIS
AFFECTU / EXTRACTUS²³⁶

Pod sochou sv. Víta:

ME EX VOTO ERRIGI IUSSIT POLICZKA URBS DOTALIS²³⁷

Pod sochou sv. Anny:

SOCHA OPRAVENA V R. 1836-39, 1891 / 1892, 1926, 1942 / 1962,
1973-1976 / 1984-1987

Pod sochou sv. Jáchyma:

VYTESAL JIŘÍ PACÁK SOCHAŘ / Z LITOMYŠLE / V R. 1727-1731 /
NA NÁKLAD MĚSTA / A PAMĚŤ MORU R. 1713

Prameny:

Achiv Městského muzea a galerie Polička, č. 47/88/1-9.

MZA, ŘA Benediktini Rajhrad, kart 46, sign. Bb 20.

NA, APA I., kart. 1169.

NA, SPS, kart. 414.

NPÚ, ú.o.p. v Pardubicích, restaurátorské zprávy 2368/a, 2364/e.

SOKA Svitavy, AM Polička II, kart. 254, inv. č. 2078.

SOKA Svitavy, AM Polička II, kart. 268, inv. č. 2104.

SOKA Svitavy, AM Polička II, inv. č. 923.

SOKA Svitavy, AM Polička II, inv. č. 1270.

SOKA Svitavy, AM Polička III, inv. č. 355.

SOKA Svitavy, AM Polička III, inv. č. 392.

SOKA Svitavy, AM Polička III, inv. č. 393.

SOKA Svitavy, AM Polička III, inv. č. 394.

SOKA Svitavy, AM Polička III, inv. č. 442.

SOKA Svitavy, AM Polička III, inv. č. 443.

SOKA Svitavy, AM Polička III, inv. č. 444.

SOKA Svitavy, AM Polička III, inv. č. 626.

SOKA Svitavy, AM Polička III, inv. č. 627.

SOKA Svitavy, Kroniky, sign. KR-31.

SOKA Svitavy, Kroniky, sign. KR-35.

Jan Václav Štefka, *Dějiny VII*, rukopis, Městské muzeum a galerie
Polička, č. 7933.

Literatura:

Schaller 1789, s. 171; Eiselt 1833, s. 128-129; Podhajský 1883,
s. 204-206; Hájek 1890, s. 28-29; Štefka 1893, s.63-65; Eiselt 1845,
s. 12; Wirth 1906, s. 87; Jitřenka 1926, s. 254; Cupal 1931, s. 212;
Cupal 1934, s. 11; Sedláčková – Vydrová 1938, s. 110; Krajča –
Šorm 1939, s.198; Kukla 1958, s. 71-97; Poche 1980, s. 127-128;

Kotalík 1988, s. 58; Blažíček 1989c, s. 734; MMG 1993, s. 86-87; Maxová – Nejedlý – Suchomel 1997, s. 47-52; Junek 2006; Nejedlý – Zahradník 2008, s. 422-440; Pletichová 2008, s. 32-34.

K vrcholům barokního umění v Čechách bezpochyby patří sloup Panny Marie v Poličce. Stojí na zadlážděné ploše ve východní části náměstí. Na několikastupňovém trojúhelném stylobatu s okosenými rohy spočívá trojboká, zvláště utvářená zídka s balustrádou obdobného půdorysu jako má podezdívka – na každé ze tří stran je zídka vyvýšená, zatímco směrem k nárožím se snižuje k podezdívce. V každém vyvýšeném středu zídky se nachází z hmoty mírně vystupující sokl pro sochu světce, obklopený z obou stran menšími sokly pro sochy andílků s kartušemi v rukou na nichž byly původně napsány verše mariánského hymnu *Ave maris stella*.²³⁸ Ze středu prostoru ohraničeného balustrádou vyrůstá podium na trojúhelném půdorysu zakončené konvex-konkávně zprohýbanou bohatě profilovanou římsou. Do každé strany podia jsou vyhloubeny tři niky osazené dalšími postavami světců a vždy po dvojici dovádějících andílků na okosených nárožích.

Na podium dosedá sokl vlastního obelisku, taktéž zakončený římsou. Sokl zdobí trojice reliéfů v rollwerkových kartuších s výjevy Panny Marie jako pokorné služebnice Hospodina, matky Syna Božího a nevěsty Ducha svatého.²³⁹ Na římsě podia se nacházejí další tři světecké postavy, z obou stran obklopené andílký. Architekturu sloupu člení lizény, římsy a voluty.

Autor moumentu přiznává pevnou architektonickou formu vysokého štíhlého obelisku, na který jsou oblaka naaplikována v nepravidelných shlucích. Dolní třetinu obelisku objímá oblakový prstenec s postavami andílků v rozličných pozicích; znázorňuje scénu otevřeného nebe (gloria). Dále se obláčky prokládané postavičkami a hlavičkami andílků spirálovitě vinou směrem k vrcholu.

Vrchol tvoří iónská hlavice na jejímž abaku spočívá oblak s několika andíličmi hlavičkami nesoucí skulpturu Immaculaty se sva-

tozáří s dvanácti hvězdami stojící na srpku měsíce, která zároveň zašlapává ďábla v podobě dlouhého hada. Roztomilý detail tvoří andílek vykukující zpod její draperie.

Poličský sloup vznikl, jak dokládá jeden z nápisů, jako připomínka záchranění před velkou epidemií černé smrti propuknuvší v roce 1713. Se stavbou se započalo však až o několik let později, v roce 1727.²⁴⁰ Jak píše poličský děkan Leopold Nepaur arcibiskupské konzistoři, dalšími důvody pro stavbu takového monumentu bylo: „rozmnožení úcty k Nejsvětější Panně Marii bez poskvrny hříchu počaté ... rozmnožení úcty k blahoslavenému mučedníkovi Janu Nepomuckému...“²⁴¹

Jeden ze dvou dokladů o autorství Jiřího Františka Pacáka se do dneška bohužel nedochoval, známe jej pouze zprostředkovaně z článku Vincence Podhajského.²⁴² Jde o dopis, který Pacák roku 1732 poslal radě města Poličky, v němž žádá o navýšení odměny za vyhotovení zakázky „poněvadž práce lépe provedena, než modelem bylo naznačeno, a více téměř do díla svých peněz vynaložil, než byl na ně přijal...“

Druhým pramenem dosvědčující Pacákovo autorství je vlastnoruční doporučující dopis rajhradskému opatu Pirmovi, v němž se sochař nabízí a odkazuje na kvalitu poličského památníku. Podle katalogu k výstavě *Pražské baroko* víme, že existovalo dokonce několik dnes však ztracených dřevěných modelů.²⁴³ Pacák v roce 1727 vytvořil na poličském náměstí kromě mariánské statue také sochu sv. Jana Nepomuckého a dvojici kašen se soškami archanděla Michaela a sv. Jiří.²⁴⁴

V *Uměleckých památkách Čech i další literatuře*²⁴⁵ se hovoří o tom, že architekturu památky vytvořil významný barokní stavitel František Maxmilián Kaňka, jenž s Jiřím Františkem Pacákem spolupracoval v blízké Litomyšli. Nutno dodat, že tuto hypotézu zatím nepotvrdil žádný archivní nález.²⁴⁶

Ideově je sloup rozčleněn na tři oblasti, dole na balustrádě se objevují členové Mariiny rodiny: manžel sv. Josef a rodiče, z nichž byla Panna Marie počata bez poskvrny hříchu, sv. Jáchym

a sv. Anna. Druhá etáž má zajišťovat přízeň zemských patronů a ochranu města před požárem, tudíž se zde vyskytuje sv. Václav se staroboleslavským palladiem zavěšeným na hrudi, sv. Vít a sv. Florián. Ochranu před morem obstarává třetí etáž s trojicí morových patronů: sv. Šebestiánem, sv. Karlem Boromejským a sv. Rochem.

O poličském sousoší lze konstatovat, že v něm autor, popřípadě autoři, dosáhli harmonického souladu architektonické a sochařské složky, vytvořili vysoce elegantní dílo urbanisticky akcentující centrum města. Pacák je pokládán za následovníka Matyáše Bernarda Brauna, a i v případě poličského monumentu lze ve způsobu sochařského ztvárnění pozorovat rozvíjení Braunova přímého vlivu.²⁴⁷ Před námi se rozvíjí pyramidální divadelní scéna s množstvím postav v dynamicko-patetických postojích, oblečených do dynamických, ostře zalamaných draperií. Autor si všímá také detailů, což dokládá například propracovaná zbroj sv. Václava. To vše ve své monumentálnosti činí z mariánského sloupu v Poličce nejen v kontextu českých zemí ojedinělý výtvar.

5.20 Brno-Líšeň (okr. Brno-město)

Sloup se sousoším Nejsvětější Trojice a Pannou Marií Immaculatou na náměstí Karla IV.

Rejst. č. ÚSKP 26912/7-220

Autor a doba vzniku:

?, 30. léta 18. století

Materiál:

pískovec

Literatura:

Grošová 1998, s. 60-61.

Památka stojí na náměstí Karla IV. poblíž presbytáře kostela sv. Jiljí. Jde o drobnější oblačný sloup nesený soklem čtyřbokého tvaru na vyšší základně, po stranách doplněný dvojicí volutových křídel. Sokl zakončuje profilovaná římsa, na níž z čelní strany spočívá zeměkoule obtočená hadem nesoucí postavu Panny Marie Immaculaty se sepnutýma rukama. Postavu oživuje mírné spirálovité natočení těla. Na římse po stranách glóbu se nachází dvojice usmívajících se poloklečících andílků, pravý má dlaně položeny na hrudi, levý má ruce sepnuté. Kromě těchto andělských postaviček se vyskytuje na dřívku i několik okřídlených hlaviček, jakoby na hmotu kamene přilepených bez organického kompozičního propojení.

Na vrcholu nízkého sloupu tvořeného výhradně na sebe vrstvenou oblačnou hmotou trůní Bůh Otec s Ježíšem Kristem po pravici. Ježíš Kristus přidržuje v pozvednuté ruce zlacený kříž, Holubice Ducha svatého se vznáší nad vrcholovým sousoším v paprscité svatozáři.

Za autora této statue bývá často označován Antonín Riga. Lenka Grošová to však ve své diplomové práci na základě stylové kritiky vyvrací a autora klade spíše do Rigova okruhu. Upozorňuje i na pří-

buznost s trojičným sloupem na brněnském Zelném trhu, pocházejícím z dílny Andree Schweigela, líšeňský sloup ale chápe jako jeho méně kvalitní odvozeninu.²⁴⁸ Potvrzuje to samotné výtvarné pojetí sochařské složky, jež působí strnulým, statickým dojmem. Draperie se samoučelně láme v mělkých záhybech bez ohledu na postavu, kterou zahaluje.

5.21 Čáslav (okr. Kutná Hora)

Sloup se sochou Panny Marie Immaculaty a dalšími světci na náměstí Jana Žižky z Trocnova

[39]

Rejst. č. ÚSKP 29973/2-925

Autor a doba vzniku:

?, 1745-1746

Materiál:

pískovec

Objednavatelé:

Obnovy, restaurování:

1854 – opraveno a odstraněna kamenná balustráda a s ní sochy sv. Pavla a sv. Jana Křtitele²⁴⁹

1878 – opraveno²⁵⁰

1973 – restaurováno Miloslavem Smrkovským²⁵¹

1996 – restaurováno Josefem Pospíšilem²⁵²

Světecké postavy:

sv. Florián, sv. Jan Nepomucký, sv. Prokop, sv. Šebestián

Prameny:

NPÚ, ú.o.p. středních Čech, restaurátorská zpráva 1015.

NPÚ, ú.o.p. středních Čech, Čáslav, Mariánský sloup, restaurátorská zpráva bez evid. č.

Literatura:

Birnbaumová – Jansová 1929, s. 136; Krajča – Šorm 1939, s. 105-106; Poche 1977, s. 174.

Architektonická část čáslavského mariánského sloupu má poměrně jednoduchý tvar. Na třístupňovou oktogonální podezdívku,

osázenou živými rostlinami, dosedá římsované podium tvaru hranolu s akcentovanými nárožími tvořenými volutovými křídly nesoucími asistenční postavy světců. Z podia vyrůstá nezdobený čtyřboký sokl a z něj pak dřík sloupu tvaru nízkého čtyřhranného obelisku kolem něhož se víceméně spirálovitě vine prstenec složený z kulovitých obláčků prokládaných andílčími hlavičkami. Dřík ideově i kompozičně vrcholí v postavě Immaculaty stojící se sepnutýma rukama na zeměkouli obtočené hadem.

Čáslavským sloupem se literatura doposud příliš nezabývala, památka není opatřena ani nápisy, které by přibližovaly důvod vzniku či jejího objednavatele. Z výběru světců je jasné, že monument měl ochraňovat město v době ohrožení, ať už požárem nebo nemocemi, a vzdávat poctu Panně Marii. Tomuto nahrává i to, že město Čáslav v první polovině 18. století procházelo těžkým obdobím, sotva se vzpamatovalo z ničivých následků třicetileté války, stalo se vojenským ležením v pruských válkách. Po válečných konfliktech nastala ve městě bída.²⁵³

Mariánský sloup v Čáslavi ničím výjimečným nevyniká. Světci jsou vyobrazeni tradičním způsobem. Sochařská složka působí poněkud statickým a těžkopádným dojmem, pohyb naznačuje jen lehké esovité prohnutí postav. Výtvarná úroveň nasvědčuje autorství některého z místních regionálních autorů.

5.22 Polná (okr. Jihlava)

Sloup se sousoším Nejsvětější Trojice, Pannou Marií a světcí na Husově náměstí

[40], [41]

Rejst. č. ÚSKP 19941/7-5115

Autor a doba vzniku:

Viktor Václav Morávek, Martin Ignác Morávek (?), 1749-1750

Materiál:

architektonická složka ze žuly, sochařská složka z pískovce

Objednavatelé:

polenská městská rada

Obnovy, restaurování:

1854 – opraveno a natřeno Stefanem Weignerem²⁵⁴

1878 – opraveno Liberátem Kundtem²⁵⁵

1913 – renovováno Bohuslavem Suchardou²⁵⁶

1942-1943 – opraveno Janem Růžičkou²⁵⁷

1987-1989 – restaurováno Jiřím Kašparem a Petrem Mášou²⁵⁸

Světecké postavy:

sv. Antonín Paduánský, sv. Florián, sv. Jan Nepomucký, sv. Josef, Panna Marie jako Madona, sv. Prokop, sv. Václav, sv. Vojtěch

Epigrafická složka:

Na čelní straně podia:

L. P. 1750 / POSTAVENA NÁKLADEM DŮST. P P. / PET.

FLORIANA DĚKANA ZDEJŠIHO / OD M. MORÁVKA MIST. POLEN

-/- SKÉHO, A L. P. 1854 OBNOVENA.

Vzadu na podiu:

SVATÝ JENE NEPOMUCKÝ / ORODUJ ZA NÁS.

Prameny:

NA, APA I., kart. 1308.

NA, APA, sign. A 9/10.

NA, APA I., sign. A 9/11.

SOkA Jihlava, DÚ Polná, inv. č. 3.

SOkA Jihlava, AM Polná, inv. č. 268.

SOkA Jihlava, DÚ Polná, inv. č. 242.

SOkA Jihlava, Vikariátní úřad Polná, kart. 28, inv. č. 396.

SOkA Jihlava, DÚ Polná, inv. č. 5.

SOkA Jihlava, AM Polná, kart. 163, inv. č. 1833.

SOkA Jihlava, DÚ Polná, inv. č. 245.

SOkA Jihlava, AM Polná, kart. 171, inv. č. 2086.

NA, SPS, kart. 415.

NA, ČFVU, kart. 1236, fasc. 104, období 1989.

NPÚ, ú.o.p. v Brně, spisovna, Polná.

Literatura:

Poimon 1897, s. 107-108; Sochor 1913, s. 46-47; Rérych 1927, s. 31; Rérych 1935, s. 13; Krajča – Šorm 1939, s. 201-202; Turecký 1939; Poche 1980, s. 133; Maxová – Nejedlý – Zahradník 2006, s. 115-125.

Památka stojí na zadlážděné ploše v jihovýchodní části náměstí na nízkém stylobatu, jehož půdorys zhruba kopíruje tvar půdorysu podia, a to čtverec s konkávně mírně vyžlabenými stranami a nárožími akcentovanými hranolovými sokly na kvadratickém půdorysu. Z vysokého strohého podia zakončeného profilovanou římsou vyrůstá římsovaný sokl vlastního oblačného sloupu, k němuž jsou na čtyřech stranách přičleněny čtyři soklíky pro skulptury. Sloup se skládá z osmi kamenných bloků otesaných do podoby oblaků mezi nimiž vykukuje množství hlaviček andílků a několik celých postav andílků. Zakončuje jej socha trůnícího Boha Otce držícího v pravé ruce žezlo, v levé pak šíp, znázorňující hromovou střelu. Celou postavu Boha Otce obklopuje paprscitá zlacená svatozář, nahoře nad hlavou se mu ještě navíc „vznáší“ nimbus ve tvaru rovnostranného trojúhelníka.

Holubici Ducha svatého, rovněž obklopenou paprscitou svatozáří, lze spatřit v horní části sloupu pod sochou Boha Otce. Další osoba Nejsvětější Trojice, Bůh Syn, tedy Ježíš, se nenachází na obvyklém místě na vrcholu sloupu, nýbrž je zde přítomen jako dítě v náručí Panny Marie stojící při soklu pilíře. Panna Maria má na svém podstavci umístěnou jakousi oblačnou „podušku“ zdobenou dvojicí andílčích hlaviček, která jí zajišťuje výsostné postavení mezi ostatními světci zobrazenými na památce, stojí totiž výše než oni. Přítomnost Panny Marie na sloupu odůvodňuje nejen zbožnost a úcta polenských občanů, ale také zasvěcení hlavního děkanského chrámu Nanebevzetí Panny Marie.

Dalšími postavami obklopujícími sokl jsou sv. Josef, sv. Jan Nepomucký a sv. Antonín Paduánský, ve čtyřech rozích podia potom trojice českých zemských patronů (sv. Václav, sv. Prokop a sv. Vojtěch) a sv. Florián.

V důsledku několikanásobným natíráním fermeží v minulosti a následným louhováním při opravách došlo na mnoha místech ke ztrátě rukopisu tvůrce památky, skulptury ztratily jemnou svrchní modelaci.²⁵⁹ Výsledek je tudíž převážně prací restaurátorů, přesto však alespoň fragmentárně podává svědectví o zručnosti tvůrce, kterým byl s největší pravděpodobností Viktor Václav Morávek (1715-1779). Historik František Poimon ve své práci však uvádí, že autorem je Martin Ignác Morávek (1679-1762), otec Viktora Václava.²⁶⁰ Tomu však v době započetí práce na polenském monumentu bylo sedmdesát let, a lze tak předpokládat, že v této době už aktivně činný příliš nebyl.

Složení oblačného pilíře z kamenných bloků se odráží na jeho charakteru a pilíř tudíž působí poněkud těžkopádně. To ale vyvažuje dynamika draperií a jistá životnost postav a výrazů postav. Polenský sloup Nejsvětější Trojice tak patří k tomu kvalitnějším, co lze v daném souboru spatřit.

5.23 Žleby (okr. Kutná Hora)

Sloup se sochou Panny Marie Immaculaty na Zámeckém náměstí

[42], [43]

Rejst. č. ÚSKP 15328/2-1253

Autor a doba vzniku:

?, 2. čtvrtina 18. století

Materiál:

pískovec

Obnovy, restaurování:

1739 – vyvrácen vichřicí

1741 – zřízen na novém místě

1889 – obnoven

Epigrafická složka:

Nápis na zadní straně soklu:

Socha tato / r. 1741 opravená byla r. 1889 / po urovnání náměstí ná-
la - / - dem dobrodinců celá obnove - /- na a na starém místě / posta-
vena.

Literatura:

Krajča – Šorm 1939, s. 254; Poche 1982, s. 441; Pospíšilová 1987,
nestránkováno.

Sloup se sochou Panny Marie Immaculaty stojí obklopen zelení v jihozápadní části náměstí blíže zámku. Jde o jednoduchou statui skládající se z tříступňového stylobatu, na němž spočívá čtverhranný sokl zdobený volutami a zakončený římsou ve středu čelní strany soklu segmentovitě zvlňnou.

Na soklu spočívá oblačný sloup s patkou na mohutném plintu a oblounu s hlubokým výžlabkem. Mezi oblaky vykukuje několik hlavíček andílků, na vrcholu se pak nacházejí dvě celé andílčí postavy

nesoucí zeměkouli obtočenou hadem, na níž stojí Panna Marie ve spirálovité kompozici se sepjatýma rukama.

O osudu sloupu nás víceméně dostatečně informuje nápis na památce. V *Mariánských sloupech v Čechách a na Moravě*²⁶¹ se autoři zmiňují o tom, že sloup byl v roce 1739 vyvrácen vichřicí a o dva roky později znovu postaven na jiném místě. Rovněž se zdá, že v roce 1889, byla památka obnovena znovu na svém původním stanovišti.

Co se týče sochařské složky, tu lze vzhledem k pokročilé degradaci kamene a pokrytí vegetací a tmavými depozity hodnotit jen s určitými obtížemi. Přesto lze konstatovat, že jde o vcelku kvalitní dílo, zejména, co se týče vrcholové skulptury, která je podána v dynamické, téměř taneční póze. Maska působí poněkud strnule, zde snad přichází do úvahy možnost případného přetesání sochy v partii hlavy při jejím obnovení na konci 80. let 19. století.

5.24 Šluknov (okr. Děčín)

Sloup se souším Nejsvětější Trojice a dalšími světci na náměstí Míru

[44]

Rejst. č. ÚSKP 34340/5-3970

Autor a doba vzniku:

Josef Klein, 1751-1752

Materiál:

pískovec

Objednavatelé:

šluknovská městská rada

Obnovy, restaurování:

1997 – restaurovali Michael Bílek a Jan Kubrický²⁶²

2007 – restaurovali Michael Bílek a Jan Kubrický²⁶³

Světecké postavy:

sv. Florián, sv. Jan Nepomucký, Panna Marie, sv. Václav

Epigrafická složka:

Nápisy na podiu:

DEVOTVS SVPLICANDO SVSPIRAT POPVLVS DEI GENITRIX
INTERVENI //²⁶⁴

BEATI FLORIANE, NEPOMUCENE, WENCESLAE, VESTRA
INTERCESSIONE SCHLVCKENAVIAE AFFERTE AVXILIA//²⁶⁵

VERAE VENERATIONI SANCTISSIMAE TRIADIS EXSTRVCTIONE
VOVETVR STATVA//²⁶⁶

Prameny:

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 1135/R.

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 1986/R.

SOKA Děčín, VS Šluknov, K 150.

SOKA Děčín, VS Šluknov, K 205.

SOKA Děčín, VS Šluknov, K 744.

SOKA Děčín, VS Šluknov, K 745.

Literatura:

Krajča – Šorm 1939, s. 236-237; Poche 1980, s. 501; Belisová 2003, s. 150.

Památka umístěná na náměstí Míru se vyznačuje skromnými rozměry (měří jen necelých 9 m), ale současně i pozoruhodnou ikonografií. Vrcholová statue se totiž ze špičky dříku přesunula k jeho patě. Na nízkém stylobatu na půdorysu šestiúhelníka lemovaném kuželkovou balustrádou stojí trojboké dvouetážové podium, jehož jednotlivá patra odděluje jednoduchá římsa. K nárožím jsou přičleněny tři mohutné volutové konzoly zdobené akantem sloužící jako podstavce světeckých postav – protimorového sv. Jana Nepomuckého; sv. Floriána, ochránce před ohněm a našeho národního patrona sv. Václava.

Z podia vyrůstá hladký trojboký sokl zakončený římsou a z něj pak hladký nízký trojhranný obelisk s profilovanou patkou. Na římsě soklu, u paty obelisku, klečí na oblaku postava Panny Marie se sepjatýma rukama, nad ní na oblacích trůní Bůh Otec s říšským jablkem na koleni a žezlem v pravici, a zmrtvýchvstalý Kristus objímající kříž, kteří se jí společně chystají posadit na hlavu korunu. Nad nimi poletuje holubice Ducha svatého. Od této scény se vine postupně se ztenčující oblačná spirála až ke špičce dříku akcentované zlaceným kovovým Božím okem obklopeným paprsky. Nápis s přímluvami na podiu, zhotovené zvláštní reliéfní technikou, naznačují, že si ji šluknovští objednali z důvodu ochrany města před strádáním.

Autorství je v poslední době přisuzováno Josefu Kleinovi (1693-1787), rodákovi z České Kamenice, pražskému dvornímu sochaři, který ve Šluknově provedl i sochařskou výzdobu kazatelny a oltářů v kostele sv. Václava. Nápad na postavení statue vznikl již v roce 1734, zrealizována byla však až na počátku 50. let 18. století.²⁶⁷ So-

chy mají vysokou výtvarnou úroveň. Projevuje se u nich zklidnění vzrušeného radikálně barokního pohybu postav a draperií, přesto zde přetrvává jistý divadelní patos zejména ve scéně Korunování.

Spojení mariánského a trojičního motivu ve výjevu Korunování Panny Marie se na monumentálních čestných a morových sloupech vyskytuje poměrně často. Ojedinělé je ovšem jeho sesazení z vrcholu do dolní části obelisku.

5.25 Choceň (okr. Ústí nad Orlicí)

Sloup se sochou Panny Marie Immaculaty a sochami světců na Tyršově náměstí

[45], [46], [47]

Rejst. č. ÚSKP: 44767/6-3911

Autor a doba vzniku:

neznámý litomyšlský sochař, 1760

Josef Reil, 1905

Materiál:

pískovec

Objednavatel:

choceňská městská rada

Obnovy, restaurování:

1829 – opraveno²⁶⁸

1905 – opraveno Josefem Reilem, všechny původní sochy světců nahrazeny novými²⁶⁹

1908 – výměna schodiště, žulových sloupků s řetězy²⁷⁰

1958 – restauroval Miroslav Zentner²⁷¹

1985 – restaurováno Mojmírem Preclík a Jiřím Radou²⁷²

2002 – Jiří Fiala restauroval reliéf sv. Rodiny²⁷³

Světecké postavy:

sv. Florián, sv. Ludmila (Agáta), sv. Václav

Prameny:

NA, APA I., kart. 1378.

NA, APA I., sign. A 10/4.

SOKA Ústí nad Orlicí, AM Choceň, kniha 470.

SOKA Ústí nad Orlicí, Sbírka kronik, sign. 118.

SOKA Ústí nad Orlicí, Sbírka kronik, sign. 119, s. 232.

SOKA Ústí nad Orlicí, AM Choceň, inv. č. 1096, fasc. 33.

SOKA Ústí nad Orlicí, AM Choceň, kart. 112, inv. č. 1022.

NPÚ, ú.o.p. v Pardubicích, archiv, restaurátorská zpráva 77.

NPÚ, ú.o.p. v Pardubicích, archiv, restaurátorská zpráva 3339.

Literatura:

Krška 1858, s. 74-75, 81; Barvíř 1886, s. 96; Wirth 1902, s. 32; Lidové listy 1905a, s. 1; Lidové listy 1905b; Lidové listy 1905c; Lidové listy 1905d; Lidové listy 1905e; Lidové listy 1905f; Krajča – Šorm 1939, s. 130; Kosina 1940, s. 53-54; Pekař 1969, s. 25; Poche 1977, s. 509; Musil – Volák 1984, s. 21; Maxová – Nejedlý – Suchomel 1998a, s. 51-53; Nejedlý – Zahradník 2008, s. 116-131.

Památka stojí na dvoustupňovém stylobatu. Ten byl však v minulosti pětistupňový, dnes úroveň terénu první tři stupně pohltila.²⁷⁴ Na stylobat o půdorysu trojúhelníka s konkávně prohnutými stranami a okosenými vrcholy dosedá podstavec podobného půdorysného rozvrhu zakončený římsou ve středech stran segmentovitě zvednutou nahoru. Nároží podstavce tvoří volutová křídla zdobená akantem na nichž stojí sochy sv. Václava, sv. Floriána a sv. Ludmily. Sokl sloupu je v podstatě více strohou zmenšeninou podstavce také zakončenou římsou s tím rozdílem, že se římsa nahoře zalamuje ostře, nikoliv segmentovitě. Sloup, spíše trojboký obelisk, řídce pokrývají obláčky samostatné i seskupené do prstenců. Hmota obelisku sloupu je však pevná, obláčky ji nijak nerozměňují ani netvoří žádný výrazný kompoziční motiv, slouží spíše jako dekorace architektury obelisku.

Na vrcholu stojí na glóbu Panna Marie coby Immaculata. Památku obklopují novodobé nízké sloupky s řetězy.

Monument objednala městská rada v roce 1760 od nám neznámého sochaře z Litomyšle, aby nahradil zničenou dřevěnou sochu sv. Floriana.²⁷⁵ Na nový sloup kromě sv. Floriána přibyli další světci: předně Panna Marie, která určovala zasvěcení památky, sv. Václav, a sv. Agáta, později chybně interpretovaná jako sv. Ludmila, což způsobil jejich stejný atribut – závoj.²⁷⁶ Sloup byl v podstatě dokončen již v onom roce 1760, v roce 1761 pak vysvěcen.²⁷⁷

V roce 1905 se, na žádost městské rady, ujal rekonstrukce sloupu místní občan, sochař Josef Reil, ten nahradil všechny stávající velmi poničené sochy novými, přičemž sv. Agátu na základě výše uvedené mýlky skutečně zaměnil za sv. Ludmilu.²⁷⁸ Vytvořil také reliéf sv. Rodiny v mělké nische na čelní straně podstavce. O tom, jak vypadaly původní sochy a co se s nimi stalo po jejich snesení a nahrazení, nemáme žádné zprávy.

Pomineme-li nepůvodní sochařskou, tak architektonická složka sloupu nevykazuje žádné významné zvláštnosti ani nové inovativní postupy, vyjma užití trigonální dispozice pro mariánský pomník.

5.26 Skuteč (okr. Chrudim)

Sloup se sochou Panny Marie Immaculaty a dalšími světcí na Pá- lackého náměstí

[48], [49]

Rejst. č. ÚSKP: 21533/6-973

Autor a doba vzniku:

neznámý pražský sochař, 2. pol. 18. století

Vít Čermák, kamenický mistr ze Škrovád a Johanes Apt (kameníci),
1815-21

Materiál:

pískovec

Objednavatel:

skutečská městská rada

Obnovy, restaurování:

1859-1860 – první oprava sloupu²⁷⁹

1897 – obnovení památky²⁸⁰

1938 – další oprava sloupu K. Kusým²⁸¹

1991 – restaurováno Ivanem Noskem a Janem Víchem²⁸²

Světecké postavy:

sv. Florián, sv. Josef, sv. Ludmila (Anna), sv. Václav

Epigrafická složka:

Vzadu na podstavci v kartuši nápis, čitelný pouze poslední řádek:

Roku 1820²⁸³

Pod ním, vně kartuše: Obnov: 1897

Prameny:

SOBA Zámorsk, Biskupská konzistoř Hradec Králové, exhibita 1821,
č. 158.

SOBa Zámorsk, Biskupská konzistoř Hradec Králové, exhibita 1821, č. 195.

DÚ Skuteč, Kniha památní 1855.

SOkA Chrudim, AM Skuteč, kniha 140.

SOkA Chrudim, AM Skuteč, kniha 179.

SOkA Chrudim, AM Skuteč, kniha 190.

SOkA Chrudim, AM Skuteč, kniha 373.

SOkA Chrudim, AM Skuteč, kart. 5, inv. č. 459.

SOkA Chrudim, DÚ Skuteč, karl. 1, inv. č. 144.

Městské muzeum Skuteč, Kniha památní nová ab ao 1793.

Literatura:

Wirth 1902, s. 211; Krajča – Šorm 1939, s. 226-227; Poche 1980, s. 332; Maxová – Nejedlý – Zahradník 2002b, s. 69-77; Nejedlý – Zahradník 2008, s. 491-510.

Sloup stojí v ploše náměstí čelem obrácen k jihu. Základ stavby tvoří vysoká jednostupňová podezdívka na půdorysu osmiúhelníka se čtyřmi stranami konkávně prohnutými a čtyřmi rovnými. Sokl má tvar římsovaného hranolu na půdorysu čtverce rozšířeného ve středech stěn o úzké pilíře sloužící jako podstavce pro sochy čtyř asistenčních světců. Ze soklu vyrůstá samotný sloup, jehož dřík sestává z poduškovitých, na sobě navršených útvarů, pokrytých obláčky a hlavičkami andílků. Bázi v nejširším místě zdobí stylizované keře vinné révy. Vrchol zakončuje Panna Marie coby Immaculata na zeměkouli obtočené hadem.

Památka má značně komplikovanou historii. Vztyčena byla až v první čtvrtině devatenáctého století, dřík sloupu a sochy pochází ale už z druhé poloviny století osmnáctého, kdy její stavbu objednal magistrát města Skutče. Z nedostatku finančních prostředků však ke konečnému osazení nedošlo a dřík se sochami světců musel počkat několik desítek let, nejdříve přímo na náměstí, později byl přesunut do sklepa k místnímu občanovi Antonínu Kohoutovi.²⁸⁴ Nutno dodat, že tyto části památky nechali skutečtější měšťané zastoupení měst-

skou radou vyhotovit v Praze nám dnes neznámým umělcem.²⁸⁵ Původně prý soch bylo 12 velkých a několik malých, na sloup se jich nakonec dostalo jen pět, sv. Antonín Paduánský byl vztyčen samostatně před městským špitálem, co se stalo se zbylými skulpturami nevíme.²⁸⁶ V roce 1815 nechala rada fragmenty sloupu vyzvednout a uzavřela smlouvu se sochařem Vítem Čermákem z Chrastu na jejich opravu a znovuosazení.²⁸⁷ Dle dochovaného protokolu měly na sloupu stát ještě dvě sochy andělů.²⁸⁸

Literatura interpretuje čtyři doplňkové světce jako sv. Floriána, sv. Josefa, sv. Václava a sv. Ludmilu. Tomuto v prvních třech případech nelze nic vytknout, problém nastává při určení světice. V příslušných pramenech se totiž označuje jako sv. Anna.²⁸⁹

Bohužel se nedochoval záznam, který by uváděl jméno autora, onoho pražského sochaře. Při posuzování kvality díla bezesporu hrají roli minulé úpravy památky i samotný fakt, že skulptury jsou druhotně osazené. Důkladná uměleckohistorická analýza, by v budoucnu mohla pomoci k určení autorství.

5.27 Ledec nad Sázavou (okr. Havlíčkův Brod)

Sloup se sochou Panny Marie Immaculaty a světci na Husově náměstí

[50]

Rejst. č. ÚSKP: 15724/6-264

Autor a doba vzniku:

Jakub Teplý?, kolem 1770

Materiál:

architektonická složka z žuly, sochařská složka z mušlového vápence

Obnovy, restaurování:

1908 – opraveno schodiště Františkem Krandou

1909 – nátěry a zlacení provedl Antonín Drahozal

1927 – zřízeno oplocení sloupu

1966-1967 – uzavřena smlouva s restaurátory Oldřichem Hradilíkem, Ladislavem Šobrem a Dagmar Tichou, k vlastnímu restaurování ale nedošlo

1988 – restaurováno Otakarem Marcinem a Janem Trtílkem

Světecké postavy:

Florián, Jan Nepomucký, Václav, Vojtěch

Epigrafická složka:

Na čelní straně podia:

MAGNAE DEI MATRI / THESAURO TRINITATIS / REPARATRICI
HUMANI GENERIS / PRIMOGENITAE REDEMPTIONIS / ALTISSIMI
THRONO DEI / SEMPER IMMACULATAE VIRGINI / MARIAE / PER
QUAM POST DEUM TOTUS / VIVIT ORBIS TERRARUM / ISTO
CULTORES MA / RIANI OPERE SE PIE / DICARUNT

Na podiu vlevo:

SI MILLE CLYPEI / PENDENT EX EA / EXURGANT LICET /

HOSTILES NEBULAE / ARMA CORUSCANT / CUNCTA SUO AU /
XILIO VIRGO / BEATA FUGAT

Na podiu vpravo:

EDICI QUOD SPECTAS / QUAE EST ISTA QUAE / CREDITUR
QUASI AU / RORA CONSURGENS / PULCHRA UT LU / NA
ELECTA / UT SOL / TERRIBILIS UT CAS / TRORUM ACIES /
ORDINATA

Na podiu vzadu:

HONESTA ACCELERERA / IUVARE NOS O VIRGO SA / CRATA TU
QUIPPE GLO / RIA JERUSALEMI TU / LAETITIA ISRAEL / TU
HONORIFI / CENTIA PO / PULI NOSTRI

Na čelní straně soklu:

EGO IN ALTISSIMIS / HABITO ET THRO / NUS MEUS IN /
COLUMNA NUBIS

Na zadní straně soklu:

IN MEDIO NOSTRAE / REPETEBAS STARE / CORONAE / NONNE
ERGO NOS / TRI VIRGO COR / ESSE VELIS

Prameny:

DÚ Ledeč nad Sázavou, Gedenkbuch des Decanates der Stadt Ledeč, 1836.

SOKA Havlíčkův Brod, AM Ledeč nad Sázavou, kart. 67.

SOKA Havlíčkův Brod, AM Ledeč nad Sázavou, kart. 68.

SOKA Havlíčkův Brod, AM Ledeč nad Sázavou, kniha 789.

SOKA Havlíčkův Brod, AM Ledeč nad Sázavou, kniha 790.

NPÚ, ú.o.p. v Brně, spisovna, Ledeč nad Sázavou.

NPÚ, ú.o.p. v Brně, restaurátorská zpráva z roku 1988.

Literatura:

Krajča – Šorm 1939, s. 155-156; Doubek 1957, s. 10; Blažíček 1958, s. 256, 293; Poche 1978, s. 218; Blažíček 1989c, s. 734; Pleva 1997, s. 47-48; Maxová – Nejedlý – Suchomel 1998b, s. 22-25, 40-45; Maxová – Nejedlý – Zahradník 2006, s. 46-52; Panoch 2007, s. 49-54.

Podium ledečského sloupu má kvadratický půdorys tvaru čtyřúhelníka, jehož nároží akcentují pilířky s volutovou střední částí sloužící jako sokly pro čtyři sochy světců. Podium stojí na stylobatu o půdorysu čtverce s konkávně projmutými stranami a okosenými rohy. Na podium dosedá kvadratický římsovaný sokl vlastního sloupu, rovněž zdobený volutami. Dřík sloupu je složen z velkého množství nepřeborných andělských postaviček či jen okřídlených hlaviček vydělujících se z hmoty slinutě modelovaného mraku, který má skoro až vegetabilní charakter. Na vrcholu je umístěna Immaculata se sepjatými rukama stojící na zeměkouli obtočené hadem.

O vzniku sloupu Panny Marie v Ledči nad Sázavou se bohužel nedochoval žádný dokument. První písemnou zmínku obsahuje pamětní kniha děkanátu Leděč nad Sázavou z roku 1836. Zde autor uvádí všechny důležité skutečnosti, které pak přebírá a interpretuje další literatura, nejde však bohužel o přesné informace, ale pouze o více či méně pravděpodobné domněnky autora pamětní knihy ledečského děkanství. Z knihy lze vyčíst předpokládaného autora i rok vzniku, nikoliv však objednavatele. Autor zápisu v pamětní knize označuje tvůrcem sloupu Jakuba Teplého. Tento údaj je následující literaturou zpravidla bez výhrad akceptován.

Jakub Teplý (1729-1802), sochař, řezbář a v závěru tvorby i štukatér, absolvoval sochařské školení na vídeňské akademii, pracoval zejména na církevních zakázkách týkajících se vnitřního mobiliárního vybavení kostela. Provedl, mimo jiné, výzdobu kostela sv. Jiljí v Platěnicích či kostela Nejsvětější Trojice v Horním Jelení (1767-1776).²⁹⁰ Na počátku 70. let 18. století pracuje v Ledči nad Sázavou, kam se dokonce na čas stěhuje a vytváří zde kamennou mariánskou statui na náměstí. Autor zápisu v pamětní knize ledečského děkanátu, jako dobu vzniku sloupu spatřuje rok 1770, tedy přibližně dobu kdy Jakub Teplý pracuje i na doplnění vnitřní výbavy ledečského kostela sv. Petra a Pavla.²⁹¹ Jeho další významnou realizací je i dodatečná úprava a osazení soch zemských patronů na mariánský sloup v Pardubicích, vztyčený již roku 1695.²⁹²

Kamenosochařské dílo Jakuba Teplého charakterizuje jeho řezbářský rukopis a jemná ornamentika, objevuje se v něm propojení rokoka a nastupujícího klasicismu. Na sloupu v Ledči není však rokoková zdobnost natolik zřetelná jako například na sloupu Panny Marie v Pardubicích (1773-1777).

Na skulptury na ledečském monumentu bohužel v minulosti silně zapůsobil zub času. Nejvíce poničena byla socha sv. Jana Nepomuckého na niž se při svatojánských slavnostech připevňoval dřevěný budkový oltář. Sv. Jan má nepokrytou hlavu, biret drží v ruce. Světecké postavy na ledečském sloupu se vyznačují rozmáchlými gesty a jemně zplihými draperiemi.

Poznámky:

¹ Blažíček – Kropáček 1991, s. 193-194.

² *Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona*. 10. vydání z roku 1995.

³ Krajča – Šorm 1939.

⁴ Kozák 1955, s. 93-123.

⁵ Kozák 1961, s. 116-145.

⁶ Kozák 1955, s. 95-96.

⁷ *Ibidem*, s. 96-97.

⁸ *Ibidem*, s. 97.

⁹ Kozák 1961, s. 144.

¹⁰ Schikola 1985, s. 253-271.

¹¹ Kotalík 1988, s. 49-64.

¹² Kozák 1961, s. 144.

¹³ Kotalík 1988, s. 50.

¹⁴ Glacová 2004.

¹⁵ Maxová – Nejedlý – Suchomel 1997.

Maxová – Nejedlý – Suchomel 1998.

Maxová – Nejedlý – Zahradník 1999.

Maxová – Nejedlý – Zahradník 2000.

Maxová – Nejedlý – Zahradník 2002.

Maxová – Nejedlý – Zahradník 2002.

Nejedlý – Zahradník 2003.

Adamcová – Nejedlý – Slížková 2004.

Maxová – Nejedlý – Zahradník 2006.

Nejedlý – Zahradník 2008.

Maxová – Nejedlý – Zahradník 2009.

¹⁶ Poche 1977.

Poche 1978.

Poche 1980.

Poche 1982.

¹⁷ Samek 1994.

Samek 1999.

¹⁸ Hall 1991, s. 411.

¹⁹ Nejedlý – Zahradník 2008, s. 7.

²⁰ Pavlíček 2008, s. 153.

²¹ *Ibidem*, s.153

-
- ²² Hibbert 1997, s. 361-362.
- ²³ Pavlíček 2008, s. 153
- ²⁴ Ibidem, s. 154.
- ²⁵ Ibidem.
- ²⁶ Ibidem.
- ²⁷ Ibidem.
- ²⁸ Ibidem.
- ²⁹ Roku 1667 byl však převezen do města Wernstein na Innu a původně kamenný sloup nahrazen bronzovým. Viz Pavlíček 2008, s. 155.
- ³⁰ Pavlíček 2008, s. 155.
- ³¹ Ibidem.
- ³² Ibidem.
- ³³ Ibidem.
- ³⁴ Ibidem.
- ³⁵ Krajča – Šorm 1939, s. 15.
- ³⁶ Ibidem.
- ³⁷ Šorm 1924.
- ³⁸ Pavlíček 2008, s. 156 – Nejedlý – Zahradník 2008, s. 7.
- ³⁹ Nejedlý – Zahradník 2008, s. 8.
- ⁴⁰ Krajča – Šorm 1939, s. 122. – Pavlíček, s. 156.
- ⁴¹ Nejedlý – Zahradník 2008, s. 8.
- ⁴² Schikola 1985, s. 258-259.
- ⁴³ Coudenhove – Mrazek 1958, s. 25. – Schemper-Sparholz 1999, s. 495.
- ⁴⁴ Coudenhove – Mrazek 1958, s. 9-11, 25–26. – Schemper-Sparholz 1999, s. 495.
- ⁴⁵ Coudenhove – Mrazek 1958, s. 26.
- ⁴⁶ Schikola 1985, s. 268. – Coudenhove – Mrazek 1958, s. 12.
- ⁴⁷ Coudenhove – Mrazek 1958, s. 26.
- ⁴⁸ Ibidem, s. 12.
- ⁴⁹ Coudenhove – Mrazek 1958, s. 26. – Pavlíček 2008, s. 157.
- ⁵⁰ Coudenhove – Mrazek 1958, s. 26.
- ⁵¹ Ibidem, s. 26.
- ⁵² Ibidem.
- ⁵³ Ibidem, s. 27.
- ⁵⁴ Schikola 1985, s. 255.

-
- ⁵⁵ Uloženo v Österreichische Nationalbibliothek, Theatermuseum, Cod. min. 29, fol. 58 a/2.
- ⁵⁶ Schikola 1985, s. 255.
- ⁵⁷ Coudenhove – Mrazek 1958, s. 27.
- ⁵⁸ Coudenhove – Mrazek 1958, s. 9-11. – Schemper-Sparholz 1999, s. 496. Autorka zde vyjadřuje názor, že by se mohlo jednat o personifikaci Rakouska.
- ⁵⁹ Coudenhove – Mrazek 1958, s. 13-14, 27.
- ⁶⁰ Schikola 1985, s. 263.
- ⁶¹ Ibidem, s. 263.
- ⁶² Kořán 1999, s. 80.
- ⁶³ Schikola 1985, s. 263.
- ⁶⁴ Ibidem.
- ⁶⁵ Ibidem.
- ⁶⁶ Kotalík 1988, s. 50.
- ⁶⁷ Kozák 1955, s. 95.
- ⁶⁸ Nejedlý – Zahradník 2003, s. 140.
- ⁶⁹ Schikola 1985, s. 258.
- ⁷⁰ Ibidem, s. 271.
- ⁷¹ Kozák 1961, s. 135-141.
- ⁷² V této práci se pojmem sloup označuje i monument jako celek spojující všechny uvedené výtvarné a architektonické prvky dohromady. Kdy se jaký termín užívá je snad dostatečně patrné z kontextu.
- ⁷³ Krajča – Šorm 1939, s. 76.
- ⁷⁴ Schaubert – Schindler, s. 102, 301, 359, 360, 538, 543, 599.
- ⁷⁵ Schikola 1985, s. 266-267.
- ⁷⁶ Kotalík 1988, s. 52.
- ⁷⁷ SOkA Karlovy Vary, AM Žlutice, Gedächtnisbuch der Stadt Luditz.
- ⁷⁸ Ibidem.
- ⁷⁹ Fleissner 1994, s. 64.
- ⁸⁰ SOkA Karlovy Vary, AM Žlutice, Gedächtnisbuch der Stadt Luditz.
- ⁸¹ Ibidem.
- ⁸² NA, ČFVU, kart. 268, fasc. 314, rok 1969.
- ⁸³ Ibidem, kart. 1298, fasc. 34, rok 1989-1990.

-
- ⁸⁴ Informační systém o veřejných zakázkách
<http://www.isvzus.cz/usisvz/usisvz01005Prepare.do?znackaForm=6005764502001>, vyhledáno 4. 5. 2011.
- ⁸⁵ Nápís obsahuje chronogram 1704.
- ⁸⁶ SOkA Karlovy Vary, AM Žlutice, Gedächtnisbuch der Stadt Luditz. – Hille 1908, s. 394-399.
- ⁸⁷ Adamcová – Nejedlý – Slížková 2004, s. 11.
- ⁸⁸ Maxová – Nejedlý – Zahradník 2006, s. 266.
- ⁸⁹ Ibidem.
- ⁹⁰ Ibidem.
- ⁹¹ Ibidem, s. 267. – NA, ČFVU, kart. 3, fasc. 3, období 1960-1961.
- ⁹² Ibidem, s. 273.
- ⁹³ Ibidem, s. 274. – NPÚ ú.o.p v Brně, restaurátorská zpráva sign. 9219.
- ⁹⁴ Maxová – Nejedlý – Zahradník 2006, s. 267.
- ⁹⁵ NA, ŘSRF/P – účetní archiv, kart. 2881, č. 541.
- ⁹⁶ Ibidem, kart. 2960, č. 124. – Ibidem, č. 125.
- ⁹⁷ Heimrich 1860, s. 267-268.
- ⁹⁸ SOkA Česká Lípa, AM Zákupy, inv. č. 680, kart. 86.
- ⁹⁹ NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 64/R.
- ¹⁰⁰ Ibidem, restaurátorská zpráva 755/A.
- ¹⁰¹ Ibidem, restaurátorská zpráva 1202/R. – Ibidem, restaurátorská zpráva 977/R.
- ¹⁰² Jan Fedorčák, Restaurování kamenosochařských památek a součástí architektury, <http://www.fedorcak.cz/cz/realizace/socharske-figuralni-pamatky>, vyhledáno 17. 11. 2011.
- ¹⁰³ Macek – Zahradník 1996, s. 24. – Nejedlý – Zahradník 2003, s. 141.
- ¹⁰⁴ Nejedlý – Zahradník 2003, s. 142.
- ¹⁰⁵ Ibidem, s. 148.
- ¹⁰⁶ NA, PÚ/R, kart. 103.
- ¹⁰⁷ Ibidem.
- ¹⁰⁸ Nejedlý – Zahradník 2003, s. 140. – Macek – Zahradník 1996, s. 24.
- ¹⁰⁹ Poche 1982, s. 334.
- ¹¹⁰ Macek – Zahradník 1996, s. 24-25.
- ¹¹¹ NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 112/R.
- ¹¹² NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 1479/R.
- ¹¹³ NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 1596/R.

-
- ¹¹⁴ Nápis obsahuje chronogramy 1707 a 1711.
- ¹¹⁵ Nápis obsahuje chronogram 1707 (1712).
- ¹¹⁶ Nápis obsahuje chronogram 1713.
- ¹¹⁷ Poche 1982, s. 398.
- ¹¹⁸ NPÚ, ú.o.p. v Brně, fotodokumentace k restaurování (text chybí) č. 10/4 a 10/5.
- ¹¹⁹ NPÚ, ú.o.p. v Brně, restaurátorský průzkum č. 580/3 a 580/4 a 580/5; NPÚ, ú.o.p. v Brně, restaurátorská zpráva č. 661 a 662.
- ¹²⁰ Stehlík 2006, s. 43-50.
- ¹²¹ NPÚ, ú.o.p. středních Čech, restaurátorská zpráva č. 191.
- ¹²² MěÚ Kutná Hora Odbor památkové péče, Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu provedeném v lokalitě Kutná Hora Šultysova ulice, akce Morový sloup – zjišťovací sonda, 2000.
- ¹²³ NPÚ, ú.o.p. středních Čech, restaurátorská zpráva č. 1043-A 61.
- ¹²⁴ Oravová 2007, s. 28.
- ¹²⁵ Krajča – Šorm 1939, s. 114.
- ¹²⁶ Oravová 2007, s. 22.
- ¹²⁷ Blažíček 1958, s. 112.
- ¹²⁸ Ibidem.
- ¹²⁹ Nejedlý – Zahradník 2003, s. 15-16.
- ¹³⁰ Ibidem, s. 16.
- ¹³¹ Ibidem, s. 16.
- ¹³² Ibidem, s. 17.
- ¹³³ NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 222/R.
- ¹³⁴ Ibidem, restaurátorská zpráva 751/R.
- ¹³⁵ Kühn 1915, s. 136.
- ¹³⁶ SOKA Chrudim, AM Chrudim I., inv. č. 333.
- ¹³⁷ Ibidem, DÚ Chrudim, kniha 3.
- ¹³⁸ Maxová – Nejedlý – Zahradník 2002b, s. 25.
- ¹³⁹ NA, SPS, kart. 205.
- ¹⁴⁰ Městský úřad Chrudim – Odbor školství a kultury, restaurátorská zpráva z roku 1980. – Městský úřad Chrudim – Odbor školství a kultury, zpráva o prohlídce restaurátorského díla z roku 1981.
- ¹⁴¹ Maxová – Nejedlý – Zahradník 2002b, s. 43.
- ¹⁴² Zdeněk Šmahel, Reference restaurátorských projektů, web autora: <http://bingi75.eu/reference.htm>, vyhledáno 19. 7. 2011.

-
- ¹⁴³ Florián 1938, s. 96-99.
- ¹⁴⁴ SOkA Chrudim, AM Chrudim I., inv. č. 343, fol. 70v-71r.
- ¹⁴⁵ Florián 1938, s. 100. – Pavlíček 1999, s. 415.
- ¹⁴⁶ Florián 1938, s. 100. – Pavlíček 1999, s. 415. – SOkA Chrudim, AM Chrudim I., inv. č. 343, fol. 129v.
- ¹⁴⁷ Florián 1938, s. 100. Srovnej s Maxová – Nejedlý – Zahradník 2002b, s. 14.
- ¹⁴⁸ Horyna 1998.
- ¹⁴⁹ Pavlíček 1999, s. 415-416.
- ¹⁵⁰ Horyna 1998, s. 65. – Pavlíček 1999, s. 416.
- ¹⁵¹ Maxová – Nejedlý – Zahradník 2002b, s. 15.
- ¹⁵² Městský úřad Chrudim – Odbor školství a kultury, restaurátorská zpráva z roku 1980.
- ¹⁵³ Krajča – Šorm 1939, s. 256.
- ¹⁵⁴ Vězdová 2007, s. 20.
- ¹⁵⁵ NPÚ, ú.o.p. v Brně, rest. zpráva sign. 395/1-4.
- ¹⁵⁶ Maxová – Nejedlý – Zahradník 2006, s. 139.
- ¹⁵⁷ Děkaný úřad Telč, Haus-Protokoll in der Pfarre Teltsch II, s. 62.
- ¹⁵⁸ Maxová – Nejedlý – Zahradník 2006, s. 140.
- ¹⁵⁹ Ibidem, s. 140-141.
- ¹⁶⁰ NPÚ, ú.o.p. v Brně, restaurátorská zpráva č. 314/1.
- ¹⁶¹ SOkA Jihlava, AM Telč, kart. 2.
- ¹⁶² Maxová – Nejedlý – Zahradník 2006, s.139.
- ¹⁶³ Ibidem, s. 141.
- ¹⁶⁴ NPÚ, ú.o.p. v Brně, archiv bývalého Státního památkového úřadu, Telč.
- ¹⁶⁵ Maxová – Nejedlý – Zahradník 2006, s. 142.
- ¹⁶⁶ Čermák 1926, s. 99-100.
- ¹⁶⁷ Ibidem.
- ¹⁶⁸ Ibidem.
- ¹⁶⁹ Krajča – Šorm 1939, s. 250.
- ¹⁷⁰ NPÚ, ú.o.p. středních Čech, restaurátorská zpráva inv. č. 389.
- ¹⁷¹ Krajča – Šorm 1939, s. 250.
- ¹⁷² Poche 1982, s. 213.
- ¹⁷³ Čermák 1926, s. 97. – Krajča – Šorm 1939, s. 248.
- ¹⁷⁴ Ibidem, s. 98.
- ¹⁷⁵ Nejedlý – Zahradník 2008, s. 238, 243. – Glacová 2004, s. 138.

-
- ¹⁷⁶ Glacová 2004, s. 137.
- ¹⁷⁷ Ibidem.
- ¹⁷⁸ Poche 1982, s. 54.
- ¹⁷⁹ Ibidem.
- ¹⁸⁰ NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 787/R.
- ¹⁸¹ NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 509/R.
- ¹⁸² NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 1446/R a restaurátorská zpráva 1447/R.
- ¹⁸³ NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 1451/R.
- ¹⁸⁴ Kořán 1999, s. 85.
- ¹⁸⁵ Poche 1986, s. 111.
- ¹⁸⁶ Kořán 1999, s. 85.
- ¹⁸⁷ Poche 1986, s. 111. – Kořán 1999, s. 85.
- ¹⁸⁸ Kořán 1999, s. 80.
- ¹⁸⁹ Poche 1986, s. 111.
- ¹⁹⁰ Ibidem, s. 111. – Kotalík 1988, s. 52.
- ¹⁹¹ Poche 1986, s. 107, 111. – Kořán 1999, s. 85. – Kotalík 1988, s. 52.
- ¹⁹² Kořán 1999, s. 85.
- ¹⁹³ Ibidem, s. 80.
- ¹⁹⁴ Kotalík 1988, s. 52.
- ¹⁹⁵ Poche 1986, s. 111.
- ¹⁹⁶ Nápis obsahuje chronogram 1718.
- ¹⁹⁷ Schikola 1985, s. 266-267.
- ¹⁹⁸ Suchánek 2003, s. 17-18.
- ¹⁹⁹ Suchánek 1999, s. 51.
- ²⁰⁰ Kroupa 1991, s. 21.
- ²⁰¹ NPÚ, ú.o.p. v Kroměříži, restaurátorský průzkum 150/12.
- ²⁰² Ibidem, restaurátorský průzkum a záměr 842/2.
- ²⁰³ Nápis obsahuje chronogram 1721.
- ²⁰⁴ Krsek – Kudělka – Stehlík 1996, s. 387.
- ²⁰⁵ Krajča – Šorm 1939, s. 258.
- ²⁰⁶ Krsek – Kudělka – Stehlík 1996, s. 387.
- ²⁰⁷ Krajča – Šorm 1939, s. 237 – Poche 1978, s. 376.
- ²⁰⁸ NPÚ, ú.o.p. v Plzni, restaurátorská zpráva RZ 2234.
- ²⁰⁹ Nejedlý – Zahradník 2003, s. 71.

-
- ²¹⁰ NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 753/R., NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 760/R.
- ²¹¹ Ibidem, restaurátorská zpráva 897/R.
- ²¹² Ibidem, restaurátorská zpráva 897/R.
- ²¹³ Hastík 1959, s. 69.
- ²¹⁴ Ibidem.
- ²¹⁵ Ibidem.
- ²¹⁶ Ibidem. – Dle nápisu na památce.
- ²¹⁷ Hastík 1959, s. 69.
- ²¹⁸ Ibidem.
- ²¹⁹ NPÚ, ú.o.p. středních Čech, restaurátorská zpráva inv. č. 2.
- ²²⁰ Ibidem, restaurátorská zpráva inv. č. 574.
- ²²¹ NPÚ, ú.o.p. středních Čech, restaurátorská zpráva inv. č. 649.
- ²²² Ibidem, restaurátorská zpráva inv. č. 2401.
- ²²³ Nápis obsahuje chronogram: 1727 a 1729.
- ²²⁴ Hastík 1959, s. 69-70.
- ²²⁵ Suchomel 1974, s. 526-536. – Blažíček 1989c, s. 722.
- ²²⁶ Maxová – Nejedlý – Suchomel 1997, s. 48, 50. – SOKA Svitavy, AM Po-lička II, inv. č. 923.
- ²²⁷ Maxová – Nejedlý – Suchomel 1997, s. 50.
- ²²⁸ Ibidem, s. 51.
- ²²⁹ Jitřenka 1926, s. 254. – Maxová – Nejedlý – Suchomel 1997, s. 51.
- ²³⁰ Maxová – Nejedlý – Suchomel 1997, s. 52.
- ²³¹ Ibidem.
- ²³² Ibidem.
- ²³³ Ibidem.
- ²³⁴ NPÚ, ú.o.p. v Pardubicích, restaurátorské zprávy 2368/a, 2364/e.
- ²³⁵ Nápis obsahuje chronogram 1731.
- ²³⁶ Nápis obsahuje chronogram 1731.
- ²³⁷ Nápis obsahuje dvakrát chronogram 1731.
- ²³⁸ Junek 2006, s. 17.
- ²³⁹ Ibidem, s. 14.
- ²⁴⁰ Nejedlý – Zahradník 2008, s. 425. – NA, APA I., kart. 1169.
- ²⁴¹ NA, APA I., kart. 1169.
- ²⁴² Podhajský 1883, s. 205-206.
- ²⁴³ Sedláčková – Vydrová 1938, s. 110.

-
- ²⁴⁴ Junek 2006, s. 5, 8.
- ²⁴⁵ Poche 1980, s. 127. – Junek 2006.
- ²⁴⁶ Nejedlý – Zahradník 2008, s. 428.
- ²⁴⁷ Kotalík 1988, s. 58.
- ²⁴⁸ Grošová 1998, s. 60-61.
- ²⁴⁹ Birnbaumová – Jansová 1929, s. 136.
- ²⁵⁰ Ibidem.
- ²⁵¹ NPÚ, ú.o.p. středních Čech, restaurátorská zpráva č. 1015.
- ²⁵² Ibidem, Čáslav, Mariánský sloup, restaurátorská zpráva bez inv. č.
- ²⁵³ Birnbaumová – Jansová 1929, s. 60, 61.
- ²⁵⁴ Maxová – Nejedlý – Zahradník 2006, s. 120.
- ²⁵⁵ Ibidem.
- ²⁵⁶ Ibidem, s. 122.
- ²⁵⁷ Ibidem.
- ²⁵⁸ Ibidem, s. 124.
- ²⁵⁹ Maxová – Nejedlý – Zahradník 2006, s. 124.
- ²⁶⁰ Poimon 1897, s. 107.
- ²⁶¹ Krajča – Šorm 1939, s. 254.
- ²⁶² NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 1135/R.
- ²⁶³ Skalický 2010, s. 27. – NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 1986/R.
- ²⁶⁴ Nápis obsahuje chronogram 1751.
- ²⁶⁵ Nápis obsahuje chronogram 1752.
- ²⁶⁶ Nápis obsahuje chronogram 1752.
- ²⁶⁷ Belisová 2003, s. 150.
- ²⁶⁸ SOKA Ústí nad Orlicí, Sběrka kronik, sign. 118, fol 93r-93v.
- ²⁶⁹ Nejedlý – Zahradník 2008, s. 127.
- ²⁷⁰ Ibidem 2008, s. 129.
- ²⁷¹ NPÚ, ú.o.p. v Pardubicích, archiv, restaurátorská zpráva č. 77.
- ²⁷² Nejedlý – Zahradník 2008, s. 131.
- ²⁷³ NPÚ, ú.o.p. v Pardubicích, archiv, restaurátorská zpráva č. 3339.
- ²⁷⁴ Nejedlý – Zahradník 2008, s. 122.
- ²⁷⁵ Ibidem, s. 120.
- ²⁷⁶ Wirth 1902, s. 32.
- ²⁷⁷ Nejedlý – Zahradník 2008, s. 120.
- ²⁷⁸ SOKA Ústí nad Orlicí, AM Choceň, kart. 112, inv. č. 1022.

-
- ²⁷⁹ SOKA Chrudim, AM Skuteč, kniha 373.
- ²⁸⁰ Ibidem, AM Skuteč, kniha 179.
- ²⁸¹ Ibidem, AM Skuteč, kniha 190.
- ²⁸² Maxová – Nejedlý – Zahradník 2002b, s. 77.
- ²⁸³ Wirth 1902, s 211. Wirth zde uvádí původní znění nápisu: *Nakladem / Spolecneho Mnesstianstwa / Roku 1820.*
- ²⁸⁴ Maxová – Nejedlý – Zahradník 2002b, s. 69
- ²⁸⁵ Ibidem.
- ²⁸⁶ Ibidem.
- ²⁸⁷ Ibidem, s. 70.
- ²⁸⁸ SOKA Chrudim, AM Skuteč, kart. 5, inv. č. 459.
- ²⁸⁹ SObA Zámorsk, Biskupská konzistoř Hradec Králové, exhibita 1821, č. 158. – SOKA Chrudim, AM Skuteč, kniha 140.
- ²⁹⁰ Panoch 2007, s. 49, 52.
- ²⁹¹ Maxová – Nejedlý – Zahradník 2006, s. 48.
- ²⁹² Panoch 2007, s. 50.

LITERATURA A PRAMENY

SEZNAM LITERATURY

Adamcová – Nejedlý – Slížková 2004

Kateřina Adamcová – Vratislav Nejedlý – Zuzana Slížková et al., *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v Karlovarském kraji. Okresy Cheb, Karlovy Vary a Sokolov*, Praha 2004.

Ankert 1900

Heinrich Ankert, Pestwarzeichen i Nordböhmen, *Zeitschrift für österreichische Volkskunde* 6, 1900, s. 77.

Bartušek – Zemek 1970

Antonín Bartušek – Metoděj Zemek, *Dějiny Žďáru nad Sázavou II/2*, Brno – Žďár nad Sázavou 1970.

Barviř 1886

Jindřich Ladislav Barviř, *Děje města Chocně*, Náměšť u Brna 1886.

Belisová 2003

Nataša Belisová, Poznámky k počátkům tvorby sochaře Josefa Kleina, in: Michaela Hrubá – Petr Hrubý (ed.), *Barokní umění v severozápadních Čechách. Sborník z kolokvia uskutečněného v Muzeu města Ústí nad Labem 24.-25. května 2001*, Ústí nad Labem 2003, s. 143-162.

Beringer – Janoušek 1891

Jan Beringer – Jaroslav Janoušek, *Město a panství Telč*, Telč 1891.

Bernau 1888

Friedrich Bernau, *Der politische Bezirk Dauba, umfassend die Gerichtsbezirke Dauba und Wegstädtl*, Dubá 1888.

Birnbaumová – Jansová 1929

Alžběta Birnbaumová – Libuše Jansová, *Soupis památek historických a uměleckých v Čechách XLIV. Politický okres čáslavský*, Praha 1929.

Bláha – Hrdlička – Hrdličková 1999

Jiří Bláha – Josef Hrdlička – Markéta Hrdličková et al., *Telč 900 let (1099-1999)*, Telč 1999.

Blažíček 1958

Oldřich Jakub Blažíček, *Sochařství baroku v Čechách. Plastika 17. a 18. věku*, Praha 1958.

Blažíček 1971

Oldřich Jakub Blažíček, *Umění baroku v Čechách*, Praha 1971.

Blažíček 1989a

Oldřich Jakub Blažíček, Barokní sochařství 17. století v Čechách, in: Oldřich Jakub Blažíček – Mirjam Bohatcová – Beket Bukovinská et al., *Dějiny českého výtvarného umění II/1*, Praha 1989, s. 293-323.

Blažíček 1989b

Oldřich Jakub Blažíček, Sochařství vrcholného baroka v Čechách, in: Oldřich Jakub Blažíček – Mirjam Bohatcová – Beket Bukovinská et al., *Dějiny českého výtvarného umění II/1*, Praha 1989, s. 481-509.

Blažíček 1989c

Oldřich Jakub Blažíček, Sochařství pozdního baroka, rokoka a klasicismu v Čechách, in: Oldřich Jakub Blažíček – Mirjam Bohatcová – Beket Bukovinská et al., *Dějiny českého výtvarného umění II/2*, Praha 1989, s. 711-750.

Blažíček – Kropáček 1991

Oldřich Jakub Blažíček – Jiří Kropáček, *Slovník pojmů z dějin umění. Názvosloví a tvarosloví architektury, sochařství, malby a užitého umění*, Praha 1991.

Coudenhove – Mrazek 1958

Gerolf Coudenhove – Wilhelm Mrazek, *Die wiener Pestsäule. Versuch und Deutung*, Wien 1958.

Cupal 1931

Jan Alois Cupal, Z minulosti města Poličky V. Dvousté výročí postavení mariánského sousoší, *Jitřenka L*, 1931, č. 14, 15. 7., s. 212.

Cupal 1934

Jan Alois Cupal, *Polička, její památnosti a výtvarné umění*, Polička.

Čermák 1926

R. Čermák, Socha Panny Marie ve Velvarech, in: *Časopis společnosti přátel starožitností českých v Praze XXXIV*, 1926, s. 97-101.

Doubek 1957

Eduard Doubek, *Z historie města Ledče n. Sáz.*, Leděč nad Sázavou 1957.

Eichler 1828

Andreas Chrysogonus Eichler, *Die Besitzer von Teplitz. Ein Beitrag zur Geschichte dieses berühmten böhmischen Kurortes und des daranliegenden Schloßberges (Dobrowska hora.)*, Praha 1828.

Eiselt 1833

Johann Nepomuk Eiselt, *Policzka, königl. böhm. Leibgedingstadt, in historisch-medicinisch-topographischer Beziehung*, Praha 1833.

Eiselt 1845

Johann Nepomuk Eiselt, *Die königl. böhmische Leibgedingstadt Polička vor, während und nach dem Brande am 10. Juli 1845*, Praha 1845.

Filka – Švoma 1998

Ivo Filka – Jaroslav Švoma, *Přehledné dějiny Žďáru nad Sázavou od nejstarších dob do roku 1980*, Žďár nad Sázavou 1998.

Fleissner 1994

Karl Fleissner, *Die Geschichte der Stadt Luditz in chronologischer Darstellung*, s.l. 1994.

Florián 1913

Čeněk Florián, *Morové sousoší na chrudimském náměstí*, Chrudimský kraj II, 1913, č. 14, 30. srpen, s. 2-3.

Florián 1916a

Čeněk Florián, *Příspěvek k dějinám morového sousoší v Chrudimi*, Chrudimský kraj V, 1916, č. 40, 30. září, s. 1-2.

Florián 1916b

Čeněk Florián, *Příspěvek k dějinám morového sousoší v Chrudimi*, Chrudimský kraj V, 1916, č. 41, 7. říjen, s. 1-2.

Florián 1938

Čeněk Florián, *Morový sloup Proměnění Krista v Chrudimi*, Časopis Společnosti přátel starožitností československých v Praze 46, 1938, s. 95-107.

Friedrich 1898

Josef Friedrich, *Reichstadt, das kaiserliche Schloss – Mühlstein, die bedeutendste Ruine auf dem Gebiete der k. Herrschaft Reichstadt*, s.l. 1899.

Geissler 1941

R. Geissler, *Z činnosti Vlastivědného musea pro východní Čechy v Chrudimi*, Chrudimské noviny IV, 1941, č. 44, 1. listopad, s. 3.

Glacová 2004

Kristýna Glacová, *Mariánské sloupy v 17. a 18. století v kulturním regionu Hané* (diplomní práce), Katedra dějin umění FF UP, Olomouc 2004.

Grošová 1988

Lenka Grošová, *Antonín Riga* (diplomní práce), Katedra dějin umění FF UP, Olomouc 1998.

Grunert 1884

Josef R. Grunert, *Heimatskunde des Auschaer Bezirkes*, Ústěk 1884.

Hájek 1890

Antonín Hájek, *Královské věnné město Polička do roku 1838*, Polička 1890.

Hall 1991

James Hall, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha 1991.

Hantschel 1897

Franz Hantschel, *Allerlei Alterthümliches III., Mittheilungen des Nordböhmisches Excursions-Clubs XX*, 1897.

Hantschel 1904

Franz Hantschel, *Heimatkunde des politischen Bezirkes B. Leipa*, Česká Lípa 1904.

Hanus 1912

Václav Hanus (ed.), *Chrudimsko a Nasavrcko III*, Chrudim 1912, s. 106-107.

Hastík 1959

Karel Hastík, *Z historie vzniku sousoší Nejsvětější Trojice v Bakově nad*

Jizerou, in: *Sborník severočeského musea. Společenské vědy. Historia II*, Liberec 1959, s. 68-72.

Heimrich 1879

ch. [Wenzel Heimrich], Die Dreifaltigkeits-Statue am Ringplatze in Reichstadt und deren feierliche Einweihung am 19. August 1860, *Böhm. Leipaer Wochenblatt X*, 1860, č. 34, 23. 8.

Hejnic 1898

Otokar Hejnic, *Mor roku 1713 v Kutné Hoře a Boží Muka*, Kutná Hora 1898.

Hibbert 1997

Christopher Hibbert, *Florence. Životopis města*, Praha 1997.

Hille 1908

Johann Hille, *Die Dreifaltigkeitssäule auf dem Markplatze der Stadt Luditz, Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen XLVI*, 1908.

Horyna 1998

Mojmír Horyna, *Jan Blažej Santini-Aichl*, Praha 1998.

Hrudička 1899

Alois Hrudička, *Kostel Matky Boží a jiné církevní památky města Telče*, Telč 1899.

Chrudimské noviny 1941a

Oprava sousoší morového sloupu v Chrudimi, *Chrudimské noviny IV*, 1941, č. 17, 26. duben, s. 2.

Chrudimské noviny 1941b

[p.], O lípy kolem morového sloupu na náměstí, *Chrudimské noviny IV*, 1941, č. 20, 17. květen, s. 3.

Chrudimské noviny 1941c

Oprava a konzervace morového sousoší se dohotovuje, *Chrudimské noviny IV*, 1941, č. 23, 7. červen, s. 2.

Chrudimské noviny 1941d

[B.], Oprava Morového sousoší v Chrudimi, *Chrudimské noviny IV*, 1941, č. 25, 21. červen, s. 2.

Chrudimské noviny 1941e

O lípy skácené kol chrudimského sousoší Proměnění Krista, *Chrudimské noviny IV*, 1941, č. 27, 5. červenec, s. 2.

Chrudimské noviny 1941f

Restaurace sousoší Proměnění Krista dokončena, *Chrudimské noviny IV*, 1941, č. 29-30, 2. srpen, s. 2.

Chrudimské noviny 1941g

Zlatá socha Madonny, *Chrudimské noviny IV*, 1941, č. 39, 27. září, s. 2.

Chytil 1900

Karel Chytil, *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém XI. Politický okres chrudimský*, Praha 1900.

Jitřenka 1926

Jitřenka XLV, 1926, č. 16, 15. 8., s. 254.

Jordán 1998

František Jordán, *Nemovitě kulturní památky jižní Moravy. Soupis památek a literatury. Svazek 1. Okres Vyškov*, Brno 1998, s. 91.

Junek 2006

David Junek, *Polička – mariánský obelisk a barokní sochy*, Polička 2006.

Just 1879

Josef Just, *Der politische Bezirk Böhm. Leipa*, Česká Lípa 1879.

Karafiát 1917

Karl Karafiát, Teplitzer Dreifaltigkeitsäule, in: *Mitteilungen der Erzherzog Reiner-Museums in Brünn XXXV*, Brno 1917, s. 53-56.

Kamper – Wirth 1908

Jaroslav Kamper – Zdeněk Wirth, *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku 19.století. Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu Stříbrském*, Praha 1908, s. 287.

Kořán 1988

Ivo Kořán, Raráš a šetek aneb braunovské sochařství východních Čech, in: *Matyáš Bernard Braun 1684-1738*, Praha 1988, s. 104-120.

Kořán 1999

Ivo Kořán, *Braunové*, Praha 1999.

Kosina 1940

Emanuel Kosina, *Dějiny a místopis města Chocně a okolí. Z dob nejstarších, až ke vzniku jednotlivých částí města*, s.l. 1940.

Kotalík 1988

Jiří Tomáš Kotalík, Braunovy morové sloupy, statue a pomníky v krajinném a urbanistickém rámci, in: *Matyáš Bernard Braun (1648-1738)*, Národní galerie, Praha 1988, s. 49-64.

Kozák 1955

Ladislav Kozák, Západočeské barokní sloupy Sv. Trojice, in: *Historický sborník Karlovarska*, Karlovy Vary 1955, s. 93-123.

Kozák 1961

Ladislav Kozák, Západočeské barokní architektury a morové sloupy trinitární, in: *Vlastivědný sborník Karlovarska*, Plzeň 1961, s. 116-145.

Krajča – Šorm 1939

Antonín Krajča – Antonín Šorm, *Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě. Příspěvky k studiu barokní kultury*, Praha 1939.

Kratinová – Samek – Stehlík 1992

Vlasta Kratinová – Bohumil Samek – Miloš Stehlík, *Telč. Historické město jižní Moravy*, Praha 1992.

Kroupa 1991

Jiří Kroupa, Svatotrojické sousoší v Kroměříži, in: *Zpravodaj muzea Kroměřížska 1991*, č. 3, s. 20-22.

Kroupa 2002

Jiří Kroupa (ed.), *V zrcadle stínů. Morava v době baroka 1670-1790*, Rennes 2002.

Krsek – Kudělka – Stehlík 1996

Ivo Krsek – Zdeněk Kudělka – Miloš Stehlík et. al., *Umění baroka na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1996.

Krška 1886

Josef František Krška, *Choceň. Město a bývalé panství*, Praha 1858.

Kuča – Zeman 2006

Karel Kuča – Lubomír Zeman, *Památky Karlovarského kraje. Koncepce památkové péče v Karlovarském kraji*, Karlovy Vary, 2006.

Kukla 1958

O. A. Kukla, Sochaři Poličska, in: *Poličsko*, Pardubice 1958, s. 71-97.

Kühn 1915

Karl Kühn, Die Dreifaltigkeitssäule in Bleiswedel, *Mitteilungen der k. k. Zentral-Kommission für Denkmalpflege*, III. Folge, Band 14, Wien 1915, s. 135-137.

Kühn 1916

Karl Kühn, Dreifaltigkeitssäule in Bleiswedel in Böhmen, *Mitteilungen der Architekten-Vereinigung „Wiener Bauhütte“ XXXII*, 1916, list 41.

Lábler 1902a

Karel Lábler, *Sousoší čili morový sloup na náměstí v Chrudimi*, Český Východ XXV, 1902, č. 19, 10. květen.

Lábler 1902b

Karel Lábler, *Sousoší čili morový sloup na náměstí v Chrudimi*, Český Východ XXV, 1902, č. 20, 17. květen.

Lidové listy 1905a

Socha na náměstí, *Lidové listy*, 1905, č. 178.

Lidové listy 1905b

Z farního archivu, *Lidové listy*, 1905, č. 180, 15. 7.

Lidové listy 1905c

Oprava sousoší na náměstí, *Lidové listy*, 1905, č. 185—186, 19. 8.

Lidové listy 1905d

Zpráva o schůzi obecního zastupitelstva, *Lidové listy*, 1905, č. 187, 2. 9.

Lidové listy 1905e

Výkaz příjmů a vydání, *Lidové listy*, 1905, č. 189, 16. 9.

Lidové listy 1905f

Biskupská návštěva, *Lidové listy*, 1905, č. 190, 23. 9.

Linke 1900

Josef Linke, *Geschichte der Ronburg mit der ehemaligen Herrschaft Drum. Von den ältesten geschichtlichen Nachrichten bis auf unsere Zeit*. Česká Lípa 1893.

Macek – Zahradník 1996

Petr Macek – Pavel Zahradník, Zámecký areál v Zákupcech, *Průzkumy památek III*, 1996, č. 2, s. 3-34.

Maxová – Nejedlý – Suchomel 1997

Ivana Maxová – Vratislav Nejedlý – Miloš Suchomel et al., *Mariánské, trojičnické a další světecké sloupy a pilíře v okrese Svitavy*, Praha 1997.

Maxová – Nejedlý – Suchomel 1998a

Ivana Maxová – Vratislav Nejedlý – Miloš Suchomel et al., *Mariánské, trojičnické a další světecké sloupy a pilíře v okrese Ústí nad Orlicí*, Praha 1998.

Maxová – Nejedlý – Suchomel 1998b

Ivana Maxová – Vratislav Nejedlý – Miloš Suchomel et al., *Mariánské a další světecké sloupy v okrese Havlíčkův Brod*, Havlíčkovobrodsko XIV, 1998, s. 22-25, 40-45.

Maxová – Nejedlý – Zahradník 1999

Ivana Maxová – Vratislav Nejedlý – Pavel Zahradník, *Mariánské, trojičnické a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*, Praha 1999.

Maxová – Nejedlý – Zahradník 2000

Ivana Maxová – Vratislav Nejedlý – Pavel Zahradník, *Mariánské, trojičnické a další světecké sloupy a pilíře v okrese Hradec Králové*, Praha 2000.

Maxová – Nejedlý – Zahradník 2002a

Ivana Maxová – Vratislav Nejedlý – Pavel Zahradník, *Mariánské, trojičnické a další světecké sloupy a pilíře v okrese Náchod*, Praha 2002.

Maxová – Nejedlý – Zahradník 2002b

Ivana Maxová – Vratislav Nejedlý – Pavel Zahradník, *Mariánské, trojičnické a další světecké sloupy a pilíře v okrese Pardubice a Chrudim*, Pardubice 2002.

Maxová – Nejedlý – Zahradník 2006

Ivana Maxová – Vratislav Nejedlý – Pavel Zahradník, *Mariánské, trojičnické a další světecké sloupy a pilíře v kraji Vysočina. Okresy Havlíčkův Brod, Jihlava, Pelhřimov, Třebíč a Žďár nad Sázavou*, Praha 2006.

Maxová – Nejedlý – Zahradník 2009

Ivana Maxová – Vratislav Nejedlý – Pavel Zahradník, *Mariánské, trojičnické a další světecké sloupy a pilíře v Jihočeském kraji. Okresy České Budějovi-*

ce, Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Písek, Prachatice, Strakonice, Tábor, Praha 2009.

Mittheilungen 1896

Notizen, *Mittheilungen der k. k. Central-Comission für Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale XXII*. Neue Folge, 1896.

MMG 1993

MMG, Barokní rytiny morového sloupu v Poličce od Michala Rentze, *Jitřenka*, 1993, s. 86-87.

Musil – Volák 1984

František Musil – Vlastimil Volák, Kulturní památky okresu Ústí nad Orlicí, Vysoké Mýto – Ústí nad Orlicí 1984.

Nejedlý – Zahradník 2003

Vratislav Nejedlý – Pavel Zahradník, *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v Libereckém kraji. Okresy Česká Lípa, Jablonec nad Nisou, Liberec a Semily*, Praha 2003.

Nejedlý – Zahradník 2008

Vratislav Nejedlý – Pavel Zahradník, *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v Pardubickém kraji*, Praha 2008.

Neumann 1969

Jaromír Neumann, *Český barok*, Praha 1969.

Noga 1993

Karel Noga, Na vyškovském morovém sloupu, *Vyškovské noviny*, 1993, č. 42, 22. 10., s. 4.

Noga 1994

Karel Noga, Baroko na Vyškovsku, *Vyškovské noviny*, 1994, č. 43, 27. 10., s. 5.

Oravová 2007

Lenka Oravová, *František Baugut a jeho dílo na kutnohorsku* (diplomní práce), Seminář dějin umění FFMU, Brno 2007.

Panoch 2007

Pavel Panoch, Jakub Teplý. Příspěvek k charakteru východočeského sochařského rokoka, in: *Sborník NPÚ, ú.o.p. v Pardubicích za rok 2007*, Pardubice 2007, s. 49-54.

Paudler 1897

Anton Paudler, Das Reichstädter Denkmal, *Mittheilungen des Nordböhmisches Excursions-Clubs XX*, 1897.

Pavlíček 1999

Martin Pavlíček, K dílu Jana Blažeje Santiniho, *Umění XLVII*, 1999, č. 5, s. 414–424.

Pavlíček 2008

Martin Pavlíček, Čestný sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci (1716–1754),

in: Daniel, Ladislav (ed.), *Umění: prostor pro život a hru. Texty: hudba, divadlo, architektura, umění*. Olomouc 2008, s. 153-176.

Pavlík 1997

Tomáš Pavlík, *Chrudimský sloup Proměnění Páně*, Chrudim 1997.

Pekař 1969

Miloslav Pekař, *Památky okresu Ústí nad Orlicí*, Ústí nad Orlicí 1969.

Peer 1969

Přemysl Peer, *Dějiny Teplicka do roku 1848. Část II*, Teplice 1969.

Pillat 1888

Franz Pillat, Bleiswedel, am 24. October 1888. Sehenswürdigkeit. Wappen, *Mittheilungen des Nordböhmisches Excursions-Clubs XI*, 1888, s. 327-328.

Pitucha – Pitucha ml. 1994

Václav Pitucha – Václav Pitucha ml., *Morový sloup Proměnění Krista v Chrudimi* (Příspěvek k ikonografii a sémiotice), *Chrudimské vlastivědné listy III*, 1994, č. 1, s. 12-13.

Pletichová 2008

Denisa Pletichová, *Architektura v Poličce* (diplomní práce), Ústav hudební vědy FFMU, Brno 2008, s. 32-34.

Pleva 1997

František Pleva, *Ledeč nad Sázavou. Dějiny města*, Ledec nad Sázavou, 1997.

Pleyer 1930

Wilhelm Pleyer, *Töplitz-Schönau*, Berlin 1930.

Podhajský 1883

Vicenc Podhajský, Památnosti města Poličky, *Jitřenka II*, 1883, s. 204-206.

Podlaha 1908

Antonín Podlaha, *Posvátná místa království Českého. Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvát. soch, klášterů i jiných pomníků katol. víry a nábožnosti v království Českém II. Vikariáty Berounský, Bystřický a Plzeňský*, Praha 1908.

Poche 1937

Emanuel Poche, Matyáš Bernard Braun, in: *Umění. Sborník pro českou výtvarnou práci XI*, Praha 1937, s. 255-285.

Poche 1977

Emanuel Poche (ed.), *Umělecké památky Čech I. A – J*, Praha 1977.

Poche 1978

Emanuel Poche (ed.), *Umělecké památky Čech II. K – O*, Praha 1978.

Poche 1980

Emanuel Poche (ed.), *Umělecké památky Čech. III. P – Š*, Praha 1980.

Poche 1982

Emanuel Poche (ed.), *Umělecké památky Čech. IV. T–Ž*, Praha 1982.

Poche 1986

Emanuel Poche, *Matyáš Bernard Braun*, Praha 1986.

Poimon 1897

František Poimon, Polná. *Popis dějepisný, místopisný a statistický*, Polná 1897.

Pospíšilová 1987

Marie Pospíšilová, *Zámek Žleby a okolí*, Praha 1987.

Rampula – Tiray 1920-1922

Josef Rampula – Jan Tiray, *Kříže, posvátné sochy, Boží muka a kapličky ve farnosti Telečské*, Farní věstník v Telči II-IV, 1920-1922.

Raška 1997

Vladimír Raška, Šestapadesát andělíčků, *Vyškovské noviny*, 1997, č. 1, 10. 1., s. 1, 6.

Rérych 1927

Břetislav Rérych, *Polná. Průvodce po městě a okolí*, Polná 1927.

Rérych 1935

Břetislav Rérych, *Rodáci a obyvatelé města Polné*, Polná 1935.

Russ 1936

Josef Russ, *Der Tepler Bezirk und seine Umgebung*, Bečov 1936.

Rybička Skutečský 1848

Antonín Rybička Skutečský, *O starožitnostech a umělcích Chrudimských*, Časopis českého musea XXII, 1848, I. díl, s. 593-594.

Samek 1994

Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska. 1. A/I*, Praha 1994.

Samek 1999

Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska. 2. J/N*, Praha 1999.

Sedláčková – Vydrová 1938

Ema Sedláčková – Jiřina Vydrová, *Pražské baroko. Výstava umění v Čechách 17.-18. století 1600-1800* (kat. výst.), palác Zemského zastupitelstva : květen-září 1938, Praha 1938.

Schaller 1789

Jaroslav Schaller, *Topographie des Königreichs Böhmen XI. Chrudimer Kreis*, Praha – Wien 1789.

Schauber – Schindler 1994

Vera Schauber – Hanns Michael Schindler, *Rok se svatými*, Kostelní Vydří 1994.

Schemper-Sparholz 1999

ISS [Ingeborg Schemper-Sparholz], heslo Johann Bernhard Fischer von

Erlach (1656-1723), Ludovico Ottavio Burnacini (1636-1707), Paul Strudel (1648-1708) u.a. Dreifaltigkeitssäule, in: Hellmut Lorenz (ed.), *Geschichte der bildenden Kunst in Österreich. Barock*, München-London-New York 1999, s. 495-496.

Schikola 1985

Gertraud Schikola, Das öffentliche sakrale Denkmal in den habsburgischen Ländern. Die Auswirkung der Wiener Pestsäule, in: Konstanty Kalinowski (ed.), *Studien zur Europäischen Barock- und Rokokoskulptur*, Poznań 1985, s. 253-271.

Skalický 2010

Petr Skalický, Přehled restaurátorských prací realizovaných v České republice v roce 2007, příloha časopisu *Zprávy památkové péče LXX*, 2010, č. 1.

Stehlík 1989

Miloš Stehlík, Sochařství vrcholného baroka na Moravě, in: Oldřich Jakub Blažíček – Mirjam Bohatcová – Beket Bukovinská et al., *Dějiny českého výtvarného umění II/2*, Praha 1989, s. 510-539.

Stehlík 1996

Miloš Stehlík, Sochařství, in: Ivo Krsek – Zdeněk Kudělka – Prokop Paul et al., *Umění baroka na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1996, s. 95.

Stehlík 2006

Miloš Stehlík, "Mistr lomnického sloupu" materiálový příspěvek k baroknímu sochařství na Moravě, in: *Památková péče na Moravě. Monumentorum Moraviae Tutela XI*, Brno 2006, s. 43-50.

Sochor 1913

Stanislav Sochor, Nesprávná restaurace kamenného sousoší, *Věstník Klubu Za starou Prahu IV*, 1913, s. 46-47.

Sochor 1919

Stanislav Sochor, Morový sloup ve Žďáře městě na Moravě, *Časopis společnosti přátel starožitností českých v Praze XXVII*, 1919, s. 57-58.

Sommer 1833

Johann Gottfried Sommer, *Das Königreich Böhmen 1. Leitmeritzer Kreis*, Praha 1833.

Suchánek 1999

Pavel Suchánek, *Johann Sturmer. Olomoucký sochař počátku 18. století* (diplomní práce), Seminář dějin umění FFMU, Brno 1999.

Suchánek 2003

Pavel Suchánek, Mariánské a svatotrojiční sloupy Johanna Sturmera, in: *Ars natura adiuvans*. Sborník k poctě prof. PhDr. Miloše Stehlíka Brno 2003, s. 11-29.

Suchomel 1974

Miloš Suchomel, Výtvarné paralely a kontrasty sochařské tvorby rodiny Jelínků, *Umění XXII*, 1974, s. 519-546.

Suchomel 1996

Miloš Suchomel, Nové poznatky o tvorbě krušnohorských Jelínků, in: *Z českého ráje a podkrkonoší IX*, s.l. 1996, s. 119-138.

Svoboda 1937

Josef František Svoboda, *Vlastivěda moravská II. Místopis Moravy IV. Jihlavský kraj LIX. Žďárský okres*, Brno 1937.

Šašecí 1909

Otto Šašecí, Socha Panny Marie, Boží muka, některé sochy v Telči, *Časopis Moravského musea zemského IX*, 1909, s. 131.

Šimák 1930

Josef Vítězslav Šimák, *Soupis památek historických a uměleckých v Republice československé. Sv. XLVI, Země česká. Díl I, okres mnichovohradišťský*, Praha 1930.

Šorm 1924

Antonín Šorm, *Výstava ikonografie a bibliografie Mariánského sloupu na Staroměstském náměstí v Praze strženého dne 3. listopadu 1918* (kat. výst), Praha 1924.

Štefka 1898

Jan Václav Štefka, *Královské věnné město Polička v přítomnosti a minulosti*, Polička 1893.

Štěrbová 2010

Lucie Štěrbová, *Mariánský sloup v Chlumci nad Cidlinou a jeho autor* (diplomní práce), Seminář dějin umění FFMU, Brno 2010.

Träger 1993

Gertrud Träger, *Kreis Luditz : Denkmäler im Egerland*, Eichstätt 1993.

Turecký 1939

Karel Turecký, Kniha pamětihodných událostí zaznamenaných Petrem Floriánem, děkanem polenským, od roku 1726, příloha časopisu *Polensko II*, 1939.

Vacek 1884

František Vacek, *Paměti královského města Velvar*, Praha 1884.

Velc 1904

Ferdinand Velc, *Soupis památek historických a uměleckých v království českém od pravěku do počátku XIX. století. Politický okres slánský*, Praha 1904.

Veselský 1877

Petr Miloslav Veselský, *Průvodce po královském horním městě Hoře Kutné a nejbližším okolí*, Kutná Hora 1877.

Vězdová 2007

Jitka Vězdová, Sochař Antonín Riga (diplomní práce), Seminář dějin umění FFMU, Brno 2007.

Vyškovské noviny 1907

Mariánská socha na Velkém náměstí ve Vyškově, *Vyškovské noviny XXI*, 1907, s. 1-2.

Wirth 1902

Zdeněk Wirth, *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém XVI. Politický okres Vysokomýtský*, 1902.

Wirth 1906

Zdeněk Wirth, *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém XXII. Politický okres Poličský*, Praha 1906.

Wirth 1930

Zdeněk Wirth, *Kutná Hora. Město a jeho umění*, Praha 1930.

Wirth 1957

Zdeněk Wirth (ed.), *Umělecké památky Čech*, Praha 1957.

Wolny 1842

Gregor Wolny, *Die Margrafschaft Mähren, topographisch, statistisch und historisch geschildert VI. Iglauer Kreis und mährische Enklavuren*, Brno 1842.

Wolny 1860

Gregor Wolny, *Kirchliche Topographie von Mähren meist nach Urkunden und Handschriften II. Brüner Diocese III*, Brno 1860.

Zemanová 1972

Renata Zemanová, *Památky vyškovského okresu*, Muzeum Vyškovska ve Vyškově, Vyškov 1972.

Zemanová 1995

Renata Zemanová, Kulturní památky vyškovského okresu, *Vyškovské noviny*, 1995, č. 1, 6. 1., s. 5.

Zemanová 1997

Renata Zemanová, Ještě jednou morový sloup na vyškovském náměstí, *Vyškovské noviny*, 1997, č. 2, 17. 1., s. 10.

ZPP 1937

Opravy světských veřejných budov, fortifikací a p. v zemi Moravskoslezské v l. 1919-1936, *Zprávy památkové péče I*, č. 6, 1937, s. 9-10.

ZPP 1938

Opravy monumentálních plastik a památníků v zemi Moravskoslezské v l. 1919-1937, *Zprávy památkové péče II*, 1938, s. 91-94.

SEZNAM PRAMENŮ

Městské úřady

MěÚ Chrudim – Odbor školství a kultury, restaurátorská zpráva z roku 1980.

MěÚ Chrudim – Odbor školství a kultury, zpráva o prohlídce restaurátorského díla z roku 1981.

MěÚ Kutná Hora Odbor památkové péče, Zpráva o záchraném archeologickém výzkumu provedeném v lokalitě Kutná Hora Šultysova ulice, akce Morový sloup – zjišťovací sonda, 2000.

MěÚ Vyškov, restaurátorská zpráva z roku 1996.

Národní archiv Praha

NA, APA, sign. A 9/10.

NA, APA I., sign. A 9/11.

NA, APA I., sign. A 10/4.

NA, APA I., kart. 1169.

NA, APA I., kart. 1308.

NA, APA I., kart. 1378.

NA, ČFVU, kart. 3, fasc. 3, období 1960-1961.

NA, ČFVU, kart. 217, fasc. 161, rok 1967.

NA, ČFVU, kart. 268, fasc. 314, rok 1969.

NA, ČFVU, kart. 661, fasc. 61-62, období 1980.

NA, ČFVU, kart. 1236, fasc. 104, období 1989.

NA, ČFVU, kart. 1298, fasc. 34, rok 1989-1990.

NA, PÚ/R, kart. 3.

NA, PÚ/R, kart. 26.

NA, PÚ/R, kart. 103.

NA, ŘSLS/P, kart. 501.

NA, ŘSRF/P – účetní archiv, kart. 2881, č. 541.

NA, ŘSRF/P – účetní archiv, kart. 2960, č. 124.

NA, ŘSRF/P – účetní archiv, kart. 2960, č. 125.

NA, SPS, kart. 81.

NA, SPS, kart. 205.

NA, SPS, kart. 414.

NA, SPS, kart. 415.

NA, SPS, kart. 605.

NA, SPS, kart. 627.

Národní památkový ústav, ú.o.p. v Brně

NPÚ, ú.o.p. v Brně, archiv bývalého Státního památkového úřadu, Telč.

NPÚ, ú.o.p. v Brně, fotodokumentace k restaurování (text chybí) č. 10/4 a 10/5.

NPÚ, ú.o.p. v Brně, restaurátorská zpráva z roku 1966.

NPÚ, ú.o.p. v Brně, restaurátorská zpráva z roku 1988.

NPÚ, ú.o.p. v Brně, restaurátorský průzkum 580/3 a 580/4 a 580/5.

NPÚ, ú.o.p. v Brně, restaurátorská zpráva 661 a 662.

NPÚ, ú.o.p. v Brně, restaurátorská zpráva 9219.

NPÚ, ú.o.p. v Brně, restaurátorská zpráva 314/1.

NPÚ, ú.o.p. v Brně, restaurátorská zpráva 395/1-4.

NPÚ, ú.o.p. v Brně, spisovna, Ledec nad Sázavou.

NPÚ, ú.o.p. v Brně, spisovna, Polná.

NPÚ, ú.o.p. v Brně, spisovna, Telč.

NPÚ, ú.o.p. v Brně, spisovna, Žďár nad Sázavou.

Národní památkový ústav, ú.o.p. v Kroměříži

NPÚ, ú.o.p. v Kroměříži, restaurátorský průzkum 150/12.

NPÚ, ú.o.p. v Kroměříži, restaurátorský průzkum a záměr 842/2.

Národní památkový ústav, ú.o.p. v Pardubicích

NPÚ, ú.o.p. v Pardubicích, archiv, restaurátorská zpráva 77.

NPÚ, ú.o.p. v Pardubicích, restaurátorské zprávy 2368/a, 2364/e.

NPÚ, ú.o.p. v Pardubicích, archiv, restaurátorská zpráva 3339.

Národní památkový ústav, ú.o.p. v Plzni

NPÚ, ú.o.p. v Plzni, restaurátorská zpráva 560.

NPÚ, ú.o.p. v Plzni, restaurátorská zpráva 561.

NPÚ, ú.o.p. v Plzni, restaurátorská zpráva RZ 2234.

Národní památkový ústav, ú.o.p. středních Čech

NPÚ, ú.o.p. středních Čech, restaurátorská zpráva 2.

NPÚ, ú.o.p. středních Čech, restaurátorská zpráva 191.

NPÚ, ú.o.p. středních Čech, restaurátorská zpráva 389.

NPÚ, ú.o.p. středních Čech, restaurátorská zpráva 574.

NPÚ, ú.o.p. středních Čech, restaurátorská zpráva 649.

NPÚ, ú.o.p. středních Čech, restaurátorská zpráva 1015.

NPÚ, ú.o.p. středních Čech, restaurátorská zpráva 1043-A 61.

NPÚ, ú.o.p. středních Čech, restaurátorská zpráva 2401.

NPÚ, ú.o.p. středních Čech, Čáslav, Mariánský sloup, restaurátorská zpráva bez evid. č.

Národní památkový ústav, ú.o.p. v Ústí nad Labem

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 64/R.

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 112/R.

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 222/R.

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 509/R.

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 751/R.

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 753/R.

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 755/A.

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 760/R.

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 787/R.

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 897/R.

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 977/R.

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 1135/R.

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 1202/R.

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 1446/R.

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 1447/R.

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 1451/R.

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 1479/R.

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 1596/R.

NPÚ, ú.o.p. v Ústí nad Labem, restaurátorská zpráva 1986/R.

Státní okresní archiv Česká Lípa

SOKA Česká Lípa, FÚ Blíževedly, Rechnungsbuch über die milde Stiftung der allerheiligsten Dreyfaltigkeitsstatue auf dem Ringe in dem Stadtel Bleiswedel.

SOKA Česká Lípa, MNV Blíževedly, kart. 14, inv. č. 129.

SOKA Česká Lípa, AM Zákupy, inv. č. 680, kart. 86.

SOkA Česká Lípa, AM Zákupy, inv. č. 1195, kart. 145.
SOkA Česká Lípa, FÚ Zákupy, kart. 38, Liber memorabilium Reichstadiensis
Decanalis Ecclesiae SS. MM. Fabiani et Sebastiani.
SOkA Česká Lípa, FÚ Zákupy, kart. 44.

Státní okresní archiv Děčín

SOkA Děčín, VS Šluknov, K 150.
SOkA Děčín, VS Šluknov, K 205.
SOkA Děčín, VS Šluknov, K 744.
SOkA Děčín, VS Šluknov, K 745.

Státní okresní archiv Havlíčkův Brod

SOkA Havlíčkův Brod, AM Ledec nad Sázavou, kart. 67.
SOkA Havlíčkův Brod, AM Ledec nad Sázavou, kart. 68.
SOkA Havlíčkův Brod, AM Ledec nad Sázavou, kniha 789.
SOkA Havlíčkův Brod, AM Ledec nad Sázavou, kniha 790.

Státní okresní archiv Chrudim

SOkA Chrudim, AM Chrudim I., inv. č. 333.
SOkA Chrudim, AM Chrudim I., inv. č. 336, kniha 128.
SOkA Chrudim, AM Chrudim I., inv. č. 342.
SOkA Chrudim, AM Chrudim I., inv. č. 343.
SOkA Chrudim, AM Chrudim I., inv. č. 344.
SOkA Chrudim, AM Chrudim I., inv. č. 380.
SOkA Chrudim, AM Chrudim I., sign. PozK Chrudim 2001.
SOkA Chrudim, AM Chrudim I., sign. PozK Chrudim 2018.
SOkA Chrudim, AM Chrudim II., kart. 111.
SOkA Chrudim, AM Chrudim II., kart. 118.
SOkA Chrudim, AM Chrudim III., inv. č. 46.
SOkA Chrudim, AM Chrudim III, inv. č. 69.
SOkA Chrudim, AM Chrudim III., kart. 202, inv. č. 1306.
SOkA Chrudim, DÚ Chrudim, kniha 2.
SOkA Chrudim, DÚ Chrudim, kniha 3.
SOkA Chrudim, AM Skuteč, kniha 140.
SOkA Chrudim, AM Skuteč, kniha 179.
SOkA Chrudim, AM Skuteč, kniha 190.
SOkA Chrudim, AM Skuteč, kniha 373.
SOkA Chrudim, AM Skuteč, kart. 5, inv. č. 459.
SOkA Chrudim, DÚ Skuteč, kart. 1, inv. č. 144.

Státní okresní archiv Jihlava

SOkA Jihlava, AM Polná, inv. č. 268.
SOkA Jihlava, AM Polná, kart. 163, inv. č. 1833.
SOkA Jihlava, AM Polná, kart. 171, inv. č. 2086.
SOkA Jihlava, DÚ Polná, inv. č. 3.
SOkA Jihlava, DÚ Polná, inv. č. 5.
SOkA Jihlava, DÚ Polná, inv. č. 242.
SOkA Jihlava, DÚ Polná, inv. č. 245.
SOkA Jihlava, Vikariátní úřad Polná, kart. 28, inv. č. 396.
SOkA Jihlava, AM Telč, kart. 2.
SOkA Jihlava, AM Telč, kart. 10, inv. č. 270.
SOkA Jihlava, AM Telč, kart. 161, inv. č. 705.
SOkA Jihlava, AM Telč, inv. č. 146.
SOkA Jihlava, AM Telč, inv. č. 152.

Státní okresní archiv Karlovy Vary

SOkA Karlovy Vary, AM Žlutice, Gedächtnisbuch der Stadt Luditz.

Státní okresní archiv Kutná Hora

SOkA Kutná Hora, zápisy městské rady z října roku 1713.

SOkA Kutná Hora, fond inv. č. 14348/20.

Státní okresní archiv Svitavy

SOkA Svitavy, AM Polička II, kart. 254, inv. č. 2078.

SOkA Svitavy, AM Polička II, kart. 268, inv. č. 2104.

SOkA Svitavy, AM Polička II, inv. č. 923.

SOkA Svitavy, AM Polička II, inv. č. 1270.

SOkA Svitavy, AM Polička III, inv. č. 355.

SOkA Svitavy, AM Polička III, inv. č. 392.

SOkA Svitavy, AM Polička III, inv. č. 393.

SOkA Svitavy, AM Polička III, inv. č. 394.

SOkA Svitavy, AM Polička III, inv. č. 442.

SOkA Svitavy, AM Polička III, inv. č. 443.

SOkA Svitavy, AM Polička III, inv. č. 444.

SOkA Svitavy, AM Polička III, inv. č. 626.

SOkA Svitavy, AM Polička III, inv. č. 627.

SOkA Svitavy, Kroniky, sign. KR-31.

SOkA Svitavy, Kroniky, sign. KR-35.

Státní okresní archiv Ústí nad Orlicí

SOkA Ústí nad Orlicí, AM Choceň, inv. č. 1096, fasc. 33.

SOkA Ústí nad Orlicí, AM Choceň, kart. 112, inv. č. 1022.

SOkA Ústí nad Orlicí, AM Choceň, kniha 470.

SOkA Ústí nad Orlicí, Sběrka kronik, sign. 118.

SOkA Ústí nad Orlicí, Sběrka kronik, sign. 119.

Státní okresní archiv Žďár nad Sázavou

SOkA Žďár nad Sázavou, AM Žďár nad Sázavou, kart. 6, inv. č. 106.

SOkA Žďár nad Sázavou, AM Žďár nad Sázavou, kart. 226, inv. č. 356.

SOkA Žďár nad Sázavou, AM Žďár nad Sázavou, kart. 329, inv. č. 537.

SOkA Žďár nad Sázavou, AM Žďár nad Sázavou, kart. 329, inv. č. 538. SO-
KA Žďár nad Sázavou, AM Žďár nad Sázavou, kniha 4.

Ostatní

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. 10. vydání z roku 1995.

Jan Václav Štefka, *Dějiny VII*, rukopis, Městské muzeum a galerie Polička, č. 7933.

Achiv Městského muzea a galerie Polička, č. 47/88/1-9.

DA Litoměřice, Fary I., Dubá.

DA Litoměřice, Fary I., Zákupy.

DA Litoměřice, Liber rerum memorabilium ad administraturam Bleiswedlensem pertinentium.

DÚ Ledec nad Sázavou, Gedenkbuch des Decanates der Stadt Ledec, 1836.

DÚ Skuteč, Kniha památní 1855.

DÚ Telč, Haus-Protokoll in der Pfarre Teltsch II.

Městské muzeum Skuteč, Kniha památní nová ab ao 1793.

MZA, ŘA Benediktini Rajhrad, kart 46, sign. Bb 20.

SObA Litoměřice, pobočka Děčín, Vs Zákupy, kart. 714.
SObA Litoměřice, pobočka Děčín, Vs Zákupy, inv. č. 836, kart. 1028.
SObA Litoměřice, pobočka Děčín, Vs Zákupy, inv. č. 1024, kart. 1078.
SObA Zámrsk, Biskupská konzistoř Hradec Králové, exhibita 1821, č. 158.
SObA Zámrsk, Biskupská konzistoř Hradec Králové, exhibita 1821, č. 195.

SUMMARY

The thesis deals with columns which are typologically derived from The Plague Column of the Holy Trinity in Vienna. The column of clouds represents a column, by that The Lord led the Israelites on a desert. It symbolizes also the connection between Heaven and Earth.

A genesis of this phenomenon is discussed in this work. The main part of the thesis is composed as a catalogue of the columns of clouds from our country. The catalogue summarizes the existing research dealing with history and art history. Literature related to a topic of columns of the saints is not very numerous. More likely several individual studies are presented. The most important works are *Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě* from Antonín Šorm and Antonín Krajča and results of a project of The National Heritage Institute called *Plague Columns in Bohemia and Moravia*.

Columns have been used as a constructional element since the ancient times. Their importance has increased gradually. They started to be regarded individual art monuments and they were built to express a tribute to the Gods and celebrities. The first real catholic Marian Column was erected before a facade of a Roman basilica St. Maria Maggiore by the pope Pavel V. Borghese at the beginning of the 17. century. The first Middle European Marian Column was built in Munich in the years 1673-1638.

The second Marian Column in the Middle Europe, built on the Viennese „Am Hof“ Square in 1648, was influenced by its visual conception. The same iconographic scheme was applied also on the first Marian Column in the Czech Lands, which was built on the Old Town Square in Prague in 1650. The Old Town Council made this column built to express the gratitude to the Old Town inhabitants, who had guarded the town against the Swedish troops in 1648. This columns is considered a monumental Baroque masterpiece. The column's architectural style was designed by Carlo Lugaro (1615-1684), an important Prague architect coming from Italy, the statue decorations

were realized by Jan Jiří Bendl (perhaps 1610-1680). The motivation to establish the columns was reflecting the authors religiousness and devotion to the Saints. Furthermore two plague epidemics broke out (between 1713 and 1715) and this meant undoubtedly the second expressive impulse. The phenomena of so called „Plague Columns“ is relating to this period.

The turning point of the columns development brought The Plague Column of the Holy Trinity in Vienna (Am Graben avenue) built-up. It was made by Johann Bernhard Fischer from Erlach (1656-1721) and an Italian architect living in Vienna - Ludovico Ottavio Burnacini (1636-1707). Paul Strudel (1648-1708), a sculptor from the South Tyrol, realized plastic decorations. Burnacini created for that time revolutionary illusional motive of a pyramid of clouds used instead of a straight plain fust. Strudel completed the pyramid of clouds with statues of angels. The conception of this monument meant an inspiration for lots of other monuments being created for the following decades in the Middle Europe.

The catalogue mentioned above is composed of a file numbering twenty-eight monuments preserved in Czech (twenty-two of them), Moravia (five) and Silesia (only one). They were built from 1701 to 1770. Thus, in our country the phenomenon of this monuments falls within 18. century.

There are 55 different Saints displayed on these monuments. The most numerous groups of the Saints (represented by a statue or a relief) is carried by The Holy Trinity Column in Zákupy (1706-1710) and The Transformatio Christi Column in Chrudim (1714-1732).

SEZNAM VYOBRAZENÍ

1/ J. U. Krause, sloup Nejsvětější Trojice ve Vídni, rytina. Převzato z: Gertraut Schikola, Das öffentliche sakrale Denkmal in den habsburgischen Ländern. Die Auswirkung der Wiener Pestsäule, in: Konstanty Kalinowski (ed.), *Studien zur Europäischen Barock- und Rokokoskulptur*, Poznań 1985, s. 253-271.

2/ Johann Bernhard Fischer von Erlach, Ludovico Ottavio Burnacini, Paul Strudel a další, sloup Nejsvětější Trojice, 1679-1694, Vídeň, detail dřívku. Převzato z: Gerolf Coudenhove – Wilhelm Mrazek, *Die wiener Pestsäule. Versuch und Deutung*, Wien 1958.

3/ Ludovico Ottavio Burnacini, návrh k vídeňskému sloupu Nejsvětější Trojice, Österreichische Nationalbibliothek, Theatrumuseum, Cod. min. 29, fol. 58 a/2. Převzato z: Gertraut Schikola, Das öffentliche sakrale Denkmal in den habsburgischen Ländern. Die Auswirkung der Wiener Pestsäule, in: Konstanty Kalinowski (ed.), *Studien zur Europäischen Barock- und Rokokoskulptur*, Poznań 1985, s. 253-271.

4/ Giovanni Stanetti, sloup Nejsvětější Trojice, 1714-1718, Baden bei Wien, celkový pohled. Převzato z: <http://www.panoramio.com/photo/57467709>.

5/ Osvald Josef Wenda, sousoší Nejsvětější Trojice s Korunováním Panny Marie, 1716, Karlovy Vary, celkový pohled. Převzato z: Kateřina Adamcová – Vratislav Nejedlý – Zuzana Slížková et al., *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v Karlovarském kraji. Okresy Cheb, Karlovy Vary a Sokolov*, Praha 2004.

6/ Osvald Josef Wenda, sloup Nejsvětější Trojice, 1701-1712, Žlutice, celkový pohled. Foto: Milan Šauša.

7/ Osvald Josef Wenda, sloup Nejsvětější Trojice, 1701-1712, Žlutice, detail. Převzato z: Karel Kuča – Lubomír Zeman, *Památky Karlovarského kraje. Koncepce památkové péče v Karlovarském kraji*, Karlovy Vary, 2006.

8/ Osvald Josef Wenda, sloup Nejsvětější Trojice, 1701-1712, Žlutice, detail vrcholového sousoší. Převzato z: Karel Kuča – Lubomír Zeman, *Památky*

Karlovarského kraje. Koncepce památkové péče v Karlovarském kraji,
Karlovy Vary, 2006.

9/ Jakub Steihubel, sloup Nejsvětější Trojice, 1706, Žďár nad Sázavou,
celkový pohled. Foto: Bc. Věra Homolová.

10/ Jakub Steihubel, sloup Nejsvětější Trojice, 1706, Žďár nad Sázavou,
celkový pohled. Převzato z: Ivana Maxová – Vratislav Nejedlý – Pavel
Zahradník, *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v kraji
Vysočina. Okresy Havlíčkův Brod, Jihlava, Pelhřimov, Třebíč a Žďár nad
Sázavou*, Praha 2006.

11/ Ondřej Dubke, Bartoloměj Einsele a dílna, sloup Nejsvětější Trojice,
1706-1710, Zákupy, celkový pohled. Foto: Mgr. Viktor Kovařík.

12/ František Tollinger, sloup Nejsvětější Trojice, 1707-1713, Žatec, celkový
pohled. Převzato z: <http://geo.mff.cuni.cz/latina/Sloupy.htm>.

13/ František Tollinger, sloup Nejsvětější Trojice, 1707-1713, Žatec, detail
balustrády. Převzato z: <http://geo.mff.cuni.cz/latina/Sloupy.htm>.

14/ František Tollinger, sloup Nejsvětější Trojice, 1707-1713, Žatec, detail
reliéfu na čelní straně. Převzato z: <http://geo.mff.cuni.cz/latina/Sloupy.htm>.

15/ Jan Karel Vetter, sloup Nejsvětější Trojice, 1742-1746, Žatec, celkový
pohled. Převzato z: <http://www.flickr.com/photos/jackpsscott/3992838991/>

16/ Mathias Thomasberger, sloup se sochou Panny Marie Immaculaty,
1710, Lomnice, celkový pohled. Foto: Ing. arch. Dana Novotná, Ph.D.

17/ Mathias Thomasberger, sloup se sochou Panny Marie Immaculaty,
1710, Lomnice, sv. Šebestián. Foto: Ing. arch. Dana Novotná, Ph.D.

18/ František Baugut, sloup se sochou Panny Marie Immaculaty, 1713-1715,
Kutná Hora, celkový pohled. Foto: Ing. arch. Jiří Mrázek.

19/ František Tollinger, sloup Nejsvětější Trojice, 1714, Blíževedly, celkový
pohled. Foto: Mgr. Michal Panáček.

20/ Giovanni Battista Bulla, Jiří Quadroni (?), Jan Blažej Santini-Aichel (?),
Donát Morazzi, Jan Pavel Cechpauer (?), Ignác Rohrbach (?), Jiří František

Pacák (?), sloup Proměnění Páně, 1714-1732, Chrudim, celkový pohled.
Foto: Ing. arch. Jitka Svobodová.

21/ Giovanni Battista Bulla, Jiří Quadroni (?), Jan Blažej Santini-Aichel (?),
Donát Morazzi, Jan Pavel Cechpauer (?), Ignác Rohrbach (?), Jiří František
Pacák (?), sloup Proměnění Páně, 1714-1732, Chrudim, detail dřívku.
Převzato z: Ivana Maxová – Vratislav Nejedlý – Pavel Zahradník, *Mariánské,
trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Náchod*, Praha 2002.

22/ Antonín Riga, sloup se sochou Panny Marie Immaculaty, 1716, Hodonín,
celkový pohled. Foto: Mgr. Karel Sklenář.

23/ David Lipart, sloup se sochou Panny Marie Immaculaty, 1716-1720,
Telč, celkový pohled. Foto: Lucie Herbricková.

24/ František Tollinger (Zallinger), Matěj Tollinger (Zallinger), Antonín Falke,
sloup se sochou Panny Marie Immaculaty, 1716-1719, Velvary, celkový
pohled. Foto: Mgr. Hana Marie Hermanová.

25/ František Tollinger (Zallinger), Matěj Tollinger (Zallinger), Antonín Falke,
sloup se sochou Panny Marie Immaculaty, 1716-1719, Velvary, detail. Foto:
Mgr. Hana Marie Hermanová.

26/ Christian Pröbstel, Ondřej Josef Strumek, sloup se sochou Panny Marie,
1717-1719, Vyškov, celkový pohled. Foto: Mgr. Petr Bařinka.

27/ Matyáš Bernard Braun a dílna, sloup Nejsvětější Trojice, 1718-1719,
Teplice, celkový pohled. Foto: Mgr. Jana Zajoncová.

28/ Matyáš Bernard Braun a dílna, sloup Nejsvětější Trojice, 1718-1719,
Teplice, vrcholové sousoší. Foto: Mgr. Jana Zajoncová.

29/ Matyáš Bernard Braun a dílna, sloup Nejsvětější Trojice, 1718-1719,
Teplice, sv. František Borgia. Foto: Mgr. Jana Zajoncová.

30/ Jan Sturmer, sloup Nejsvětější Trojice, 1718, Fulnek, celkový pohled.
Převzato z: Ivo Krsek – Zdeněk Kudělka – Miloš Stehlík et. al., *Umění
baroka na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1996.

31/ Antonín Riga, sloup se sochou Panny Marie Immaculaty, 1718-1721,
Uherské Hradiště, celkový pohled. Foto: Mgr. Martina Grmolenská.

32/ Karel Legát, sloup Nejsvětější Trojice, 1723, Město Touškov, celkový pohled. Foto: Stanislav Plešmíd, DiS.

33/ Neznámý autor, sloup Nejsvětější Trojice, 1726, Dubá, celkový pohled. Převzato z: Vratislav Nejedlý – Pavel Zahradník, *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v Libereckém kraji. Okresy Česká Lípa, Jablonec nad Nisou, Liberec a Semily*, Praha 2003.

34/ Neznámý autor, sloup Nejsvětější Trojice, 1726, Dubá, detail dříku. Převzato z: Vratislav Nejedlý – Pavel Zahradník, *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v Libereckém kraji. Okresy Česká Lípa, Jablonec nad Nisou, Liberec a Semily*, Praha 2003.

35/ Josef Jelínek st., sloup Nejsvětější Trojice, 1727-1729, Bakov nad Jizerou, celkový pohled. Foto: Mgr. Petr Vácha.

36/ Josef Jelínek st., sloup Nejsvětější Trojice, 1727-1729, Bakov nad Jizerou, sv. Jan Nepomucký. Foto: Mgr. Petr Vácha.

37/ Jiří František Pacák, sloup se sochou Panny Marie Immaculaty, 1727-1731, Polička, celkový pohled. Foto: David Junek.

38/ Jiří František Pacák, sloup se sochou Panny Marie Immaculaty, 1727-1731, Polička, detail. Foto: David Junek.

39/ Neznámý autor, sloup se sochou Panny Marie Immaculaty, 1745-1746, Čáslav, celkový pohled. Foto: Mgr. Ivan Minář.

40/ Viktor Václav Morávek, Martin Ignác Morávek (?), sloup Nejsvětější Trojice, 1749-1750, Polná, celkový pohled. Foto: NPÚ, ú.o.p. v Brně, fotoarchiv, evid. č. M0016941.jpg.

41/ Viktor Václav Morávek, Martin Ignác Morávek (?), sloup Nejsvětější Trojice, 1749-1750, Polná, detail dříku. Převzato z: Ivana Maxová – Vratislav Nejedlý – Pavel Zahradník, *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v kraji Vysočina. Okresy Havlíčkův Brod, Jihlava, Pelhřimov, Třebíč a Žďár nad Sázavou*, Praha 2006.

42/ Neznámý autor, sloup se sochou Panny Marie Immaculaty, 2. čtvrtina 18. století, Žleby, celkový pohled. Foto: Mgr. Mariana Pisarčíková.

43/ Neznámý autor, sloup se sochou Panny Marie Immaculaty, 2. čtvrtina 18. století, Žleby, detail dřívku. Foto: Mgr. Mariana Pisarčíková.

44/ Josef Klein, sloup Nejsvětější Trojice, 1751-1752, Šluknov, celkový pohled. Foto: Kateřina Neumannová.

45/ Neznámý autor, sloup se sochou Panny Marie Immaculaty, 1760, Choceň, celkový pohled. Foto: Autorka.

46/ Neznámý autor, sloup se sochou Panny Marie Immaculaty, 1760, Choceň, sv. Florián, sv. Václav. Foto: Autorka.

47/ Neznámý autor, sloup se sochou Panny Marie Immaculaty, 1760, Choceň, detail podia. Foto: Autorka.

48/ Neznámý autor, sloup se sochou Panny Marie Immaculaty, 2. pol. 18. století, Skuteč, celkový pohled. Foto: Ludmila Nováková.

49/ Neznámý autor, sloup se sochou Panny Marie Immaculaty, 2. pol. 18. století, Skuteč, detail vrcholové statue. Foto: Ludmila Nováková.

50/ Jakub Teplý?, sloup se sochou Panny Marie Immaculaty, kolem 1770, Ledec nad Sázavou, celkový pohled. Foto: Jaroslav Brychta.

51/ Mapa výskytu oblačných sloupů v ČR. Autor: Hana Petříková.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Hana Petříková
Katedra:	Katedra dějin umění
Vedoucí práce:	Mgr. Martin Pavlíček, Ph. D.
Rok obhajoby:	2012
Název práce:	Oblačné sloupy v českých zemích
Název v angličtině:	The Columns of Clouds in the Czech Lands
Anotace práce:	Práce se zabývá problematikou oblačných sloupů a genezí tohoto fenoménu. Hlavní částí práce je katalog shrnující dosavadní bádání o jednotlivých sloupech na území Čech, Moravy a Slezska.
Klíčová slova:	barokní sochařství, mariánské sloupy, trojiční sloupy, morové sloupy, české země
Anotace v angličtině:	The thesis deals with a problem and columns of cloud and a genesis of this phenomenon. The main part of this thesis is a catalogue of this columns in the Czech Lands.
Klíčová slova v angličtině:	Baroque Sculpture, Virgin Mary Columns, Holy Trinity Columns, Plaque Columns, Czech Lands
Přílohy vázané v práci:	obrazová příloha
Rozsah práce:	171 775 znaků
Jazyk práce:	čeština